

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ:
ΝΕΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ
ΤΗΣ ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΑΣ

A.M.: 1012201703035

**Θέμα: « Ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης: Οι ευπαθείς ομάδες και οι
αφανείς ήρωές τους»**

Επιβλέπων Καθηγητής: Θανάσης Χρήστου
Συνεπιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ευγενία Γιαννούλη
Συνεπιβλέπων Καθηγητής: Ιάκωβος Μιχαηλίδης

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2019

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Πώς φαντάστηκε ο Χίτλερ τη Τελική Λύση.....	6
1.1 Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος.....	6
1.2 Η άνοδος του Χίτλερ στην εξουσία.....	8
1.3 Ο Χίτλερ και η Τελική Λύση.....	9
1.4 Συνθήκες στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.....	10
Β΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Οι ευπαθείς ομάδες.....	13
2.1 Οι ομοφυλόφιλοι.....	13
2.2 Οι Ρομά.....	24
2.3 Οι γυναίκες.....	30
2.4 Οι «άχρηστοι άνθρωποι».....	34
2.4.1 Άουσβιτς.....	37
2.4.2 Οι γιατροί πίσω από τις εξοντώσεις και τα πειράματα.....	39
Γ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Οριακές στιγμές και κατακτήσεις των ευπαθών ομάδων.....	43
3.1 Η οικογένεια Όβιτς.....	43
3.2 Η διαδρομή τους προς το Άουσβιτς.....	45
3.3 Η διαμονή τους στο Άουσβιτς.....	48
3.4 Η συνάντηση της οικογένειας Όβιτς με τον γιατρό του Άουσβιτς, Γιόζεφ Μένγκελε.....	49
3.5 Η απελευθέρωσή τους.....	51
Δ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Η προσφορά του χρέους στην ανθρωπότητα.....	53
4.1 Ο Carl Lutz πολέμησε τους ναζί μέσω της γραφειοκρατίας.....	53
4.2 Ο Δάσκαλος, Johan van Hulst, έσωσε εκατοντάδες εβραίοπουλα.....	56
4.3 Freddie Oversteegen: σκότωνε ναζί μαζί με την αδελφή της...57	

4.4 Virginia Hall: μια από τις πιο επικίνδυνες κατασκόπους του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.....	61
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	64
ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	68
1. Φωτογραφικό Υλικό.....	68
2. Μαρτυρίες.....	75
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	77

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το αντικείμενο της παρούσης εργασίας αφορά τις συνθήκες κράτησης και την αντιμετώπιση που είχαν στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης οι ευπαθείς ομάδες. Σε αυτές τις ομάδες περιλαμβάνονταν άτομα όπως, οι ομοφυλόφιλοι, οι Ρομά, οι γυναίκες, καθώς και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι άνθρωποι αυτοί υπέστησαν τρομερά βασανιστήρια και διώξεις με μόνη αιτιολογία το ότι δεν ταίριαζαν στα πρότυπα της Άριας Φυλής, την οποία φιλοδοξούσε να δημιουργήσει το ναζιστικό καθεστώς. Στη πραγματικότητα ωστόσο, δεν είχαν διαπράξει απολύτως κανένα έγκλημα εις βάρος του γερμανικού λαού. Το μόνο τους «αμάρτημα» είναι πως διέφεραν από τα πρότυπα των εθνικοσοσιαλιστών.

Οι ομοφυλόφιλοι για παράδειγμα, θεωρούνταν ένα μίasma της κοινωνίας και ως ασθενείς που έπρεπε είτε να γιατρευτούν μέσω διαφόρων ιατρικών πειραμάτων είτε να αφανιστούν ως τροχοπέδη για την ακμή του γερμανικού έθνους. Στο στόχαστρο βρέθηκαν και οι Τσιγγάνοι ως μια μάλιστα για το γερμανικό έθνος. Δεν προσέφεραν τίποτα στο κράτος, και τα μορφολογικά τους χαρακτηριστικά, όπως το μελαμψό τους χρώμα, δεν άρμοζε στα πρότυπα της Άριας Φυλής. Ακόμα, οι γυναίκες θεωρούνταν εκείνη την εποχή ως κατώτερα όντα. Μάλιστα Ναζιστές ιατροί αποδείκνυαν την κατωτερότητα των γυναικών βάση της ανατομίας τους. Πιο συγκεκριμένα, θεωρούσαν τη γυναίκα κατώτερης νοημοσύνης καθώς, όπως έλεγαν, ανατομικά ο εγκέφαλός τους είναι πιο μικρός από των ανδρών, συνεπώς οι γυναίκες πρέπει μόνο να υπακούν τους «σοφούς» άνδρες τους και να ασχολούνται μόνο με το νοικοκυριό τους. Τέλος, έχουμε τα άτομα με ειδικές ανάγκες όπου για τους Ναζί δεν ήταν τίποτα άλλο από «άχρηστοι άνθρωποι».

Παραδόξως, όμως, ήταν αρκετά χρήσιμοι για τα απάνθρωπα πειράματά τους. Σε αυτό το απάνθρωπο καθεστώς όπου αναπτύχθηκαν οι πιο αποκρουστικές και σκληρές ιδέες υπήρξαν άνθρωποι οι οποίοι τόλμησαν και εναντιώθηκαν, ριψοκινδυνεύοντας τις ζωές τους, για να σώσουν αυτούς τους ανθρώπους που τόσο άδικα εξοβελίστηκαν. Οι άνθρωποι αυτοί ήταν απλοί πολίτες που θεώρησαν χρέος τους τη διάσωση και την απελευθέρωση αθώων πολιτών.

Συνοψίζοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν με οποιονδήποτε τρόπο για την επιτυχή εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας. Καταρχάς, όμως πρέπει να ευχαριστήσω θερμά τον Αναπληρωτή Καθηγητή και επιβλέπων της διπλωματικής μου εργασίας, κύριο Θανάση Χρήστου για τη συμβολή του στο ερευνητικό κομμάτι της εργασίας μου και του οποίου η υποστήριξη και η βοήθεια ήταν σημαντική και απαραίτητη καθ' όλη τη διάρκειά της, καθώς και για τις υποδείξεις, την προθυμία του και την συμπαράστασή του στη συγγραφή της διπλωματικής μου εργασίας.

Βέβαια, ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ το οφείλω στους γονείς μου, Βασίλη και Παναγιώτα, των οποίων η πίστη αποτέλεσε αρωγός σε όλους τους στόχους και τα όνειρα μου.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω τα δύο αγαπημένα μου πρόσωπα, την αδελφή μου, Κωνσταντίνα και τον Στέλιο, για την άμετρη συμπαράσταση και κατανόηση που έδειξαν όλον αυτόν το καιρό και που με τον έναν ή τον άλλον τρόπο με στήριξαν στη προσπάθεια αυτή.

Καλαμάτα, 2019

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι περισσότεροι ιστορικοί, όταν αναφέρονται στο ολοκαύτωμα και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης συνήθως επικεντρώνονται στους Εβραίους, καθώς εκείνοι θεωρήθηκαν υπαίτιοι για τα δεινά της Γερμανίας και υπέστησαν τις περισσότερες διώξεις. Όμως, πριν τους Εβραίους οι πρώτοι που διώχθηκαν, βασανίστηκαν και βρέθηκαν στα χέρια ιατρών του ναζισμού όπου και υπέστησαν απάνθρωπα πειράματα ήταν οι Τσιγγάνοι, ως μια «εθνική μόλυνση». Ήδη από το 1886 ο καγκελάριος Μπίσμαρκ με επιστολή του ζητούσε την απέλασή τους από όλα τα κρατίδια διότι τους θεωρούσε μια μάλιστα η οποία έπρεπε να εξαφανιστεί. Στη συνέχεια ακολούθησαν διώξεις στους ομοφυλόφιλους, οι οποίοι θεωρούνταν από το ναζιστικό καθεστώς ότι κουβαλούσαν έναν εκφυλισμό που απειλούσε τον πειθαρχημένο ανδρισμό της Γερμανίας. Για να ακολουθήσουν αργότερα οι πιο αδύναμοι, οι γυναίκες και τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Η εργασία αυτή αποτελείται από τέσσερα Κεφάλαια. Στο Α΄ Κεφάλαιο αναφέρονται τα αίτια που οδήγησαν στην άνοδο του ναζιστικού καθεστώτος καθώς και στην Τελική Λύση. Γίνεται επίσης, μια αναφορά στα πιο σημαντικά στρατόπεδα συγκέντρωσης και εξόντωσης καθώς και μια συνοπτική αφήγηση για το πώς λειτουργούσαν αυτά τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Το Β΄ Κεφάλαιο επικεντρώνεται στις ευπαθείς ομάδες που ζούσαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και αποτελείται από 4 υποενότητες, οι οποίες αφορούν τις εξής ομάδες: α) Ομοφυλόφιλοι, β) Ρομά, γ) Γυναίκες, δ) ΑμεΑ. Το Γ΄ Κεφάλαιο επικεντρώνεται στην ιστορία μια ιδιαίτερης ευπαθούς ομάδας, μιας οικογένειας 7 νάνων, όπου ζούσε στα στρατόπεδα συγκέντρωσής και κατάφεραν όλοι τους να επιβιώσουν με τον πιο παράδοξο τρόπο, απλώς και μόνο επειδή ήταν νάνοι και έδιναν παραστάσεις, χόρευαν, τραγουδούσαν για την ευχαρίστηση των Ες Ες.

Το Δ΄ Κεφάλαιο αναφέρεται σε τέσσερα μη δημοφιλή σπουδαία πρόσωπα που βοήθησαν στη διάσωση αιχμαλώτων των ναζιστικών στρατοπέδων συγκέντρωσης.

Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Πώς φαντάστηκε ο Χίτλερ τη Τελική Λύση

1.1 Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

Η ήττα της Γερμανίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οδήγησε στη Συνθήκη των Βερσαλλιών, με ιδιαίτερα ταπεινωτικούς όρους για τους Γερμανούς: όριζε ότι η Γερμανία αποδεχόταν την πλήρη ευθύνη για την έναρξη του πολέμου και, σύμφωνα με τα άρθρα 231-248, αποδεχόταν να πληρώσει πολεμικές αποζημιώσεις σε διάφορες χώρες. Στις 29 Απριλίου η Γερμανική αντιπροσωπεία υπό την ηγεσία του Υπουργού Εξωτερικών Κόμητος Ούλριχ φον Μπρόκντορφ-Ράντζαου (Ulrich Graf von Brockdorff-Rantzau) έμαθε, επιτέλους, τους όρους της ειρήνης. Αυτοί περιλάμβαναν την απώλεια εδαφών, την απώλεια όλων των αποικιών και τον περιορισμό των στρατιωτικών δυνάμεων της Γερμανίας. Καθώς, δεν επιτρεπόταν στη γερμανική αντιπροσωπεία να λάβει μέρος στις διαπραγματεύσεις, η γερμανική κυβέρνηση δημοσίευσε έγγραφη διαμαρτυρία για τους, κατά τη γνώμη της, άδικους όρους, και σύντομα αποχώρησε από τις διεργασίες του συνεδρίου. Στις 20 Ιουνίου, δημιουργήθηκε νέα κυβέρνηση υπό τον Καγκελάριο Γκούσταφ Μπάουερ, αφού παραιτήθηκε ο Φίλιπ Σάιντεμαν. Η Γερμανία τελικά συμφώνησε με τους όρους με 237 ψήφους υπέρ και 138 κατά στις 23 Ιουνίου.

Η εξευτελιστική μεταχείριση της Γερμανίας το 1918, μαζί με την παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 1929 από τις ΗΠΑ, έπληξε ιδιαίτερα βαριά τη γερμανική οικονομία. Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης δεν ήταν πια έμπιστη και αποτελεσματική κυβέρνηση για τους Γερμανούς πολίτες. Οι συνθήκες αυτές ευνόησαν την άνοδο ενός νέου ηγέτη, του Αδόλφο Χίτλερ και του κόμματός του, του Εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος των Γερμανών εργατών (NSDAP).

Ο Laurence Rees στο βιβλίο του «Αουσβιτς, οι Ναζί και η Τελική Λύση» αναφέρει πως οι Ναζί έχουν κάποιο στοιχείο στη νοοτροπία τους που τους διαφοροποιεί από τους εγκληματίες που ανδρώθηκαν σε πολλά άλλα απολυταρχικά καθεστώτα.¹

Πιο συγκεκριμένα, το κλίμα που επικρατούσε στη Σοβιετική Ένωση επί Στάλιν ήταν εξίσου τρομακτικό όπως της Γερμανίας. Η μοχθηρία του Στάλιν ήταν τέτοια όπου

¹ R. Laurence, *Αουσβιτς: Οι Ναζί και η Τελική Λύση*, Αθήνα 2006, σ. 16

ακόμα και οι δικοί του αξιωματικοί φοβόντουσαν και δεν ένιωθαν ασφάλεια. Στη Γερμανία όμως, οι Γερμανοί, εκτός βέβαια από τις ομάδες που είχαν ήδη στοχοποιηθεί (Εβραίοι, Ρομά, κομμουνιστές), δεν ένιωθαν κάποια πίεση για το καθεστώς που επέρχονταν, αισθάνονταν ασφαλείς και χαρούμενοι που θα ψήφιζαν τον Χίτλερ. Οι περισσότεροι σοβιετικοί πραγματοποίησαν εγκλήματα κατόπιν εντολής του Στάλιν χωρίς όμως, να γνωρίζουν ποιος ακριβώς ήταν ο λόγος.

Σε ερώτηση του Ree σε ένα πρώην μέλος της σοβιετικής μυστικής αστυνομίας, για την πολιτική της εξορίας των Καλμούκων² στη Σιβηρία ήταν, ότι ο ίδιος δεν γνώριζε και ότι απλώς «εκτελούσε διαταγές» και πως διέπραξε ένα έγκλημα επειδή του είπαν να το κάνει και ήξερε πως εάν δεν το έκανε θα τον εκτελούσαν. Χαρακτήριζε τον Στάλιν ως έναν «σκληρό, εκβιαστικό δικτάτορα», παραλληλίζοντάς τον με τον Σαντάμ Χουσεΐν.

Οι ίδιες απαντήσεις δίνονται και από Ιάπωνες εγκληματίες πολέμου που διέπραξαν εξίσου φρικαλέα πράγματα. Οι βασανισμοί που έκαναν σε αθώους ανθρώπους ξεπερνούσαν ακόμα και τη βία που ασκούσε η Γκεστάπο. Όλοι τους, όμως, στο τέλος δικαιολογούσαν τις πράξεις τους ως καταπίεση, απότοκο εκτέλεσης διαταγών και γι' αυτό κατηγορούσαν αποκλειστικά το καθεστώς.

Στον αντίποδα, οι Ναζί εγκληματίες πολέμου όταν ερωτώνται για ποιο λόγο έκαναν ό,τι έκαναν δεν κρύβονται πίσω από τη δικαιολογία, «εκτελούσαμε διαταγές ή φοβόμασταν για τη ζωή μας». Στήριζαν τις πράξεις τις οποίες έκαναν και δεν τις απέδιδαν σε προπαγάνδα ή ότι είχαν υποστεί πλύση εγκεφάλου. Ο Hans Friedrich ένας εκ των πολλών Ναζί εγκληματιών πολέμου, ήταν μέλος μιας μονάδας των Ες Ες στο Ανατολικό Μέτωπο. Ο ίδιος παραδέχεται ότι εκτελούσε Εβραίους χωρίς όμως, να δικαιολογεί αυτή του τη πράξη. Πίστευε ότι ήταν το σωστό, δεν χρησιμοποίησε καμία δικαιολογία ότι «εκτελούσε εντολές ή φοβόταν μην τον εκτελέσουν». Οι πράξεις του ήταν απολύτως συνειδητές.

Αξίζει να αναφερθεί, ότι σ' ένα από τα μεγαλύτερα στρατόπεδα συγκέντρωσης στο Άουσβιτς δεν υπάρχει ούτε μια καταγεγραμμένη περίπτωση στρατιώτη των Ες Ες που να διώχθηκε ποινικά επειδή αρνήθηκε να συμμετάσχει στις εκτελέσεις. Αντιθέτως, υπάρχει άφθονο υλικό που δείχνει ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα πειθαρχίας στο

² Οι Καλμούκοι ήταν Σοβιετικοί υπεείς του Χίτλερ, «προδότες» του Στάλιν, History point, *Οι Σοβιετικοί υπεείς του Χίτλερ. Κοζάκοι και Καλμούκοι «προδότες» του Στάλιν*, 27/01/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history-point.gr>, ημερομηνία προσπέλασης: 11/09/2019

στρατόπεδο ήταν οι κλοπές³. Τα απλά μέλη των Ες Ες συμφωνούσαν με τη ναζιστική ηγεσία, ότι ήταν σωστό να σκοτώνουν Εβραίους, διαφωνούσαν όμως με τη πολιτική του Χίτλερ που δεν τους επέτρεπε να έχουν προσωπικό όφελος από το έγκλημα.

Ο αντισημιτισμός υπήρχε στη Γερμανία πολύ πριν τον Αδόλφο Χίτλερ. Ο λόγος ήταν, ότι οι Γερμανοί θεωρούσαν (λανθασμένα βέβαια) τους Εβραίους ως υπαίτιους για την ήττα της Γερμανίας στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο⁴.

1.2 Η άνοδος του Χίτλερ στην εξουσία

Το 1930 λόγω της Μεγάλης Ύφεσης που είχε πνίξει τη Γερμανία εκατομμύρια Γερμανοί στράφηκαν εκούσια στους Ναζί αναζητώντας λύση στα προβλήματα της χώρας⁵. Η πικρία, η μνησικακία και οι φόβοι που γεννήθηκαν από την οικονομική κρίση και τις πολιτικές αδικίες εξηγούν σε κάποιο βαθμό τη μαζική λαϊκή υποστήριξη στο κόμμα των Ναζί. Το αρχικό πολιτικό πρόγραμμα των Ναζί στο σύνολό του δεν διέφερε σε τίποτα από το πρόγραμμα των περισσότερων εθνικιστικών δεξιών κομμάτων της δεκαετίας του 1920. Κανένας από όσους συμμετείχαν στις εκλογές του 1932 δεν αναγκάστηκε να ψηφίσει τους ναζί υπό την απειλή όπλου. Οι Ναζί ανήλθαν νόμιμα στην εξουσία. Σημαντικός παράγοντας για την ανάδειξή τους στην εξουσία ήταν η εφαρμογή της Συνθήκης των Βερσαλλιών.

Η Συνθήκη αυτή όπως αναφέρεται και πιο πάνω, όριζε, ότι η Γερμανία αποδεχόταν την πλήρη ευθύνη για την έναρξη του πολέμου και σύμφωνα με τα άρθρα 231-248 αποδέχονταν να πληρώσει πολεμικές αποζημιώσεις σε διάφορες χώρες αλλά και να χάσει πολλά από τα εδάφη της και τις αποικίες της. Ωστόσο, ελάχιστοι Γερμανοί ένιωθαν ένοχοι για τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο⁶.

Η υποχρέωση να ξεπληρωθούν οι ζημιές που υπέστησαν οι σύμμαχοι στη διάρκεια του πολέμου προκαλούσαν ιδιαίτερη οργή επειδή θεωρούνταν άδικες και ολέθριες. Το αποτέλεσμα της εφαρμογής αυτής της Συνθήκης οδήγησε στην αχρήστευση του γερμανικού νομίσματος επιφέροντας στασιμότητα στην οικονομία. Οι Ναζί υποστηρίχτηκαν από το λαό, επειδή εξωτέρικευσαν το μίσος τους για τους ξένους. Ένας άλλος ακόμη παράγοντας, που βοήθησε στην υποστήριξη του κόμματος των Ναζί

³ R. Laurence, *Αουσβιτς: Οι Ναζί και η Τελική Λύση*, Αθήνα 2006, σ. 17

⁴ R. Laurence, *ό. π.*, σ. 18

⁵ R. Laurence, *ό. π.*, σ. 18

⁶ P. Alastair, *Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος*, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 14

ήταν ο Γιόζεφ Γκαίμπελς, ο οποίος υπήρξε ο πιο αποτελεσματικός προπαγανδιστής του 20^{ου} αιώνα⁷.

«Ο Γκαίμπελς πίστευε πάντοτε πως είναι προτιμότερο να ενισχύσει κανείς τις ήδη υπάρχουσες προκαταλήψεις των ανθρώπων παρα να δοκιμάσει να αλλάξει το μυαλό τους.» «Έλεγε ιστορίες που οδηγούσαν τους απλούς Γερμανούς να εξαγάγουν τα συμπεράσματα που εκείνος ήθελε, κάνοντάς τους να πιστέψουν ότι τα είχαν σκεφτεί μόνοι τους»⁸.

1.3 Ο Χίτλερ και η Τελική Λύση

Οι φυλετικές πεποιθήσεις των ναζιστών είχαν εκφραστεί ήδη από την ιδρυτική διακήρυξη του Κόμματος. Οι μη-άριοι λαοί απειλούσαν την «καθαρότητα του γερμανικού λαού». Η μεγαλύτερη απειλή εκφραζόταν από τους Εβραίους, τόσο στη Γερμανία όσο και αργότερα στις κατεκτημένες περιοχές.

Το καλοκαίρι του 1941 στο γκέτο Λούτζ η έλλειψη τροφίμων οδήγησε τους αξιωματούχους των Ναζί στο να βρεθεί μια λύση ή όπως την αποκαλούσαν μια «ανθρωπιστική λύση». Η λύση αυτή ήταν η εξόντωση όσων Εβραίων δεν μπορούσαν να εργαστούν με πιο γρήγορο ρυθμό. Έτσι, η ιδέα της εξόντωσης προτάθηκε για ανθρωπιστικούς λόγους. Ο Χίτλερ γνώριζε πολύ καλά το μέγεθος του εγκλήματος που σχεδίαζαν οι ναζί και δεν ήθελε να υπάρχει κανένα έγγραφο που να τον συνδέει με το εγχείρημα. Παρ' όλα αυτά, μπορεί γραπτώς να μην φαίνεται πουθενά ο Χίτλερ, αλλά η εμπλοκή του σε αυτή τη λύση διαφαίνεται από την ανοιχτή ρητορική του μίσους εναντίον των Εβραίων έως τη στενή σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη συνάντησή του με τον Χίμλερ στην Ανατολική Πρωσία και στην επακόλουθη πολιτική των διωγμών και δολοφονιών των Εβραίων⁹.

Η «φυσική εξόντωση ενός ανθρώπου» έγινε πολιτική που ενστερνίστηκαν εκτός από τον Χίτλερ, ο Χίμλερ, ο Χάιντριχ και άλλοι ναζί που επινόησαν τόσο την Τελική Λύση. Το έγκλημα αυτό δεν είχε προσχεδιαστεί και επιβληθεί άνωθεν. Οι ναζί δεν εξαναγκάστηκαν με απειλές να προβούν σε δολοφονίες. Επρόκειτο για ένα συλλογικό εγχείρημα που αφορούσε χιλιάδες ανθρώπους, οι οποίοι αποφάσιζαν από μόνοι τους όχι μονάχα να συμμετάσχουν αλλά και να συμβάλουν με πρωτοβουλίες

⁷ P. Alastair, *Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος*, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 15

⁸ R. Laurence, Άουσβιτς: *Οι Ναζί και η Τελική Λύση*, Αθήνα 2006, σ. 19

⁹ R. Laurence, *ό. π.*, σ. 20-21

προκειμένου να επιτευχθεί η θανάτωση τόσων ανθρώπων και η απαλλαγή από τα πτώματά τους, σε μια πρωτοφανή έως τότε κλίμακα¹⁰.

Αρχικά, η πολιτική των Ναζιστών ηγετών ήταν η ενθάρρυνση των Εβραίων να μεταναστεύσουν εγκαταλείποντας το έδαφος του Ράιχ. Το 1933 όταν οι Ναζί ανήλθαν στην εξουσία άρχισαν οι διώξεις, τα λεγόμενα πογκρόμ στις εβραϊκές επιχειρήσεις, ο αποκλεισμός των Εβραίων από δημόσιες θέσεις και αξιώματα, μεροληπτικές νομοθετικές ρυθμίσεις, με αποκορύφωμα την επονομαζόμενη Νύχτα των Κρυστάλλων. Τη νύχτα αυτή ξέσπασε ένα ανελέητο πογκρόμ εναντίον των Εβραίων. Προκλήθηκαν πολλές ζημιές σε εβραϊκά καταστήματα (7.000). Καταστράφηκαν από εμπρησμό 1.574 συναγωγές που υπήρχαν στην Γερμανία και επίσης βανδαλίστηκαν πολλά εβραϊκά κοιμητήρια. Αρκετοί Εβραίοι ξυλοκοπήθηκαν μέχρι θανάτου, ενώ άλλοι εξαναγκάζονταν να παρακολουθούν.

Παρ' όλα αυτά, οι διώξεις αυτές δεν έφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα στους Ναζί ηγέτες. Σκέφτηκαν, λοιπόν, ιδίως ο Χίμλερ, την εξαναγκαστική μετανάστευση των Εβραίων στη Μαδαγασκάρη. Η μεταφορά όμως αυτή, απαιτούσε ναυτικά μέσα τα οποία το Γ' Ράιχ δεν διέθετε. Έτσι, αποφασίστηκε η «μετανάστευση» των Εβραίων σε στρατόπεδα συγκέντρωσης όπου θα υποβάλλονταν σε καταναγκαστική εργασία. Όμως, η προσπάθεια να εξολοθρευθούν οι Εβραίοι μέσω της πείνας και της εξοντωτικής εργασίας αποδείχθηκε πάρα πολύ αργή, έτσι ο στρατηγός των Ες Ες¹¹ Ράινχαρντ Χάιντριχ εξουσιοδοτήθηκε να δημιουργήσει ειδικά στρατόπεδα για την τελική εξόντωση των Εβραίων αρχικά, αλλά μετέπειτα και όλων των άλλων ομάδων (ομοφυλόφιλοι, Ρομά, Γυναίκες, ΑμεΑ, Ιεχωβάδες, κομμουνιστές, κι άλλοι αθώοι πολίτες).

Δημιουργήθηκαν έτσι, τα στρατόπεδα εξολόθρευσης: Τρεμπλίνκα, Μαϊντάνεκ, Σομπιμπόρ και Μπέλζεκ, Ράβενσμπρικ, με το μεγαλύτερο από όλα το Άουσβιτς. Παράλληλα δημιουργήθηκε και ένας τρίτος τομέας στο ήδη υπάρχον στρατόπεδο του Άουσβιτς, το Άουσβιτς ΙΙΙ Μόνοβιτς. Σε όλα τα στρατόπεδα εξόντωσης άρχισε η συστηματική εξολόθρευση ομοφυλόφιλων, Ρομά και πολιτικών κρατουμένων, κυρίως κομμουνιστών, σοσιαλιστών και ατόμων με συνδικαλιστική δράση.

¹⁰ R. Laurence, *Άουσβιτς: Οι Ναζί και η Τελική Λύση*, Αθήνα 2006, σ. 19

¹¹ Ες Ες (Σούττσαφφελ) που σημαίνει στα γερμανικά μοίρα ασφαλείας, ήταν τα ναζιστικά τάγματα εφόδου, R. Laurence, *Άουσβιτς: Οι Ναζί και η Τελική Λύση*, Αθήνα 2006, σ. 19

1.4 Συνθήκες στα στρατόπεδα συγκέντρωσης

Η πολιτική καταπίεση, η ρατσιστική μαζική εξόντωση και η κτηνώδης εκμετάλλευση δια της εργασίας μέχρι θανάτου ήταν οι διάφοροι λόγοι ύπαρξης των στρατοπέδων συγκέντρωσης. Αρχικά, οι φυλακισμένοι εξευτελιζόνταν και βασανίζονταν κυρίως δια της βαριάς και ελάχιστα παραγωγικής εργασίας στα στρατόπεδα. Ειδικότερα, μετά το 1942 τα Ες Ες προσπαθούσαν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της βιομηχανίας εξοπλισμών εκμεταλλευόμενα τους φυλακισμένους των στρατοπέδων συγκέντρωσης με τους οποίους ήθελαν να αντικαταστήσουν την έλλειψη εργατικού δυναμικού, λόγω της επιστράτευσης από τη Βέρμαχτ¹². Προκειμένου να γίνουν κατανοητές οι γενικότερες συνθήκες που επικρατούσαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, θα γίνει μια σύντομη περιγραφή μιας συνηθισμένης μέρας.

Τα χαράματα ξυπνούσαν τους φυλακισμένους, οι οποίοι έπρεπε να πλυθούν και να ντυθούν άρον άρον και να στρώσουν τα κρεβάτια τους. Οι φυλακισμένοι κάθε συγκροτήματος έπρεπε κατόπιν να βαδίσουν σε σχηματισμούς οκτώ σειρών στην πλατεία προσκλητηρίου και να παραταχθούν παραμένοντας εκεί μέχρι και μία ώρα προκειμένου να καταμετρηθούν. Κατά τη διαδικασία αυτή τα Ες Ες φώναζαν τα ονόματα μεμονωμένων φυλακισμένων, οι οποίοι κι έπρεπε να αναμένουν ότι θα ακολουθούσε κάποια τιμωρία. Ύστερα από αυτό, οι διάφορες ομάδες εργασίας αποχωρούσαν σε σχηματισμούς των πέντε σειρών. Το μοναδικό ζεστό γεύμα της ημέρας ήταν μια αραιή σούπα. Έπειτα από συχνά δωδεκάωρη εργασία όπου επιπλέον ταλαιπωρούνταν και από τα Ες Ες, οι φάλαγγες των φυλακισμένων επέστρεφαν το βράδυ στο στρατόπεδο. Εκεί, οι κατακουρασμένοι και αδύναμοι άνθρωποι έπρεπε να στηθούν και πάλι στην πλατεία προσκλητηρίου έως ότου καταμετρηθούν, μια διαδικασία που δεν κρατούσε ποτέ λιγότερο από μιάμιση ώρα, δεδομένου ότι οι φυλακισμένοι ήταν χιλιάδες¹³.

Αν κάποιος είχε δραπετεύσει έστηναν όλους τους υπόλοιπους μέχρι και 18 ώρες στην πλατεία προσκλητηρίου σε θερμοκρασίες υπό του μηδενός. Πολλοί ήταν αυτοί που πέθαναν κατά τη διαδικασία αυτή. Μετά την καταμέτρηση τα Ες Ες τελείως αυθαίρετα και συνήθως με παντελώς ασήμαντες αφορμές, ανάγγειλαν διάφορες τιμωρίες. Αυτές ξεκινούσαν από στέρηση της τροφής για αρκετές μέρες, στήσιμο για

¹² Βέρμαχτ αποκαλούνταν οι γερμανικές ένοπλες δυνάμεις υπό τον ναζισμό, R. Laurence, *Λουσβιτς: Οι Ναζί και η Τελική Λύση*, Αθήνα 2006, σ. 22

¹³ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς*, Αθήνα 1998, σ. 22

ώρες στη πλατεία προσκλητηρίου και μαστίγωμα, μέχρι βασανιστήρια όπως το κρέμασμα σε δέντρο, όπου το θύμα κρεμόταν δεμένο από τα χέρια από ένα δέντρο ή στύλο σε ύψος δύο μέτρων¹⁴.

Ο κυνικός βασανισμός και η καταρράκωση του ηθικού και της αξιοπρέπειας όλων των φυλακισμένων φαίνεται καθαρά από τα τραγούδια και τη μουσική που τους ανάγκαζαν τα Ες Ες να τραγουδάνε και να παίζουν.

Σε ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης, το Μπούχενβαλντ, όλοι οι τρόφιμοι έπρεπε να τραγουδούν ένα τραγούδι το οποίο είχαν γράψει στα τέλη του 1938 δύο Αυστριακοί Εβραίοι κατόπιν διαταγής του διοικητή του στρατοπέδου. Οι πρώτοι στίχοι είχαν ως εξής:

«Όταν η μέρα ξυπνά
πριν ο ήλιος χαμογελάσει
οι φάλαγγες ξεκινούν
προς της μέρας το μόχθο
καταπάνω στο πρωινό που
ξημερώνει»¹⁵

Στη διάρκεια ενός τετράωρου προσκλητηρίου έπρεπε όλοι οι φυλακισμένοι να αποστηθίσουν το τραγούδι. Όσοι δεν είχαν καταφέρει να το αποστηθίσουν τιμωρούνταν με ξυλοδαρμό¹⁶.

¹⁴ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, ό. π., σ. 96

¹⁵ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, ό. π., σ. 97

¹⁶ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, ό. π., σ. 99

Β΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Οι ευπαθείς ομάδες

2.1 Οι ομοφυλόφιλοι επί ναζισμού

Από το 1933 ως το 1945 η ναζιστική κυβέρνηση της Γερμανίας υπό τον Αδόλφο Χίτλερ έθεσε ως στόχο την εξαφάνιση από το γερμανικό έδαφος όσων ανθρώπων δεν ταίριαζαν στο όραμα της κυρίαρχης Άριας Φυλής¹⁷.

Η ναζιστική εκστρατεία εναντίον των ομοφυλόφιλων στοχοποιούσε τους, πάνω από ένα εκατομμύριο, Γερμανούς άνδρες, οι οποίοι όπως υποστήριζε το ναζιστικό καθεστώς κουβαλούσαν έναν εκφυλισμό που απειλούσε τον πειθαρχημένο ανδρισμό της Γερμανίας.

Μετά το πραξικόπημα του Ρεν το 1934 η ναζιστική Γερμανία θέσπισε αυστηρότερη νομοθεσία κατά της ομοφυλοφιλίας, προσθέτοντας στις ισχύουσες ποινικές διατάξεις την παράγραφο 175 α, που επέβαλε αισθητά βαρύτερες κυρώσεις. Δεκάδες, ίσως και εκατοντάδες χιλιάδες ομοφυλόφιλοι, σύρθηκαν κατά τη διάρκεια της εθνικοσοσιαλιστικής κυριαρχίας στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπου υποχρεώθηκαν να φέρουν ως διακριτικό το ροζ τρίγωνο.

Οι κρατούμενοι, ανάλογα με το αδίκημα ή την καταγωγή τους, είχαν ως διακριτικό ένα χρωματιστό τρίγωνο. Κάτω από αυτό ήταν ραμμένο το νούμερό τους. Το τρίγωνο ήταν υφασμάτινο, είχε ύψος περίπου 5 εκατοστά και ήταν ραμμένο ανάποδα, δηλαδή με την κορυφή προς τα κάτω, στην πάνω αριστερή πλευρά του σακακιού και του παλτού και στην έξω δεξιά πλευρά του παντελονιού¹⁸. Τα χρώματα των τριγώνων ήταν:

κίτρινο για τους εβραίους

κόκκινο για τους πολιτικούς κρατούμενους

πράσινο για τους κακοποιούς

ροζ για τους ομοφυλόφιλους

μαύρο για τους κοινωνικά απροσάρμοστους

λίλα για τους μάρτυρες του Ιεχωβά

μπλε για τους μετανάστες

καφέ για τους τσιγγάνους

¹⁷ X. Χέγκερ, *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000, σ. 10-11

¹⁸ X. Χέγκερ, *ό. π.*, σ. 9

Ωστόσο, το ροζ τρίγωνο ήταν δύο με τρία εκατοστά περίπου μεγαλύτερο από τα άλλα, για να αναγνωρίζουν από μακριά τους ομοφυλόφιλους.

Οι Εβραίοι, οι ομοφυλόφιλοι και οι τσιγγάνοι, δηλαδή τα κίτρινα, τα ροζ και τα καφέ τρίγωνα, ήταν οι κρατούμενοι που υπέφεραν πιο συχνά τα αγριότερα μαρτύρια και τους ξυλοδαρμούς από τα Ες Ες και τους Κάπο¹⁹.

Για αυτούς ήταν τα αποβράσματα της κοινωνίας που δεν είχαν κανένα απολύτως δικαίωμα πάνω στο γερμανικό έδαφος και ως εκ τούτου έπρεπε να εξοντωθούν. Αυτά τα λόγια αρέσκονται να επαναλαμβάνουν κάθε τόσο και με ιδιαίτερη ευχαρίστηση ο διοικητής του στρατοπέδου και τα Ες Ες του. Αλλά, η κατώτερη βαθμίδα αυτού του συνόλου ήταν οι άντρες με το ροζ τρίγωνο.²⁰

Οι ομοφυλόφιλοι, που σύμφωνα με ένα λόγο του Χίμλερ το 1937 έπρεπε «να ξεριζωθούν σαν τσουκνίδες, να ριχτούν στο σωρό και να καούν», ανήκουν στα θύματα που διώχθηκαν και εξαφανίστηκαν με την ίδια μανία όπως οι Εβραίοι, οι Ρομά, οι ψυχικά άρρωστοι και οι πνευματικά καθυστερημένοι, οι λεγόμενοι «απροσάρμοστοι» ή «α-κοινωνικοί». Η δίωξή τους, ωστόσο, δεν συντελέστηκε με τον ίδιο φανατισμό και την ίδια ανελέητη συστηματικότητα όπως αυτή των Εβραίων. Έλαβε χώρα σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα και είχε άλλη σκοπιμότητα.

Ενώ, οι Εβραίοι ως «κατώτερη φυλή» έπρεπε να εξολοθρευθούν, οι ομοφυλόφιλοι θεωρήθηκαν από τον Χίτλερ και τους συνεργάτες του ως εν μέρει «αναμορφώσιμοι», ως «ασθενείς» που μέσω των καταναγκαστικών έργων και της ψυχοθεραπείας, θα μπορούσαν να «ιαθούν». Για την ίαση τους χρησιμοποιήθηκαν ακόμη διάφορες μέθοδοι, όπως εξαναγκαστικός ευνουχισμός, ορμονοθεραπεία αργότερα δε και χειρουργικές επεμβάσεις (Stereotaxie), που στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και σε άλλα μέρη γίνονταν μέχρι τα νεότερα χρόνια σε μεμονωμένες περιπτώσεις.²¹

Ο όρος ομοφυλοφιλία (Homosexualität) δημιουργήθηκε στη Γερμανία το 1869, ενώ στην αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα δεν υπάρχει κάποια αντίστοιχη λέξη. Από το 1870/71, με την ενοποίηση της χώρας, τέθηκε σε ισχύ η παράγραφος 175 «περί σοδομισμού», η οποία όριζε την τιμωρία της «παρά φύσης ασέλγειας» μεταξύ

¹⁹ Οι Κάπο ήταν κατάδικοι που είχαν μεταφερθεί στα στρατόπεδα συγκέντρωσης για να χρησιμοποιηθούν ως επιστάτες. Ο όρος προέρχεται από το ιδιόλεκτο των στρατοπέδων, Χ. Χέγκερ, *Οι Άντρες με το ροζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000, σ. 45

²⁰ Χ. Χέγκερ, *ό. π.*, σ. 45

²¹ Χ. Χέγκερ, *ό. π.*, σ. 14

ενηλίκων ανδρών, εφόσον αποδεικνυόταν συνουσία ή παρεμφερείς πράξεις. Οι δράστες τιμωρούνταν με χρηματικό πρόστιμο ή με φυλάκιση εν συνέχεια 5 χρόνια .

Σε ορισμένα κρατίδια ωστόσο, η νομοθεσία ήταν ελαστικότερη ήδη από τις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα. Μέσα στο φιλελεύθερο κλίμα της εποχής φιλόσοφοι και στοχαστές όπως ο Βολτέρος και ο Κοντορσέ, είχαν ταχθεί στα γραπτά υπέρ της ομοφυλοφιλίας, που δεν αποτελούσε κατά τη γνώμη τους προσβολή των δικαιωμάτων του πολίτη και δεν διατάρασσε, άμεσα τουλάχιστον, την κοινωνική ισορροπία. Καρπός της Γαλλικής επανάστασης, ο Ναπολέοντειος Κώδικας νομιμοποίησε το 1810 για πρώτη φορά στα χρονικά της νεότερης ιστορίας την ομοφυλοφιλία. Τότε, ωστόσο, όπως και στο Μεσαίωνα, παρά την αντιμετώπιση του θέματος με μεγαλύτερη ανοχή, είχε διατυπωθεί η άποψη που αργότερα υποστηρίχτηκε από τους εθνικοσοσιαλιστές, ότι η παρακμή του κράτους σχετίζεται με την ομοφυλοφιλία. Κατά συνέπεια, οι ομοφυλόφιλοι αντιμετωπίζονται ως απειλή προς την υπόλοιπη κοινότητα. Προς το τέλος του δέκατου ένατου αιώνα εδραιώθηκε η ψυχιατρική άποψη πως η ομοφυλοφιλία είναι μία «παθολογική» κατάσταση.²²

Την άποψη πως οι ομοφυλόφιλοι είναι άρρωστοι υποστήριξαν και οι εθνικοσοσιαλιστές, με τον σκοπό να εξοντώσουν τους «διαφορείς του λαού». Προχώρησαν στο έργο τους με απερίγραπτη βιαιότητα. Υπολογίζεται πως 5.000 με 15.000 περίπου άντρες οδηγήθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης με την κατηγορία της παραγράφου 175 και εξοντώθηκαν. Ένας από τους λόγους όπου οι ομοφυλόφιλοι εκδιώχθηκαν από τους ναζιστές ήταν ότι ο ναζισμός είχε πλάσει την εικόνα ενός εχθρού, της Αρίας Φυλής, ο οποίος έπρεπε να εξοντωθεί. Ομοφυλόφιλοι, κομμουνιστές, δημοκράτες, Εβραίοι, καθολικισμός και το ειρηνευτικό κίνημα απειλούσαν τις αρχές της «Επανάστασης» όπως είχε ονομάσει ο Χίτλερ την κατακτητική του επιχείρηση, και έπρεπε να εκλείψουν.

Οι ομοφυλόφιλοι ως πολιτικός στόχος αποτελούσαν ένα μόνο μέρος του σχεδίου της «ηθικής κάθαρσης», «της εξυγίανσης της Φυλής». Παρουσιάζονταν ως δειλοί, ψεύτες, πηγή εγκληματικότητας και προδότες της πατρίδας, αποτελούσαν ένα κλειστό κύκλωμα, δεν ανταποκρίνονταν στα πρότυπα της αποδοτικής κοινωνίας και ήταν στην πλειονότητά τους ειρηνιστές .

Η προπαγάνδα που εξαπολύθηκε εναντίον τους δεν διέφερε από εκείνη εναντίον των Εβραίων ή των άλλων υποτιθέμενων εχθρών του ναζιστικού καθεστώτος.

²²X. Χέγκερ, *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000, σ. 15,20,21

Αξίζει να σημειωθεί όμως, πως στους ναζιστικούς κύκλους υπήρχαν αξιωματούχοι γνωστοί ακόμα και στον Χίτλερ για τις ομοφυλόφιλες προτιμήσεις τους, οι οποίοι σύχναζαν στα αντίστοιχα στέκια.

Η εκστρατεία εναντίον της ομοφυλοφιλίας όπως και των εκτρώσεων είχε σκοπό την αύξηση του πληθυσμού. Σύμφωνα με μία ομιλία του Μάιζινγκερ το 1937, εάν κατόρθωναν να αποτρέψουν 100.000 εκτρώσεις το χρόνο σε 30 χρόνια θα υπήρχε μία αύξηση των στρατολογημένων περί τις 400.000, δηλαδή οκτώ σώματα στρατού. Από τον αριθμό αυτό εξαρτάται ολόκληρη ιστορία της Ευρώπης, έλεγε. Η δίωξη, επομένως, των ομοφυλόφιλων αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικοσοσιαλιστικής επιδίωξης για αύξηση των γεννήσεων.

Εξαιτίας αυτού του επιχειρήματος δεν διώχθηκαν τόσο συστηματικά οι ομοφυλόφιλες γυναίκες. Μέσα στη γενικότερη αντίληψη των ναζί για τη θέση της γυναίκας που δεν ήταν άλλο από «μηχανή παραγωγής παιδιών», επικρατούσε η άποψη, πως η γυναίκα ομοφυλόφιλη παρά την αφύσικη προδιάθεση της δεν έχανε το ρόλο της στην αναπαραγωγική διαδικασία και οποιαδήποτε στιγμή μπορούσε να συνάψει ετεροφυλοφιλικές σχέσεις και άρα να εκπληρώσει τον προορισμό της. Η γυναικεία ομοφυλοφιλία, δηλαδή σε αντίθεση με την ανδρική θεωρούταν αναστρέψιμη. Αυτός ο λόγος αλλά και κοινωνική θέση της γυναίκας που δεν της επέτρεπε να ασκήσει σημαντική επιρροή στη λήψη αποφάσεων εξηγούν γιατί τα ποσοστά διώξεων ομοφυλόφιλων γυναικών ήταν μικρότερα σε σχέση με αυτά των αντρών²³.

Οι Ναζί πήραν την εξουσία τον Ιανουάριο του 1933 στοχεύοντας να βάλουν σε εφαρμογή τη ρατσιστική ιδεολογία τους: τη φυλετική καθαρότητα, τον αντισημιτισμό και τη δίωξη και αφανισμό των ανεπιθύμητων κοινωνικών ομάδων. Από τα πρώτα βήματα για τη δημιουργία της «Νέας Τάξης», το χιτλερικό καθεστώς έκλεισε μέρη συνάντησης ομοφυλόφιλων, οργανώσεις και έντυπά τους, στο πλαίσιο της γενικής επίθεσης κατά της «προσβολής της δημόσιας αιδούς». Η ναζιστική επίθεση στην ομοφυλοφιλία είχε ξεκινήσει. Ενώ το καθεστώς ενοποιούσε τις εξουσίες και συγκεντρωνοποιούσε την κρατική εξουσία, έβρισκε νέους τρόπους δίωξης.

Η προπαγάνδα, στον απόηχο μιας μεγάλης πολιτικής κρίσης στα μέσα του 1934, συνέδεσε την ομοφυλοφιλία με τη υπονόμηση της ναζιστικής εξουσίας και με την προδοσία, ενθαρρύνοντας έτσι την ευρύτερη κοινωνική μισαλλοδοξία.

²³X. Χέγκερ , *Οι Αντρες με το ρόζ τρίγωνο* , Αθήνα 2000, σ. 24

Το 1935 οι ναζιστικές νομικές αρχές κατάργησαν το μέχρι τότε ισχύον άρθρο 175 του ποινικού κώδικα αντικαθιστώντας το με νέο άρθρο στο οποίο διευρύνθηκε το φάσμα όσων τιμωρούνταν για «απρέπεια μεταξύ ανδρών». Η εκτέλεση του νέου πλέον άρθρου 175 ήταν ευθύνη της δικαστικής αστυνομίας και της Γκεστάπο, ενοποιημένες από το 1936 υπό τα Ες-Ες και τον αρχηγό της, Χάινριχ Χίμλερ. Οι εθνικές αστυνομικές δυνάμεις απέκτησαν αξιοσημείωτα μεγάλες εξουσίες στην παρακολούθηση υπόπτων και στη σύλληψη και κράτηση «εχθρών του έθνους». Κατά τη διάρκεια των 30 μηνών από τις αρχές του 1937 ως τα μέσα του 1939, η γερμανική αστυνομία συνέλαβε περίπου 78.000 άνδρες υπό το άρθρο 175, το ένα τρίτο των οποίων καταδικάστηκαν και φυλακίστηκαν. Άλλοι εστάλησαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Όλοι υποβλήθηκαν σε βάνανση κακοποίηση στα χέρια της αστυνομίας, των ανακριτών και των φρουρών των φυλακών. Το ναζιστικό κράτος, σύμφωνα με τα λόγια του ίδιου του Χίτλερ, είχε την πρόθεση «να προωθήσει την υπεροχή των καλύτερων και δυνατώτερων και να απαιτήσει την υποταγή των κατώτερων και ασθενέστερων». Με βάση την «επιστήμη» της ευγονικής -δηλαδή της μελέτης για τη βελτίωση της κληρονομικότητας μέσω επιλεκτικής αναπαραγωγής – οι ναζιστικές αρχές αξίωσαν ένα νόμιμο δικαίωμα να αναλάβουν δράση εναντίον όσων πίστευαν ότι θα εξασθένιζαν την «Άρια Φυλή».

Σύμφωνα με τους Ναζί, η ομοφυλοφιλία αποδυνάμωνε τη Γερμανία με διάφορους τρόπους. Κατηγορήθηκε ως παράγοντας μείωσης των γεννήσεων, η οποία απειλούσε την επιβίωση του έθνους, όπως πίστευαν. Θεωρήθηκε επίσης ως «μόλυνση» που θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια επικίνδυνη «επιδημία», ιδιαίτερα ανάμεσα στους νέους. Επιπλέον, πιστεύονταν ότι θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα επικίνδυνο κράτος εν κράτει, καθώς θεωρείτο ότι οι ομοφυλόφιλοι σχημάτιζαν δικές τους ιδιοτελείς ομάδες²⁴. Έτσι, οι Ναζί, επικαλούμενοι τον δήθεν κίνδυνο για τη δημόσια ηθική και το ίδιο το γερμανικό έθνος αποφάσισαν ότι η ομοφυλοφιλία έπρεπε να εξαλειφθεί.

Η ευγονική νοοτροπία του καθεστώτος για την επίθεση κατά της ομοφυλοφιλίας προσπάθησε επίσης να επωφεληθεί από προκαταλήψεις και στερεότυπα για τους ομοφυλόφιλους που πολλοί συμμαρτίζονταν στη γερμανική κοινωνία. Με άλλα λόγια, η ναζιστική ιδεολογία της εξαφάνισης των «κατώτερων και ασθενέστερων» της κοινωνίας, εξέθρεψε την αποδοχή της κρατικής μισαλλοδοξίας και βαρβαρότητας. Οι ομοφυλόφιλοι της Γερμανίας ένωσαν τον αντίκτυπο του νέου καθεστώτος μέσα σε λίγες εβδομάδες από τον διορισμό του Χίτλερ ως καγκελαρίου.

²⁴X. Χέγκερ, *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000, σ. 106

Τον Φεβρουάριο του 1933, αστυνομία και ειδικές δυνάμεις άρχισαν να εφαρμόζουν διαταγές για το κλείσιμο μπαρ και νυχτερινών μαγαζιών για ομοφυλόφιλους, καθώς και να σταματούν την πώληση εκδόσεων με σεξουαλικό περιεχόμενο. Στη διάρκεια των επόμενων μηνών, τα περισσότερα μαγαζιά, όπου συναντιόνταν ομοφυλόφιλοι άνδρες και γυναίκες, είχαν κλείσει και η δημόσια ζωή τους είχε καταπατηθεί.

Στις 6 Μαΐου του 1933 ναζιστικές φοιτητικές ομάδες και οπαδοί τους εισέβαλαν και λεηλάτησαν το Ινστιτούτο για την σεξουαλική επιστήμη Magnus Hirschfeld, το κυριότερο σύμβολο της σεξουαλικής μεταρρύθμισης στο Βερολίνο. Τέσσερις ημέρες αργότερα, μεγάλο μέρος της μοναδικής αξίας βιβλιοθήκης του Ινστιτούτο είχε καταστραφεί σε μια δημόσια τελετή καψίματος βιβλίων που προωθούσαν το «αντι-γερμανικό πνεύμα».

Ο ίδιος ο Hirschfeld, που βρισκόταν τότε στο Παρίσι, ανακηρύχθηκε εξόριστος. Η Επιστημονική-Ουμανιστική του Επιτροπή και άλλες οργανώσεις για τα σεξουαλικά δικαιώματα σταμάτησαν τις εργασίες τους στη Γερμανία.

Τα αρχικά βήματα του καθεστώτος για την αποκατάσταση του «νόμου και της τάξεως» επικεντρώθηκαν σε επαγγελματίες κακοποιούς και σε «συνήθεις δράστες σεξουαλικών αδικημάτων». Η δεύτερη κατηγορία συμπεριέλαβε όχι μόνον άνδρες που είχαν καταδικαστεί με το άρθρο 175 αλλά επίσης άνδρες που αναμενόταν «με μεγάλο ποσοστό πιθανότητας» να παραβιάσουν τον εν λόγω νόμο. Από τον Φεβρουάριο του 1934 τέτοια άτομα παρακολουθούνταν και οι δραστηριότητές τους τίθεντο υπό περιορισμό. Τον Οκτώβριο του 1934 η Γκεστάπο άρχισε να συγκεντρώνει πληροφορίες σχετικά με ομοφυλόφιλους άνδρες. Τηλεγραφήματα σε όλα τα τοπικά αστυνομικά τμήματα διέταξαν οι νέες ή ήδη υπάρχουσες λίστες ανδρών υπόπτων ως ομοφυλόφιλων να προωθούνται στο Ειδικό Τμήμα II-1 στο Βερολίνο.

Επόμενα τηλεγραφήματα ζητούσαν οι λίστες να περιέχουν και τις πολιτικές πεποιθήσεις, κυρίως την ένταξη ή μη στο ναζιστικό κόμμα. Το ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον της αστυνομίας για τη ζωή τους οδήγησε αρκετούς ομοφυλόφιλους να μεταναστεύσουν όπου μπορούσαν. Πάντως στη συντριπτική τους πλειοψηφία, άρχισαν να κρύβουν την ομοφυλοφιλία τους. Πολλοί παντρεύτηκαν. Άλλοι αυτοκτόνησαν²⁵.

²⁵ X. Χέγκερ, *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000, σ. 25

Καθ' όλη τη διάρκεια του ναζιστικού καθεστώτος, συνελήφθησαν περίπου 100.000 άνδρες για παραβίαση του άρθρου 175. Από αυτούς, γύρω στους 78.000 συνελήφθησαν στα τρία χρόνια μεταξύ του διορισμού του Χίμλερ ως αρχηγού της γερμανικής αστυνομίας το 1936 και του ξεσπάσματος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το 1939.

Τα περισσότερα θύματα προέρχονταν από την εργατική τάξη. Δεδομένου ότι δεν ήταν σε θέση οικονομικά να έχουν ιδιωτικά διαμερίσματα ή σπίτια, συναντιόνταν με τους συντρόφους τους σε ημι-δημόσια μέρη που τους έβαζαν σε μεγαλύτερο κίνδυνο να παγιδευτούν από την αστυνομία ή να καταδοθούν από πολίτες. Όπως ακριβώς επιθυμούσε το καθεστώς, η καταστολή της μειονότητας των ομοφυλοφίλων εξυπηρετούσε επίσης τον περιορισμό των δραστηριοτήτων και της πλειοψηφίας των πολιτών. Από τους περίπου 100.000 άνδρες που συνελήφθησαν υπό το άρθρο 175, μεταξύ του 1933 και του 1945, οι μισοί καταδικάστηκαν για παραβίαση του νόμου. Όπως και οι συλλήψεις, οι καταδίκες πολιτών αυξήθηκαν κατά δέκα φορές σε σχέση με τα τελευταία χρόνια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, ενώ το 1938 έφτασαν τις 8.500. Οι ποινές φυλάκισης –οι συνηθέστερες από τις τιμωρίες των ναζί κατά των ομοφυλοφίλων– ποίκιλαν ανάλογα με το την σεξουαλική πράξη και τον πρότερο βίο του συλληφθέντα.

Για τους περισσότερους, η φυλάκιση σήμαινε σκληρή δουλειά, ως μέρος του προγράμματος ναζιστικής «επανεκπαίδευσης». Οι συνθήκες στις γερμανικές φυλακές και στα σωφρονιστικά ιδρύματα και στρατόπεδα ήταν εμφανώς άθλιες. Όσοι, δε, φυλακίζονταν με το άρθρο 175 αντιμετώπιζαν εκτός από τη σκληρότητα των φρουρών και το μίσος πολλών συγκρατουμένων τους.

Σε μικρό αριθμό περιπτώσεων, ειδικοί γιατροί κατέθεσαν ότι ένα είδος ομοφυλοφιλίας αποτελούσε σοβαρή ψυχική ασθένεια και εξέθετε σε κίνδυνο την κοινωνία. Υπό το άρθρο 42b του Ποινικού Κώδικα του Ράιχ, μερικοί άνδρες μπήκαν σε ψυχιατρικά ιδρύματα, μια μοίρα που είχε γι' αυτούς καταστροφικές συνέπειες (συμπεριλαμβανομένου του θανάτου) κατά τη διάρκεια του πολέμου.²⁶

Εκτιμάται ότι 5.000 ως 15.000 ομοφυλόφιλοι άνδρες φυλακίστηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης κατά τη διάρκεια του ναζιστικού καθεστώτος. Υπό την πρακτική της «προστατευτικής κράτησης» (Schutzhaft), που ήταν φαινομενικά σχεδιασμένη για να προστατεύει άτομα από την «αγανάκτηση της κοινωνίας», η

²⁶X. Χέγκερ, *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000, σ. 73

Γκεστάπο συνέλαβε ύποπτους για ομοφυλοφιλία, χωρίς εντάλματα και τους έκλεισε σε στρατόπεδα μαζί με πολιτικούς αντιπάλους του ναζισμού και άλλους «ανεπιθύμητους» -κυρίως Εβραίους- μετά το 1938 (μετά το 1942 στρατόπεδα εξόντωσης) - οι οποίοι «πρόσβαλαν» τον λαό²⁷.

Από τη στιγμή του εγκλεισμού τους, βάσει των αποσπασματικών καταγραφών, οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είχαν πολύ χαμηλό προσδόκιμο ζωής. Τα υψηλά ποσοστά θανάτου οφείλονταν στην υπερκόπωση, τη σωματική κακοποίηση, την πείνα και βεβαίως τη δολοφονία.

Τα πρώτα αυτοσχέδια στρατόπεδα συγκέντρωσης ήταν τοπικές φυλακές, στρατώνες, ακόμη και εγκαταλελειμμένα εργοστάσια. Ξεκινώντας το 1934, ο αρχηγός των Ες Ες Χάινριχ Χίμλερ, επέβλεπε τη συστηματοποίηση των στρατοπέδων συγκέντρωσης. Τα κύρια στρατόπεδα συγκέντρωσης ήταν -το Ζάξενχαουζεν για τον βορρά, το Μπούχενβαλντ για το κέντρο και το Νταχάου για τον νότο- είχαν δέχεται ως στόχο να «ανα-μορφώσουν» τους κρατούμενους μέσω της πειθαρχίας και της σκληρής δουλειάς.

Εύκολα αναγνωρίσιμοι από τα ροζ τρίγωνα που αναγκάζονταν να φορούν, ως αναγνωριστικά σήματα, οι ομοφυλόφιλοι κρατούμενοι υπόκειντο σε σωματική και σεξουαλική κακοποίηση από τους φρουρούς των Ες Ες στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Φοβούμενοι ότι θα θεωρηθούν και οι ίδιοι ομοφυλόφιλοι, οι περισσότεροι συγκρατούμενοί τους, τους απέφευγαν, αφήνοντάς τους απομονωμένους και εντελώς αδύναμους στην εσωτερική ιεραρχία των κρατουμένων.

Ο στόχος του Χίτλερ να αποκτήσει «ζωτικό χώρο» σε γειτονικές χώρες της Γερμανίας έθεσε τη χώρα σε τροχιά πολέμου. Πριν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, που ξεκίνησε με την εισβολή στην Πολωνία την 1η Σεπτεμβρίου του 1939, περισσότεροι από 2.000.000 άνδρες -συμπεριλαμβανομένων χιλιάδων ομοφυλόφιλων- επιστρατεύθηκαν. Κατά τη διάρκεια του πολέμου περίπου 20.000 πολίτες καταδικάστηκαν με το άρθρο 175. Επίσης, πάνω από 7.000 στρατιώτες καταδικάστηκαν σε φυλάκιση και στη συνέχεια αναγκάστηκαν να επιστρέψουν στο μέτωπο. Με την επαναφορά το 1935 της υποχρεωτικής στράτευσης για όλους τους άνδρες ηλικίας 18 ως 45 ετών, οι ομοφυλόφιλοι άνδρες στη Γερμανία μπορούσαν να ενταχθούν στις ένοπλες δυνάμεις, στη Βέρμαχτ.

²⁷ Χ. Χέγκερ, *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000, σ. 74

Ο γερμανικός στρατιωτικός κώδικας δεν εμπόδιζε τους ομοφυλόφιλους, ακόμη και όσους είχαν καταδικαστεί, να υπηρετήσουν στις ένοπλες δυνάμεις. Ως αποτέλεσμα, χιλιάδες ομοφυλόφιλοι άνδρες αναγκάστηκαν να συνταχθούν με ένα καθεστώς από το οποίο διώκονταν ως πολίτες.

Η ομοφυλοφιλική δραστηριότητα, πάντως, στο στρατό «ρυθμιζόταν» από τα άρθρα (ή παραγράφους) §175 και §175a. Καθώς τεράστιος αριθμός ανδρών καλούνταν να υπηρετήσουν, οι καταδίκες αυξήθηκαν²⁸.

Η θεωρία των Ναζί ότι η ομοφυλοφιλία θα εξαπλωνόταν σαν «επιδημία», μέσα στο στρατιωτικό περιβάλλον όπου πολλοί άντρες βρίσκονταν μαζί και ήταν απομονωμένοι, αποδείχθηκε αβάσιμη.

Ωστόσο, οι στρατιώτες που συνελήφθησαν ήρθαν αντιμέτωποι με σκληρότατες τιμωρίες. Όσοι καταδικάστηκαν ως «αδιόρθωτα ομοφυλόφιλοι» ή για κατάχρηση εξουσίας σύμφωνα με την §175a, διώχθηκαν από τον στρατό, φυλακίστηκαν και στη συνέχεια στάλθηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Όσοι καταδικάστηκαν με την κατηγορία ότι «υπέπεσαν σε αποπλάνηση» εξέτισαν ποινές φυλάκισης και μετά επέστρεψαν στον στρατό.

Μάλιστα, σε όσους είχαν καταδικαστεί υπό το άρθρο 175 για οποιοδήποτε «έγκλημα» εκτός των χειρότερων, δινόταν η «εναλλακτική επιλογή» να «ξεφύγουν» από τις άθλιες συνθήκες των φυλακών, αιτούμενοι να ενταχθούν σε τάγματα αυτοκτονίας. Οι στρατηγοί χρησιμοποιούσαν δίχως κανένα έλεος τέτοια τάγματα σε μάχες στέλνοντάς τα σε αποστολές αυτοκτονίας.

Ο πόλεμος βοήθησε να συγκαλυφθούν οι ακραίες διώξεις και τιμωρίες των ναζί στη Γερμανία. Η εξάλειψη των «ανεπιθύμητων» ξεκίνησε με την επιλεκτική δολοφονία των ατόμων με αναπηρίες, μεταξύ των οποίων ήταν και ομοφυλόφιλα άτομα που είχαν κλειστεί σε ψυχιατρικές κλινικές. Το καλοκαίρι του 1940, ο αρχηγός των Ες Ες Χάινριχ Χίμλερ διέταξε να σταλούν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης μετά το πέρας της ποινής φυλάκισης τους όσοι ομοφυλόφιλοι άνδρες «είχαν αποπλανήσει πάνω από έναν ερωτικό σύντροφο»²⁹.

Η «προστατευτική κράτηση» εκεί, θα μπορούσε να μειωθεί εάν υποβάλλονταν με τη θέλησή τους σε ευνουχισμό ή μετά το 1942 έπειτα από διαταγή (να ευνουχιστούν) του διοικητή του εκάστοτε στρατοπέδου συγκέντρωσης.

²⁸ X. Χέγκερ, *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000, σ. 107

²⁹ X. Χέγκερ, *ό. π.*, σ. 108

Τον Σεπτέμβριου του 1942, μία συμφωνία μεταξύ του Χίμλερ και Γερμανού υπουργού δικαιοσύνης οδήγησε στη μεταφορά «συνήθων εγκληματιών», και όσων είχαν καταπατήσει κατ' επανάληψη το περιβόητο άρθρο 175, από φυλακές και σωφρονιστικά ιδρύματα του υπουργείου δικαιοσύνης στα στρατόπεδα των SS στο πλαίσιο του προγράμματος «εξόντωσης μέσω εργασίας» για να αφανίσει τους φυλακισμένους «συνήθεις εγκληματίες» της Γερμανίας. Περίπου 15.000 κρατούμενοι, ανάμεσά τους και ομοφυλόφιλοι, στάλθηκαν από τις φυλακές στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπου σχεδόν όλοι χάθηκαν μέσα σε λίγους μήνες, καθώς ήταν αναγκασμένοι να δουλεύουν με εξαντλητικούς ρυθμούς, ασταμάτητα και κάτω από εξαιρετικά επικίνδυνες συνθήκες.

Τα μεγάλα στρατόπεδα συγκέντρωσης στο γερμανικό Ράιχ έγιναν επίσης μεγάλες βιομηχανικές επιχειρήσεις στη διάρκεια του πολέμου. Μετά το 1938, τα Ες Ες ανέγειραν αρκετά νέα στρατόπεδα συγκέντρωσης κοντά σε λατομεία ενώ άλλα εργοστάσια συνδέθηκαν με ήδη υπάρχοντα στρατόπεδα στη Γερμανία.

Τεχνολογικά πρωτόγονη, η παραγωγή αυτή στηρίχθηκε σχεδόν εξ' ολοκλήρου στη χειρωνακτική εργασία των υπεράριθμων κρατουμένων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης που δούλευαν κάτω από απάνθρωπες συνθήκες.

Στους ομοφυλόφιλους των στρατοπέδων αυτών ανατίθεντο οι χειρότερες και πιο επικίνδυνες εργασίες. Εργάζονταν συνήθως περισσότερες ώρες, με μικρότερα διαλείμματα και συχνά έτρωγαν μειωμένες μερίδες φαγητού.

Εξάλλου, τα λατομεία και πλινθοποιεία πήραν τις ζωές πολλών και στη διάρκεια της εργασίας αλλά και από τα χέρια των φρουρών των Ες Ες που προκαλούσαν σκόπιμα «ατυχήματα»³⁰.

Ενώ οι γερμανικές δυνάμεις κινούνταν προς όλη την Ευρώπη, το άρθρο 175 και παρόμοιοι νόμοι εφαρμόζονταν επιλεκτικά σε πολιτικούς στόχους των Ναζί. Σε περιοχές που προσαρτήθηκαν στο Ράιχ -κυρίως στην Αυστρία-, τη δυτική Τσεχοσλοβακία, τη δυτική Πολωνία, την Αλσατία, Λωρραίνη και το Λουξεμβούργο- ο γερμανικός νόμος επιβλήθηκε, επεκτείνοντας την ποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας στην επικράτεια του Μείζονος Γερμανικού Ράιχ (Großgermanisches Reich).

Σε χώρες υπό ναζιστική κατοχή, η κατάσταση ποικίλε. Σε γενικές γραμμές, το ναζιστικό καθεστώς ήταν κυρίως επικεντρωμένο στην ομοφυλοφιλία μεταξύ

³⁰X. Χέγκερ, *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000, σ. 110

Γερμανών ανδρών. Δεν είχε μεγάλη σημασία για τους Ναζί εάν ο γηγενής πληθυσμός κουβαλούσε τον «ομοφυλοφιλικό εκφυλισμό», εκτός εάν διέφθειρε τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής και τους αξιωματούχους τους στα ξένα εδάφη. Στην Αυστρία διώκονταν οι σεξουαλικές σχέσεις «μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου», συμπεριλαμβανομένων των γυναικών, στο πλαίσιο άρθρου 129Ib του ποινικού της κώδικα, από το 1852. Μετά την προσάρτηση της Αυστρίας από τους ναζί, οι καταδίκες για ομοφυλοφιλία αυξήθηκαν κατά 50%.

Το Vichy στη Γαλλία δεν είχε καταληφθεί αλλά η φιλογερμανική κυβέρνηση υπό τον Φίλιπ Πεταίν, που συνθηκολόγησε με τη ναζιστική Γερμανία εισήγαγε το 1942 τον πρώτο γαλλικό νόμο μετά από περίπου 150 χρόνια που καθιστούσε παράνομη την ομοφυλοφιλία. Το νέο άρθρο 334 του Ποινικού Κώδικα επέβαλλε ποινές φυλάκισης από έξι μήνες έως τρία χρόνια.

Ο μοναδικός νόμος στην Ολλανδία περί ομοφυλοφιλίας έθετε εκτός νόμου τις σχέσεις ενήλικου με ανήλικο (κάτω των 21 ετών). Μετά την κατάληψη της χώρας την άνοιξη του 1940, οι ναζιστικές αρχές θεσμοθέτησαν τους όρους του άρθρου 175 αλλά άφησαν την εκτέλεσή του στην ολλανδική αστυνομία. Η αστυνομία, που οι Ναζί κατηγορούσαν για έλλειψη «επαγγελματικού ζήλου» για αυτού του είδους τις περιπτώσεις, έστειλε σε δίκη 132 ομοφυλόφιλους άνδρες από το 1940 ως το 1943, εκ των οποίων οι 90 οδήγησαν σε καταδίκες. Το γερμανικό υπουργείο δικαιοσύνης έδωσε εντολή τον Σεπτέμβριο του 1942 στην Γενική Κυβέρνηση της υπό κατοχή Πολωνίας: «Όσοι έχουν προβεί σε σεξουαλικά αδικήματα μεταξύ ανδρών, να μην διώκονται όταν οι παραβάτες και αυτοί που αποπλανήθηκαν είναι όλοι Πολωνοί. (Οι παραβάτες θα πρέπει, ωστόσο, να απελαθούν και να σταλούν σε περιοχές έξω από το Ράιχ, όπου δεν θα αποτελούν κίνδυνο για τη γερμανική φυλετική κοινότητα)».

Οι Σύμμαχοι προχωρούσαν στην αντεπίθεση και την απόβαση στην κατεχόμενη Ευρώπη από τον Ιούλιο του 1943. Έχοντας φτάσει κοντά στη νίκη επί του ναζιστικού καθεστώτος στις αρχές του 1945, εκατοντάδες χιλιάδες κρατούμενοι των στρατοπέδων συγκέντρωσης απελευθερώθηκαν. Τα στρατόπεδα απελευθερώθηκαν από τις Συμμαχικές δυνάμεις κατά τα έτη 1943-1945, συνήθως όμως ήταν πολύ αργά για να σωθούν οι εναπομείναντες κρατούμενοι³¹.

Μετά τη νίκη των Συμμάχων, η Συμμαχική Στρατιωτική Κυβέρνηση της Γερμανίας κατήργησε αμέτρητους νόμους και διατάγματα. Ωστόσο, το αναθεωρημένο

³¹ X. Χέγκερ, *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000, σ. 115

από τους Ναζί, το 1935, άρθρο 175 παρέμεινε αμετάβλητο. Μάλιστα, ορισμένοι ομοφυλόφιλοι αναγκάστηκαν να εκτίσουν τις ποινές φυλάκισής τους, χωρίς να λαμβάνεται καν υπόψη το χρονικό διάστημα (και οι κακοποιήσεις) που είχαν περάσει όντας έγκλειστοι στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Το ναζιστικό άρθρο 175 παρέμεινε στα βιβλία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Δυτική Γερμανία) μέχρι την αναθεώρηση του νόμου το 1969, όταν πλέον αποποινικοποιήθηκαν οι ομοφυλοφιλικές σχέσεις μεταξύ ανδρών ηλικίας 21 ετών και άνω. Οι συνεχείς νομικές και κοινωνικές απαγορεύσεις κατά της ομοφυλοφιλίας στη Γερμανία παρεμπόδισαν την αναγνώριση του γεγονότος ότι οι ομοφυλόφιλοι υπήρξαν θύματα των Ναζί.

Τον Ιούνιο του 1956, ο Ομοσπονδιακός Νόμος Αποκατάστασης των Θυμάτων του Εθνικοσοσιαλισμού, της Δυτικής Γερμανίας, διακήρυξε ότι ο εγκλεισμός σε στρατόπεδο συγκέντρωσης εξαιτίας ομοφυλοφιλίας δεν καθιστούσε ένα άτομο ικανό να λάβει αποζημίωση. Τελικά, μόλις στις 8 Μαΐου του 1985, οι ομοφυλόφιλοι που δολοφονήθηκαν από τους ναζί έλαβαν την πρώτη τους δημόσια μνημόνευση, κατά την ομιλία του Προέδρου της Δυτικής Γερμανίας, Richard von Weizsäcker, στην 40η επέτειο λήξης του πολέμου. Τέσσερα χρόνια μετά την επανένωση το 1990, η Γερμανία κατήγγειλε το άρθρο 175³². Τον Μάιο του 2002, το γερμανικό Κοινοβούλιο αναγνώρισε τους ομοφυλόφιλους ως θύματα της ναζιστικής θηριωδίας καθώς και δικαιούχους αποζημιώσεων για όσους ζούσαν ακόμα, ενώ στις 27 Ιανουαρίου του 2005, στην επέτειο των 60 χρόνων από την απελευθέρωση του Άουσβιτς, ήρθε και η επίσημη αναγνώριση από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

2.2 Οι Ρομά

Οι Ρομά (στον ενικό αριθμό Ρομ), γνωστοί και ως Τσιγγάνοι, Ατσιγγανοί, Αθίγγανοι, Κατσιβελοί, Σίντι ή Γύφτοι, είναι ένας κατά βάση νομαδικός λαός με ινδική καταγωγή.

Οι εθνικοσοσιαλιστές δυσφήμισαν και καταδίωξαν τους Ρομά θεωρώντας τους υποδεέστερη φυλή. Από το 1934 γυναίκες και άντρες υποβάλλονταν σε αναγκαστική στέρωση ώστε να μην αποκτήσουν απογόνους.³³ Αυτοί οι άνθρωποι ήταν ριζωμένοι πολλούς αιώνες στην Ευρώπη. Μερικοί ανήκαν σε εύπορες οικογένειες κάνοντας πιο εύκολη και ομαλή την αφομοίωσή τους.

³² X. Χέγκερ, *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000, σ. 120

³³ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς*, Αθήνα 1998, σ. 10

Η πλειονότητά τους όμως, ζούσε σε συνθήκες φτώχειας. Πολύ γρήγορα οι Ρομά ήδη επί Κάιζερ Βίλχελμ ΙΙ θεωρήθηκαν κοινωνικός κίνδυνος και γι' αυτό το λόγο η αστυνομία άρχισε τον προληπτικό έλεγχο ταυτότητας των νομαδικών αυτών πληθυσμών. Δεν είχε όμως ξεκινήσει ακόμα η συστηματική δίωξή τους. Έλεγχαν και συλλάμβαναν όσους τυχαία έπεφταν στα χέρια της αστυνομίας με σκοπό να τους εξαναγκάσει σ' ένα τρόπο ζωής πιο κοντά στις επικρατούσες κοινωνικές δομές.³⁴ «Η φυλετική «καθαρότητα» που προπαγανδίστηκε από τους οπαδούς του Χίτλερ ως μέσον για την εκκαθάριση της κοινωνικής αταξίας, επέφερε μια νέα αλλαγή προοπτικών στο προσκήνιο: Οι Ρομά χρησιμοποιήθηκαν ως μοντέλο για τον ορισμό των αντικοινωνικών στοιχείων ενώ μεμονωμένα άτομα και οικογένειες υποβλήθηκαν σε διαδικασίες γνωμάτευσης φυλετικής καθαρότητας, οι οποίες αποσκοπούσαν στον αποκλεισμό τους από τη γερμανική εθνική κοινότητα.»³⁵

Όταν ανήλθε στην εξουσία ο Χίτλερ το 1933, άρχισε ο αγώνας για τη καθαρότητα της γερμανικής φυλής. Η εθνική μόλυνση του γερμανικού λαού είχε φτάσει, κατά την άποψή τους, σε ένα ανυπόφορο επίπεδο. Απαραίτητη προϋπόθεση για να επιτευχθεί η φυλετική καθαρότητα του γερμανικού λαού ήταν η απόλυτη εξόντωση των Εβραίων και των τσιγγάνων³⁶. Οι Ρομά έγιναν το επίκεντρο των γνωματεύσεων φυλετικής καθαρότητας, οι οποίες κατασκευάστηκαν από τους ιδεολόγους της φυλετικής θεωρίας. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν από πανεπιστημιακές σχολές για ιατρικά πειράματα.

Το 19^ο αιώνα επικρατούσε η αντίληψη ότι οι ανθρώπινες φυλές είναι από βιολογικής άποψης διαφορετικά ήδη και όχι παραλλαγές ενός και μοναδικού είδους. Τότε διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τους ανθρωπολόγους το πρόγραμμα της ανθρωπομετρίας διαφόρων φυλών³⁷. Το ιδανικό του νέου Γερμανικού κράτους ήταν η εθνική και πολιτιστική ομοιογένεια, η οποία θα έπρεπε να επιτευχθεί το γρηγορότερο δυνατόν. Στη Γερμανία οι μειονότητες που από πολύ νωρίς γνώρισαν τις διώξεις, ήταν οι Εβραίοι και οι τσιγγάνοι. Εις βάρος των τσιγγάνων εφαρμόστηκαν μια πληθώρα διαταγμάτων, πέρασαν τη φύση της περιθωριοποίησης και της διάκρισης. Σε αντίθεση με τον αντισημιτισμό, δεν ήταν κατά κύριο λόγο οι κοινωνικές δυνάμεις αυτές που

³⁴ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς*, Αθήνα 1998, σ. 12

³⁵ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 12

³⁶ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 13

³⁷ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 22

προώθησαν την περιθωριοποίηση και τις διακρίσεις εις βάρος των Ρομά αλλά το ίδιο το κράτος θεσπίζοντας ειδικούς νόμους.

Το 1886 ο καγκελάριος Μπίσμαρκ απέστειλε μια επιστολή σε όλα τα κρατίδια η οποία αναφερόταν στην απέλαση όλων των αλλοδαπών Ρομά, αποκαλώντας τους μια μάστιγα που πρέπει να εξαφανιστεί. Το Μάρτιο του 1899 ιδρύθηκε η Υπηρεσία Πληροφοριών της Ασφάλειας. Άρχισε τότε στη Γερμανία ο διωγμός και η πολιτική των διακρίσεων κατά των Ρομά με έναν τρόπο άγνωστο μέχρι τότε³⁸.

Σχεδιάστηκε και οργανώθηκε η απόλυτη απογραφή και παρακολούθηση μιας πληθυσμιακής ομάδας. Το 1925 το Κέντρο των Τσιγγάνων, όπως ονομάστηκε αυτή η καταγραφή, είχε ήδη συγκεντρώσει από όλη τη Γερμανία 14.000 ατομικούς και οικογενειακούς φακέλους που αφορούσαν τους Ρομά.

Στις 16 Ιουλίου το 1926 στη Βαυαρία θεσπίστηκε νόμος για την καταπολέμηση των Τσιγγάνων. Η αρχική αιτιολογία ήταν η αποκλίνουσα συμπεριφορά που είχαν και ότι σαν νομαδική φυλή που ήταν δεν μπορούσαν να ενταχθούν και να αφομοιωθούν στο πρότυπο κοινωνικό σύνολο. Η αιτιολόγηση αυτή όμως άλλαξε και πλέον δεν αναφερόταν στη καταπολέμηση μιας συμπεριφοράς αλλά στην καταπολέμηση ατόμων. Οι έντονες διακρίσεις εις βάρος των Ρομά οι οποίοι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους ήταν Γερμανοί πολίτες, υπήρχαν πολύ πρωτού ανέλθουν στην εξουσία οι εθνικοσοσιαλιστές τον Ιανουάριο του 1933³⁹.

Το 1938 ο Βέρνερ Μπέστ, διευθυντής του γραφείου της Γκεστάμπο, στο Υπουργείο Εσωτερικών του Γ' Ράιχ υπέγραψε ένα γράμμα του αρχηγού των Ες Ες και της Γερμανικής αστυνομίας σύμφωνα με το οποίο προτείνονταν ένα σχέδιο για το ζήτημα των τσιγγάνων. Από την εποχή του Κάιζερ υπήρχε μια σταθερή απαίτηση για τη μόνιμη εγκατάσταση των Τσιγγάνων σε ένα μέρος. Κάποιες από τις μεθόδους που χρησιμοποιούσαν ήταν: η απαγόρευση της περιπλάνησης, η διάλυση οικογενειών και η άρνηση έκδοσης πιστοποιητικών πλανόδιων συντεχνιών⁴⁰.

Για τους Ρομά και τους Εβραίους η κυριαρχία του Γ' Ράιχ σήμαινε την απόλυτη στέρηση των δικαιωμάτων τους ως ομάδες, για τους ομοεθνούς συντρόφους ίσχυε ένα ρατσιστικό Δίκαιο, το οποίο εντούτις συνέχιζε να είναι στραμμένο στο άτομο και την αξία του για εθνική κοινότητα. Έτσι για τους τελευταίους υπήρχε η δυνατότητα της επανένταξης ενώ αντιθέτως για τους Ρομά υπήρχε η απόλυτη στέρηση των

³⁸ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 26

³⁹ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 30

⁴⁰ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 32-33

δικαιωμάτων τους η όπου εμπεριείχε τη δυνατότητα εξόντωσής τους. Και το σημαντικότερο δεν μεταφέρθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης βάσει μιας οποιασδήποτε συμπεριφοράς αλλά αποκλειστικά και μόνο λόγω του γεγονότος ότι ανήκαν σε μια ξένη φυλή απ' την οποία έπρεπε να προστατευτεί η εθνική κοινότητα.⁴¹

Το 1936 ιδρύθηκε το τμήμα έρευνας της φυλετικής καθαρότητας υπό τη διεύθυνση του Ρόμπερτ Ριτερ , ως τμήμα της Υγειονομικής Υπηρεσίας του Ράιχ, μιας υπηρεσίας του Υπουργείου Εσωτερικών. Το τμήμα αυτό λειτουργούσε ταυτόχρονα και ως ενεργός επιστημονικός θεσμός και ήταν αναγνωρισμένος.⁴²

Η απογραφή που γινόταν στους Ρομά δεν χρηματοδοτούνταν μόνο από το Ειδικό τμήμα Ασφάλειας αλλά και από τη γερμανική κοινότητα, ένα ίδρυμα αναγνωρισμένο διεθνώς ως πρότυπο στην προώθηση της επιστημονικής έρευνας.⁴³

Μέχρι και σήμερα δεν είναι ιδιαίτερα γνωστό στη κοινή γνώμη μέχρι ποιου σημείου η γερμανική επιστήμη υπήρξε θεσμικό τμήμα της διαδικασίας εξόντωσης. Η γερμανική ερευνητική κοινότητα χρηματοδότησε για παράδειγμα , και τις εργασίες του Μένγκελε στο στρατόπεδο εξόντωσης του Άουσβιτς.

Στις 30 Ιανουαρίου το 1940 σε μια σύσκεψη που έγινε υπό τον Ράιχαρντ Χάιντριχ συζητήθηκε και αποφασίστηκε η δημιουργία μέτρων που είχε ορίσει ο Φίρερ για τη μετεγκατάσταση εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων, ολόκληρων εθνικών ομάδων⁴⁴ . Το κριτήριο σύμφωνα με το οποίο θα ταξινομούνταν οι διάφορες πληθυσμιακές ομάδες θα ήταν η αξία τους για τη γερμανική εθνική κοινότητα. Με το φερόμενο ως απαγορευτικό διάταγμα μετακίνησης που εξεδόθη στις 17 Οκτωβρίου του 1939 είχαν ξεκινήσει οι άμεσες προετοιμασίες για τη μαζική εκτόπιση.

«Κατόπιν διαταγής του αρχηγού των Ες Ες και της Γερμανικής αστυνομίας, το τσιγγάνικο ζήτημα θα τακτοποιηθεί εντός ολίγου χρονικού διαστήματος κατ' αρχήν σε όλη την επικράτεια του Ράιχ και σύμφωνα με τα κριτήρια του Ράιχ»⁴⁵.

Οι Ρομά της Γερμανίας από εκείνη τη στιγμή και έπειτα δεν μπορούσαν να εγκαταλείψουν τον τόπο διαμονής τους. Άρχισε η καταμέτρηση και η καταχώρισή τους από τις αρμόδιες αστυνομικές Αρχές και οι φάκελοι στάλθηκαν στα κεντρικά της ασφάλειας στο Βερολίνο.

⁴¹ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς*, Αθήνα 1998, σ.35

⁴² K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 36

⁴³ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 37

⁴⁴ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 40-41

⁴⁵ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 42

Στις 27 Απριλίου του 1940 ο αρχηγός των Ες Ες διέταξε με επείγον έγγραφο τη μεταφορά 2.500 Ρομά ανά οικογένειες στη κατεχόμενη Πολωνία. Η μαζική εκτόπισή τους πραγματοποιήθηκε με κάθε δημοσιότητα και δίχως η κοινή γνώμη και οι θεσμοί που υπήρχαν, να αντιδράσουν με τον οποιοδήποτε τρόπο. Αντιθέτως η εξαφάνιση των τσιγγάνων θεωρήθηκε από τον εθνικοσοσιαλισμό ως η τελική λύση του τσιγγάνικου ζητήματος, χωρίς όμως, να ρωτήσει κανείς ποια ακριβώς ήταν αυτή η λύση⁴⁶.

Τα σχέδια για τη δημιουργία ενός ειδικού στρατοπέδου τσιγγάνων στην Κολωνία γεννήθηκαν τον Μάιο του 1934 σε συνάρτηση με τη σχεδιαζόμενη ανακαίνιση των παραπηγμάτων τα οποία είχαν στήσει άστεγοι χωρίς άδεια από τη πολεοδομία. Κατά την απογραφή αυτών των άναρχων οικισμών, οι αρχές έστρεψαν την προσοχή τους και στους καταυλισμούς των Ρομά. Σχεδίαζαν να τους εκδιώξουν με τη βοήθεια αστυνομικών διαταγμάτων ή διαταγμάτων υγειονομικής υπηρεσίας και να τους συγκεντρώσουν σε ένα στρατόπεδο στις παρυφές της Κολωνίας⁴⁷.

Το πρώτο στρατόπεδο που οδηγήθηκαν οι Τσιγγάνοι, ήταν ένας χώρος εύκολα εποπτεύσιμος και απομονωμένος που βρισκόταν εκτός πόλεως, στο Μπίκεντορφ. Το στρατόπεδο αυτό ήταν περιφραγμένο με συρματοπλεγμά ύψους δύο μέτρων. Για τη διατήρηση της τάξης το κέντρο κοινωνικής πρόνοιας είχε ζητήσει έναν οπλισμένο άντρα των Ες Ες ο οποίος εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στο φυλάκιο στην είσοδο του στρατοπέδου. Κατά την είσοδό τους οι τσιγγάνοι έπρεπε να δίνουν αναφορά. Οι τρόφιμοι κρατούνταν υπό έλεγχο από τον επιστάτη του στρατοπέδου, ο οποίος δεν δίσταζε να χρησιμοποιεί κτηνώδη βία επάνω τους.

«Ο διοικητής της αστυνομίας της Κολωνίας είχε κάνει την εξής κυνική παρατήρηση: «δεν υπάρχουν κάποιοι συγκεκριμένοι κανονισμοί όσον αφορά το στρατόπεδο, αυτοί προκύπτan από μόνοι τους⁴⁸».

Οι Τσιγγάνοι που ζούσαν σε αυτό το στρατόπεδο επιτρεπόταν να βγουν έξω μόνο κατά τη διάρκεια της ημέρας και μόνο πεζοί. Το βράδυ απαγορευόταν η έξοδος. Επίσης, η είσοδος στο στρατόπεδο απαγορευόταν σε μη τσιγγάνους. Είχαν πλέον διαχωριστεί από τα μέλη της γερμανικής εθνότητας.

Το στρατόπεδο Τσιγγάνων της Κολωνίας λειτουργούσε ως προπομπός για τον εγκλεισμό των τσιγγάνων που ζούσαν σε άλλες πόλεις. Οι δημοτικές αρχές του

⁴⁶ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς*, Αθήνα 1998, σ. 42-43

⁴⁷ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 50-51

⁴⁸ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 55

Βερολίνου, της Στουτγάρδης, του Αμβούργου και της Φρανκφούρτης έδειξαν ενδιαφέρον για τη λειτουργία αυτού του στρατοπέδου αποστέλλοντας πολυάριθμες επιστολές στη πόλη της Κολωνίας, ζητώντας πληροφορίες σχετικά με το στρατόπεδο. Το στρατόπεδο των τσιγγάνων φρουρούσαν συνεχώς τρεις με τέσσερεις αστυνομικούς με σκυλιά. Όταν κάποιος Τσιγγάνος εναντιωνόταν στις εντολές των φρουρών ή εγκατέλειπε το στρατόπεδο χωρίς άδεια, αναλάμβαναν δράση τα σκυλιά.

«Για να ελέγξουν αν όλοι οι τρόφιμοι βρίσκονταν στο στρατόπεδο οι αστυνομικοί φρουροί πραγματοποιούσαν πρωί βράδυ προσκλητήριο, κατά το οποίο έπρεπε να παρουσιάζονται οικογένειες να αναφέρουν όνομα και αριθμό μελών και να χαιρετούν με το χιτλερικό χαιρετισμό⁴⁹».

Τα στρατόπεδα των Τσιγγάνων το Μάρτιο του 1943 μεταφέρθηκαν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης στο Άουσβιτς. Χιλιάδες τσιγγάνοι εκτοπίστηκαν βίαια και μεταφέρθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και μόνο ελάχιστοι από αυτούς επέζησαν. Ο Φίλιπ Μίλερ είναι ένας από τους λίγους επιζώντες, του αποτελούμενου από φυλακισμένους, ειδικού κομάντο του Άουσβιτς-Μπιρκενάου το οποίο έκαιγε στα κρεματόρια τους ανθρώπους που είχαν δολοφονηθεί στους θαλάμους αερίων, ώστε να μη μείνει κανένα ίχνος από τα εγκλήματα των Ες Ες παρά μόνο στάχτη. Ο Μίλερ ήταν παρών όταν τη νύχτα της 2^{ης} προς 3^{ης} Αυγούστου το 1944 δολοφονήθηκαν στους θαλάμους αερίων 2.897 άντρες, γυναίκες και παιδιά⁵⁰.

«Γύρω στα μεσάνυχτα τα αποδυτήρια ήταν γεμάτα κόσμο, η ανησυχία μεγάλωνε από λεπτό σε λεπτό. Νόμιζε κανείς ότι βρισκόταν σε μια τεράστια κυψέλη. Από παντού ακούγονταν ουρλιαχτά, θρήνος, κατηγορίες. Φώναζαν σαν χορός: «Μα είμαστε Γερμανοί! Δεν κάναμε τίποτα κακό»⁵¹.

Από κάποια άλλη πλευρά άκουγες ανθρώπους να φωνάζουν «Θέλουμε να ζήσουμε! Γιατί θέλετε να μας σκοτώσετε;» Σε αυτό το σκοτεινό μέρος δεν χωρούσαν όμως οι συναισθηματισμοί. Η επιχείρηση εξόντωσης ακολούθησε τη συνηθισμένη διαδικασία. Ο Μόλ (Ότο Μόλ, επικεφαλής των Ες Ες του στρατοπέδου, υπεύθυνος για την επιχείρηση εξόντωσης των Ρομά αλλά και των εβραίων της Ουγγαρίας) και οι βοηθοί του απασφάλισαν τα πιστόλια και τα τουφέκια τους και διέταξαν τους

⁴⁹ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς*, Αθήνα 1998, σ. 62

⁵⁰ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 89

⁵¹ K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *ό. π.*, σ. 136

ανθρώπους, οι οποίοι στο μεταξύ είχαν ξεντυθεί, να εγκαταλείψουν επιτέλους τον προθάλαμο και να μπου σ' εκείνους τους τρεις θαλάμους, στους οποίους θα θανατώνονταν με αέρια. Ενώ βιάδιζαν προς τον θάνατο, πολλοί έκλαιγαν από απελπισία, άλλοι έκαναν τον σταυρό τους και ικέτευαν τον θεό, άλλοι πάλι που ακόμα δεν ήθελαν να αποδεχτούν μια τέτοια μοίρα γύριζαν προς τα πίσω χειρονομώντας έντονα και φωνάζοντας συνεχώς στους άντρες των Ες Ες: «Μα είμαστε Γερμανοί! Δεν μπορείτε να το κάνετε σε εμάς αυτό!» Ακόμη και μέσα από τους θαλάμους αερίων άκουγες για λίγο απελπισμένες κραυγές και ουρλιαχτά, μέχρι που το θανατηφόρο αέριο είχε ολοκληρώσει το έργο του, σβήνοντας και την τελευταία φωνή».

Το Άουσβιτς σήμερα είναι το σύμβολο της εκ προθέσεως απόλυτης εξόντωσης των τσιγγάνων στην Ευρώπη. Αυτή η εξόντωση πραγματοποιήθηκε από το σύνολο του εθνικοσοσιαλιστικού κρατικού μηχανισμού. Ο υπουργός Δικαιοσύνης του Γ' Ράιχ, Τίρακ σημείωσε το 1942 ύστερα από μια σύσκεψη με τον Γκέμπελς: «Όσον αφορά την εξόντωση αντικοινωνικών υπάρξεων ο δρ. Γκέμπελς είναι της άποψης ότι οι Εβραίοι και οι τσιγγάνοι πρέπει κυριολεκτικώς να εξοντωθούν. Είτε ότι η ιδέα της εξόντωσης δια της εργασίας είναι η καλύτερη»⁵².

2.3 Οι γυναίκες

Στα προηγούμενα κεφάλαια εκτέθηκαν οι πολιτικές των εθνικοσοσιαλιστών αναφορικά με τις ομάδες που στοχοποίησαν σταδιακά από το 1933 οπότε ανέβηκαν στην εξουσία. Σε αυτό το κεφάλαιο τίθονται στο επίκεντρο οι συνθήκες διαβίωσης των ευπαθών ομάδων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης των ναζί, δηλαδή των ατόμων με ειδικές ανάγκες και των γυναικών. Είναι γεγονός πως η προσοχή της κοινής γνώμης αλλά και της ακαδημαϊκής κοινότητας έχουν επικεντρωθεί από όταν ξεκίνησε η μελέτη του ολοκαυτώματος, σε μια γενική προσέγγιση των τεκταινόμενων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, κυρίως αναφορικά με τη ζωή των Εβραίων και σε κάθε περίπτωση προβάλλοντας κυρίως τη ζωή των αρρένων φυλακισμένων. Τη δεκαετία του 1990 κατά τη διάρκεια της οποίας γνώρισαν την άνθισή τους οι φεμινιστικές σπουδές, πολλές ακαδημαϊκοί στράφηκαν και στη μελέτη της ζωής των γυναικών στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, ρίχνοντας φως σε άγνωστες μέχρι τότε πτυχές.

⁵² K. Fings- H. Heuss- F. Sparing, *Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς*, Αθήνα 1998, σ. 47

Το ναζιστικό καθεστώς δημιούργησε μονάδες ειδικά προοριζόμενες για γυναίκες κρατούμενους σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπως για παράδειγμα στο Άουσβιτς, όπως επίσης και ένα στρατόπεδο αποκλειστικά για γυναίκες, στο Ravensbruck, 85 χλμ. βόρεια του Βερολίνου, σε μια τοποθεσία εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς, πλησίον μιας λίμνης και περιτριγυριζόμενο από δάσος. Το στρατόπεδο στο Ravensbruck ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1939. Μέχρι τότε η πλειοψηφία των κρατουμένων ήταν άρρενες και υπήρχε μόνο ένα μικρό στρατόπεδο για γυναίκες, στο Lichtenburg, με περίπου 1.400 κρατούμενες⁵³. Πέραν του ρόλου του ως χώρου εγκλεισμού, εξαθλίωσης και εξόντωσης το στρατόπεδο του Ravensbruck χρησίμευσε και για την εκπαίδευση των Γερμανών γυναικών φυλάκων που αργότερα στελέχωναν τα υπόλοιπα στρατόπεδα.

Θύματα του ναζιστικού εγκλεισμού δεν έπεσαν μόνο οι γυναίκες εβραϊκής καταγωγής αλλά και γυναίκες με αντιστασιακή δράση στις πατρίδες τους, κυρίως την Πολωνία, την Ολλανδία και τη Γαλλία, Ρωσίδες αξιωματικοί και εθελόντριες που μάχονταν στο ανατολικό μέτωπο, όπως και πολλές Γερμανίδες που καταχωρήθηκαν ως εχθροί του καθεστώτος πριν την έναρξη και κατά τη διάρκεια του πολέμου, είτε λόγω της κομμουνιστικής τους δράσης, είτε των αντιναζιστικών τους φρονημάτων είτε της συνδικαλιστικής τους δράσης. Βαρύ τίμημα πλήρωσαν επίσης οι ρομά γυναίκες που θανατώθηκαν μαζικά στο Άουσβιτς, όπως και οι γυναίκες με ειδικές ανάγκες⁵⁴.

Σε αυτό το σημείο και προτού αναφερθούν λεπτομέρειες σχετικά με τη ζωή και τη μεταχείριση των γυναικών στα στρατόπεδα συγκέντρωσης πρέπει να διευκρινιστεί πως το ναζιστικό καθεστώς δεν έκανε διακρίσεις ανάμεσα στα δύο φύλα. Μάλιστα είναι ιδιαίτερος σοκαριστικό πως συχνά μια ευάλωτη κατάσταση των γυναικών, όπως για παράδειγμα η εγκυμοσύνη, δεν αποτελούσε λόγο ευνοϊκότερης μεταχείρισης αλλά επιτάχυνε το τέλος τους. Γυναίκες με μικρά παιδιά ή σε κατάσταση εγκυμοσύνης καταχωρούνταν ως «ανίκανες για εργασία» και στέλνονταν σε «κέντρα εξόντωσης», όπου οι εκεί αξιωματικοί φρόντιζαν να είναι μέσα στα πρώτα γκρουπ που στέλνονταν στους θαλάμους αερίων⁵⁵.

⁵³ Buggeln M, *Forced Labour in Nazi Concentration Camps in De Vito, C. G., Lichtenstein A.* 2015, σ. 335

⁵⁴ S. Helm, *If this is a woman*, London 2015, σ. 35

⁵⁵ Holocaust Encyclopedia, “Women during holocaust”, διαθέσιμο στο: <http://www.encyclopedia.ushmm.org>, ημερομηνία προσπέλασης: 2/09/2019

Προτού γίνει αναφορά στις δραστηριότητες στις οποίες υποβάλλονταν οι γυναίκες στα στρατόπεδα και τα βασανιστήρια που υφίσταντο, πρέπει να γίνει ιδιαίτερη μνεία στις ψυχολογικές πρακτικές που εφάρμοζαν οι Ναζί για την επίτευξη της ατομικής αποδόμησης των γυναικών.

Πιο συγκεκριμένα, συχνά το κεφάλι των κρατουμένων ξυριζόταν ώστε να αφαιρεθεί το κατ' εξοχήν έμφυλο χαρακτηριστικό των γυναικών και να επιτευχθεί η μαζοποίηση και αλλοτρίωσή τους. Τον ίδιο εξευτελιστικό ρόλο έπαιζε και η αφαίρεση του ονόματος και η αντικατάστασή του με έναν προσωπικό αριθμό που αντιστοιχούσε σε κάθε έγκλειστο. Οι γυναίκες αναγκάζονταν επίσης να γδυθούν πολλές φορές μέσα στη μέρα με διάφορες αφορμές, όπως τον έλεγχο για ψείρες ή ψώρα, το πλύσιμο ή την κατηγοριοποίησή τους σε ικανές για εργασία ή αυτές που θα οδηγούνταν στους θαλάμους εξόντωσης⁵⁶. Η απώλεια της προσωπικής αξιοπρέπειας που ήταν ο στόχος αυτών των πρακτικών εξυπηρετούσε και την αδρανοποίηση-παραίτηση των κρατουμένων ώστε να απλουστευτεί ο έλεγχος πάνω τους και να αποφευχθούν τυχόν αντιστασιακές δραστηριότητες.

Στα στρατόπεδα συγκέντρωσης οι γυναίκες υποβλήθηκαν σε καταναγκαστική εργασία όπως ακριβώς και οι άρρενες κρατούμενοι. Οι λόγοι πίσω από αυτή την εργασία ήταν τόσο ψυχολογικοί, ως μέθοδος καταπόνησης και βασανισμού των κρατουμένων, όσο και οικονομικοί. Για παράδειγμα, στο στρατόπεδο του Ravensbruck συγκεκριμένα, λειτουργούσε εργοστάσιο του γερμανικού κολοσσού Siemens, το οποίο περιγράφεται από τη Helm ως «μόνο ένα στάδιο στην πορεία προς το θάνατο».⁵⁷

Εκτός από την εργασία κάτω από άθλιες και εξοντωτικές συνθήκες, οι γυναίκες είχαν επίσης να αντιμετωπίσουν τα συχνά φαινόμενα βιασμών και βιαιοπραγιών σε βάρος τους. Πολλές γυναίκες υποβάλλονταν υποχρεωτικά σε σεξουαλικές σχέσεις με Γερμανούς ώστε τα παιδιά τους να αποτελέσουν τη νέα γενιά του Γ' Ράιχ.

Άλλωστε το Ράιχ είχε εγκαταστήσει περισσότερους από 500 οίκους ανοχής σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και στρατόπεδα εργασίας, όπου οι συλληφθείσες εκπορνεύονταν δια της βίας. Εβραίες ή άλλες γυναίκες οι οποίες κυοφορούσαν παιδιά που δε θα μπορούσαν να υποβληθούν σε «εκγερμανισμό» αναγκάζονταν να προβούν σε εκτρώσεις, αν δε τυχόν γεννιούνταν παιδιά που κρίνονταν πως δε θα μπορούσαν να αποτελέσουν τα μελλοντικά στελέχη του Ράιχ, αυτά υποβάλλονταν σε ακραίες

⁵⁶ Ανώνυμου συγγραφέα, «Γυναίκες στα στρατόπεδα συγκέντρωσης», διαθέσιμο στο: <http://www.penna.gr>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

⁵⁷ S. Helm, *If this is a woman*, London 2015, σ. 48

συνθήκες προκειμένου να προκληθεί ο θάνατός τους ή θανατώνονταν κατευθείαν. Συχνά οι γυναίκες αναγκάζονταν να γεννήσουν υπό άθλιες συνθήκες προκειμένου να επιτευχθεί η θνησιμότητα του βρέφους. Μια από τις πιο επαίσχυντες δραστηριότητες στις οποίες υπέβαλλαν τα στελέχη των ναζί τις γυναίκες, κυρίως τις Ρομά, ήταν η χρήση τους ως πειραματόζωα και η υποβολή τους σε δοκιμές στέρωσης και κάθε είδους αρρωστημένη έμπνευση των ναζί ιατρών και βιολόγων, όπως για παράδειγμα η εισαγωγή ουσιών στο σώμα τους, μικροβίων και στελεχών ιών, μεταμοσχεύσεις και άλλα. Υπολογίζεται ότι μόνο στο Ravensbruck βρήκαν το θάνατο περίπου 50.000 γυναίκες σε όλη τη διάρκεια του πολέμου. Γυναικεία πτέρυγα δημιουργήθηκε το 1942 και στο Άουσβιτς-Μπίρκεναου και επίσης αξίζει να σημειωθεί πως η αρνητική έκβαση του πολέμου δεν εμπόδισε τους Ναζί από το να ανοίγουν νέα στρατόπεδα για να συνεχίσουν το βδελυρό τους έργο, όπως αυτό στο Bergen-Belsen το 1944, στο οποίο μεταφέρθηκαν χιλιάδες γυναίκες Εβραϊκής καταγωγής από το Auswitz. Να σημειωθεί πως στα στρατόπεδα συγκέντρωσης πολλές γυναίκες κατάφεραν να επιβιώσουν μέσω της παρασκηνιακής τους συνεργασίας και της αλληλεγγύης μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, ρούχων ή φαγητού. Οι γυναίκες αυτές συχνά προέρχονταν από την ίδια περιοχή ή συνδέονταν με συγγενικούς δεσμούς⁵⁸.

Κλείνοντας ,πρέπει να γίνει ιδιαίτερη μνεία σε όλες εκείνες τις γυναίκες οι οποίες αρνήθηκαν να υποταχθούν στη ναζιστική λαίλαπα και πήραν ενεργό ρόλο στο αντιστασιακό κίνημα. Αυτά τα κινήματα, κομμουνιστικού, σοσιαλιστικού ή ζιονιστικού υποβάθρου, δραστηριοποιούνταν στις περισσότερες κατεχόμενες χώρες αλλά και μέσα στη Γερμανία. Στη Γαλλία, την Πολωνία, τη Σοβιετική Ένωση και τη Γιουγκοσλαβία οι γυναίκες πήραν μέρος στον παρτιζάνικο αγώνα εναντίον των Ναζί. Ακόμα και μέσα στα γκέτο και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης οι γυναίκες συμμετείχαν σε ομάδες αντίστασης, διαμοιράζοντας πληροφορίες και προβαίνοντας σε δολιοφθορές. Πολλές προσέφεραν αρωγή σε κυνηγημένους ή συμμετείχαν σε επιχειρήσεις διάσωσης των Εβραίων. Στη μνήμη όλων αυτών των θυμάτων της γερμανικής κτηνωδίας και των γυναικών που συμμετείχαν ισάξια στον αντιστασιακό αγώνα είναι κομβικής σημασίας η ανάπτυξη της σχετικής βιβλιογραφίας στον ακαδημαϊκό χώρο, προκειμένου να διατηρηθεί η συλλογική μνήμη και οι ζοφερές

⁵⁸ Ανώνυμου συγγραφέα, «Γυναίκες στα στρατόπεδα συγκέντρωσης», διαθέσιμο στο: <http://www.penna.gr>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

εκείνες εποχές να αποτελέσουν παράδειγμα προς αποφυγή στο άμεσο και απώτερο μέλλον.⁵⁹

2.4 Οι «άχρηστοι άνθρωποι»

Οι πρώτες μαζικές δολοφονίες Εβραίων στην Πολωνία προκάλεσαν πτώση του ηθικού και ψυχολογικά προβλήματα στους στρατιώτες. Το Βερολίνο άρχισε να σκέφτεται απρόσωπες λύσεις όπως δηλητήρια και εκρηκτικά. Το Πρόγραμμα Ευθανασίας T4, είχε στόχο να «καθαρίσει» άτομα με διανοητικά προβλήματα, ανάπηρους, «άχρηστους ανθρώπους». Άρχισε από παιδιά και επεκτάθηκε σε ενηλίκους, οι οποίοι υποβάλλονταν σε υποχρεωτική στείρωση. Περίπου 26.000 «ψυχασθενείς» εξοντώθηκαν στην κλινική Οβινσκα στην Πολωνία, μία από πέντε τέτοιες κλινικές, με δηλητήρια, αέρια, ενέσεις, μεθόδους ασφυξίας, υπερβολική δόση χαπιών και υποχρεωτική ασιτία.

Περίπου 275.000 άνθρωποι με αναπηρία εκτιμάται ότι θανατώθηκαν με βασανιστικούς τρόπους, στο όνομα της κυρίαρχης άποψης που «ήθελε» την αναπηρία να συνεπάγεται υπέρμετρο κόστος κοινωνικών παροχών σε σύγκριση με τα όσα ο ανάπηρος θα μπορούσε να προσφέρει στην οικονομία. Την ίδια περίοδο, το ναζιστικό καθεστώς, παρασημοφορούσε σε κάθε ευκαιρία μεμονωμένες περιπτώσεις αναπήρων πολέμου, προβάλλοντας μέσω αυτών την ζωτική για την ύπαρξη των ναζί παραδειγματική άποψη ότι «η δύναμη της θέλησης θριαμβεύει έναντι όλων των δυσκολιών». Στους προνομιούχους παρασημοφορηθέντες προσφερόταν πάντοτε η δυνατότητα προστατευμένης εργασίας, που παρέπεμπε σε μια αρκετά ριζοσπαστική - για την εποχή εκείνη – εκδοχή προνοιακής πολιτικής⁶⁰.

Μεταξύ πολλών, το πλέον αποκαλυπτικό τεκμήριο της προπαγάνδας που μίγνε/καθόριζε το μέλλον των πολλών ανθρώπων με αναπηρία ήταν η διάσημη και ιδιαίτερα προβεβλημένη ταινία της εποχής «Κατηγορώ» που αφηγείτο την ιστορία ενός γιατρού που δολοφόνησε την ανάπηρη σύζυγό του. Με την ταινία εισήχθη επίσημα στη δημόσια συζήτηση το επιχείρημα του «θανάτου από οίκτο». Είχε επί μακρόν προηγηθεί (σε αφίσες, διαφημίσεις κ.ο.κ.) η διαπόμπευση των ΑμεΑ, κατά κανόνα ως προτύπων ανικανότητας αλλά ενίοτε και ως τεράτων, σε αντιδιαστολή με τους εκπέμποντες υγεία

⁵⁹ S. Helm, *If this is a woman*, London 2015, σ. 70

⁶⁰ Α. Κουτουμάνος, «Το Ολοκαύτωμα: Παράσημα, προνόμια αλλά και θάνατο στους αναπήρους!», 2005, διαθέσιμο στο: <http://www.noesi.gr>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

εκπροσώπους – μοντέλα της Αρίας Φυλής. Όλα αυτά εκτυλίσσονταν από το 1933, αμέσως μετά την ανάληψη της εξουσίας από τους Ναζί.

Οι «ερευνητές» έκαναν πειράματα με κινητά οχήματα και θαλάμους αερίων. Οι «ευγονιστές» διοχέτευαν μονοξείδιο του άνθρακα σε ασφαλισμένα φορτηγά. Οι ναζιστές γιατροί είχαν έτσι χιλιάδες εγκεφάλους για τα πειράματά τους και μερικοί έκαναν τα πειράματα με ζωντανούς ανθρώπους, πριν τους θανατώσουν. Περίπου εβδομήντα χιλιάδες είχαν εξοντωθεί έτσι έως το 1941.

Οι συγγενείς αναπήρων και ψυχοσθενών είχαν υποψιασθεί ότι κάτι συμβαίνει, επειδή έπαιρναν πίσω ένα κουτί με τη στάχτη του νεκρού και πανομοιότυπα πιστοποιητικά θανάτου. Μέχρι το τέλος του πολέμου, εξοντώθηκαν έτσι 200.000 «άχρηστοι άνθρωποι». Με την «Επιχείρηση Ράιχαρντ» εξοντώθηκαν έξι εκατομμύρια εβραίοι και μισό εκατομμύριο αθίγγανοι. Μεταφέρονταν με τρένα στα στρατόπεδα, τους αφαιρούσαν όλα τα αντικείμενα, ακόμα και τεχνητά δόντια, και τα ρούχα και τους οδηγούσαν μαζικά σε θαλάμους αερίων. Υπολογίζεται ότι από την επιχείρηση αυτή το γερμανικό κράτος κέρδισε 180 εκατομμύρια μάρκα.

Στη διάρκεια του ναζιστικού καθεστώτος, η Bayer, θυγατρική της χημικής κοινοπραξίας IG Farben, προχώρησε σε ιατρικά πειράματα σε κρατούμενους, τους οποίους προμηθευόταν κυρίως από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Στο τεύχος του Φεβρουάριου 1947 του *Patriote Résistant* (ο Αντιστασιακός Πατριώτης) αναφέρονται αποσπάσματα από πέντε επιστολές που απέστειλε ο οίκος Bayer στον διοικητή του στρατοπέδου του Άουσβιτς. Είχαν δημοσιευθεί σε ένα άρθρο που μιλούσε για μερικά από τα αδικήματα της γερμανικής βιομηχανίας κάτω από το ναζισμό ενώ γινόταν η δίκη της στο δικαστήριο της Νυρεμβέργης.⁶¹

Τα γράμματα, που βρέθηκαν κατά την απελευθέρωση του Άουσβιτς από τον Κόκκινο Στρατό, φέρουν ημερομηνίες Απρίλιος – Μάιος 1943.

⁶¹Chomant C., *Lettres de l'entreprise Bayer au camp d'Auschwitz sur l'achat de femmes pour expérimentations chimiques*, France 2010, σ. 12

Πρώτη επιστολή:

«Για να τεστάρουμε ένα υπνωτικό φάρμακο, θα ήταν δυνατόν να μας διαθέσετε μερικές γυναίκες; και κάτω από ποιες συνθήκες; όλες οι διατυπώσεις για τη μεταφορά αυτών των γυναικών θα γίνουν από εμάς».

Δεύτερη επιστολή:

«Σας ενημερώνουμε ότι παραλάβαμε την επιστολή σας. Θεωρούμε υπερβολική την τιμή των 200 μάρκων, προσφέρουμε 170 μάρκα ανά υποκείμενο, θα χρειαστούμε 150 γυναίκες».

Τρίτη επιστολή:

«Εντάξει για την τιμή που συμφωνήθηκε. Επομένως, σας παρακαλούμε να προετοιμάσετε μια παρτίδα 150 υγιών γυναικών τις οποίες θα κανονίσουμε να συλλέξουμε στο εγγύς μέλλον».

Τέταρτη επιστολή:

«Λάβαμε τη παρτίδα των 150 γυναικών. Η επιλογή σας είναι ικανοποιητική παρότι οι υποκείμενοι είναι πολύ αδύνατοι και αδύναμοι. Θα σας κρατάμε ενημέρους για τα αποτελέσματα των πειραμάτων».

Πέμπτη επιστολή: «Τα πειράματα απέτυχαν. Οι υποκείμενοι πέθαναν. Θα σας γράψουμε σύντομα να σας ζητήσουμε να προετοιμάσετε μια άλλη παρτίδα».⁶²

Η IG Farben παρείχε στους Ναζί το Zyklon B που χρησιμοποιούταν στους θαλάμους αερίων και χρησιμοποιούσε μαζικά εργατικό δυναμικό από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης στα εργοστάσια της. Καταδικασμένη για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας στη Νυρεμβέργη και μετά σε υποχρεωτική διάλυση, η IG Farben εξακολουθεί σήμερα να έχει νομικό καθεστώς, παρά τη διάλυση της μεταξύ των εταιρειών Bayer, BASF και Hoechst.⁶³

⁶² Chomant C., *Lettres de l'entreprise Bayer au camp d'Auschwitz sur l'achat de femmes pour expérimentations chimiques*, France 2010, σ. 25

⁶³ Christophe Chomant, ό. π., σ. 27

2.4.1. Α ο υ σ β ι τ ς

Το γνωστό στρατόπεδο συγκέντρωσης, που συνέδεσε το όνομά του με τη φρίκη εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων που εξευτελίστηκαν, βασανίστηκαν, θανατώθηκαν από ένα καθεστώς, που δεν άφηνε περιθώρια για αντιφρονούντες, εχθρούς, αναπήρους. Τα Κέντρα εξόντωσης ατόμων με αναπηρία ήταν ο πρόδρομος των στρατοπέδων συγκέντρωσης, όπως αναφέρεται από πολλούς ιστορικούς.

Αφενός, τα πρώτα προγράμματα εξόντωσης αναπήρων προσέφεραν την τεχνογνωσία και τα μέσα για την εφαρμογή προγραμμάτων μαζικής εξόντωσης ανά χιλιάδες και, αφετέρου, είναι γνωστό ότι αρκετοί από το προσωπικό τού Προγράμματος T4 μετατέθηκαν σε άλλα πόστα εξόντωσης ανθρώπων μετά το 1942, μετά τη Συνάντηση της Wansee, όπου πιστεύεται, ότι προγραμματίστηκε η ιδέα τής «Τελικής Λύσης».

Υπό την διεύθυνση των Bouhler και Brandt, σε συνεργασία με το Υπουργείο των Εσωτερικών τού Τρίτου Ράιχ, η εξόντωση των αναπήρων γίνονταν με τη συμβολή καμουφλαρισμένων επιχειρήσεων, που ιδρύθηκαν για το σκοπό αυτό. Ένα φιλανθρωπικό σωματείο για περίθαλψη βρεφών (το "Gemeinn Stiftung Anstaltspflege"). Ένα κέντρο πρόσληψης προσωπικού, το αποκαλούμενο «Stiftung» Ένα κέντρο διαχείρισης προσωπικού για σανατόρια και άσυλα (το "Reichsarbeitsgemeinschaft Heil-und Pflegeanstalten")είχαν υπό την εποπτεία τους κάθε παράμετρο του σχεδιασμού και υλοποίησης των προγραμμάτων.

Τέλος, το αποκαλούμενο «Gemeinntzige Krankentransportgesellschaft», μεριμνούσε για τη διακομιδή των μελλοθανάτων, καμουφλαρισμένο υπό τη μάσκα μίας υπηρεσίας νοσοκομειακών αυτοκινήτων. Κάθε ίχνος τής απάνθρωπης δράσης τού προγράμματος εξόντωσης, εξαλείφονταν από την Κεντρική Υπηρεσία Καθαρισμού των Σανατόριων και Ασύλων (το "Zentralverrechnungsstelle Heil-und Pflegeanstalten"). Στη φιλοσοφία και την εφαρμογή του προγράμματος αντιστάθηκε η Καθολική Εκκλησία, αν και υπάρχουν μεγάλες αμφισβητήσεις για το κατά πόσο η στάση της ήταν αρκετά σθεναρή, ώστε να επιφέρει αλλαγές στη Ναζιστική Γερμανία, όπως περιγράφει ο συγγραφέας Richard Grunberger στο βιβλίο του "A Social History of the Third Reich" (μτφ. «Η Κοινωνική Ιστορία τού Τρίτου Ράιχ») ⁶⁴.

⁶⁴ Α. Κουτουμάνος, «Το Ολοκαύτωμα: Παράσημα, προνόμια αλλά και θάνατο στους αναπήρους!», 2005, διαθέσιμο στο: <http://www.noesi.gr>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

Πιστεύεται, ότι καθοριστικότερη όλων ήταν η συμβολή του καρδινάλιου Clemens Von Galen, ο οποίος σε δημόσιο λόγο του αφόρισε το Πρόγραμμα T4 και, ενδεχομένως, είναι ο άνθρωπος που έπεισε τον Χίτλερ, να αναστείλει το πρόγραμμα - προσωρινά βεβαίως, όπως τελικώς φάνηκε. Άλλες λοιπές αντιδράσεις είχαν περισσότερο τοπικό και κεκαλυμμένο χαρακτήρα, όπως του Otto Weidt, ενός ανθρώπου που είχε στην επιχείρησή και υπό την προστασία του ανθρώπους με προβλήματα όρασης και ακοής στο κέντρο του Βερολίνου. Αν και ανάπηροι, οι εργαζόμενοι του Otto Weidt ελάχιστα κινδύνευαν από το Πρόγραμμα T4 καθώς οι βούρτσες και οι σκούπες που παρασκευάζονταν από το Εργαστήρι του είχαν ανακηρυχθεί σε «είδος υψίστης στρατιωτικής σημασίας». Σχετική έκθεση, που αφηγείται την ιστορία του Otto Weidt φιλοξενήθηκε στο Εβραϊκό Μουσείο του Βερολίνου το 2004. Παραδόξως, οι Ναζί έδειχναν μία αλλόκοτη και παράλογη στάση απέναντι στην αναπηρία: σκότωναν χιλιάδες άτομα ενώ ταυτόχρονα παρασημοφορούσαν ένα μικρό αριθμό αναπήρων πολέμου, στους οποίους και προσέφεραν προστατευμένη εργασία, ένα αρκετά ριζοσπαστικό για την εποχή είδος κοινωνικής πρόνοιας. Σύμφωνα με την άποψη του Richard Grunberger στο βιβλίο «A Social History of the Third Reich», η ιδέα της υποστήριξης των αναπήρων πολέμου ήταν συμβατή με μία πολύ διαδεδομένη άποψη στους ναζί, ότι «η δύναμη της θέλησης θριαμβεύει έναντι των δυσκολιών». Εμφανώς, λοιπόν, για τους ναζί δεν ήταν όλοι οι ανάπηροι το ίδιο. Κατά ενδιαφέροντα τρόπο, μία από τις πιο γνωστές αντιδράσεις ενάντια στις βλέψεις του Χίτλερ για τους ανθρώπους με αναπηρία προήλθε από έναν ανάπηρο άνδρα, τον Claus Von Stauffenberg, ο οποίος έχοντας χάσει το δεξί χέρι, τρία δάκτυλα από το αριστερό χέρι, και το δεξί μάτι του στον πόλεμο, επιχείρησε να δολοφονήσει τον Χίτλερ τον Ιούλιο του 1944. Ο Von Stauffenberg είχε πρόσβαση στον Ναζιστή ηγέτη, καθημερινώς στο Γραφείο Πολέμου στο Βερολίνο, και ως ανάπηρος πολέμου ήταν υπεράνω κάθε υποψίας. Έτσι, άφησε μία βόμβα κάτω από το τραπέζι στο δωμάτιο με τους στρατιωτικούς χάρτες, ενόψει επίσκεψης του Χίτλερ, ωστόσο την τελευταία στιγμή ένας αξιωματικός μετακίνησε εν αγνοία του τον χαρτοφύλακα, όπου κρύβονταν η βόμβα. Αν και η βόμβα εξερράγη, ο Χίτλερ επέζησε με μερικές εκδορές στα χέρια και κατεστραμμένα ακουστικά τύμπανα. Ο Von Stauffenberg δικάστηκε και εκτελέστηκε, μαζί με άλλους συνεργούς του⁶⁵.

⁶⁵ Α. Κουτουμάνος, «Το Ολοκαύτωμα: Παράσημα, προνόμια αλλά και θάνατο στους αναπήρους!», 2005, διαθέσιμο στο: <http://www.noesi.gr>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

2.4.2 Οι Γιατροί πίσω από τις εξοντώσεις και τα πειράματα

Philipp Bouhler

Ο Reichsleiter Philipp Bouhler (1899-1945), από τα κύρια στελέχη του προγράμματος εξόντωσης των "μη ικανών", είναι υπεύθυνος για τη εξόντωση παιδιών με αναπηρία και ατόμων με ψυχική νόσο, στα αποκαλούμενα "Κέντρα Ευθανασίας". Αργότερα συνέβαλλε στην θανάτωση Εβραίων στην Πολωνία. Αυτοκτόνησε το 1945.

Karl Brandt

Ο Δρ. Karl Brandt, προσωπικός ιατρός του Ναζιστή ηγέτη Αδόλφο Χίτλερ ετέθη Υπουργός Υγείας το 1942. Μεταξύ 1942-1943, υπό την επιχείρηση που έφερε το όνομά του ("Επιχείρηση Μπραντ"), θανατώνονταν χιλιάδες ασθενείς ψυχιατρικών νοσοκομείων, προκειμένου να ελευθερωθούν κρεβάτια για τους τραυματίες στρατιώτες των Ναζί, μετά από κάθε βομβαρδισμό των Συμμαχικών Δυνάμεων. Συνδιευθύνων των προγραμμάτων εξόντωσης αναπήρων, ψυχικώς ασθενών, ατόμων που έφεραν γενετικές ανωμαλίες, ηλικιωμένων και παιδιών, βάσει του κατηγορητηρίου της δίκης της Νυρεμβέργης, το 1947 βρέθηκε ένοχος εγκλημάτων πολέμου και καταδικάστηκε εις θάνατο δια απαγχονισμού. Απαγχονίστηκε το 1948.

Γιόζεφ Μένγκελε

Ήταν Γερμανός ιατρός του στρατοπέδου εξόντωσης του Άουσβιτς-Μπιρκενάου. Έμεινε στην ιστορία ως «Άγγελος θανάτου». Με τα διεστραμμένα ιατρικά του πειράματα, ευθύνεται για τον θάνατο 40 χιλιάδων αθώων στο κολαστήριο του Άουσβιτς. Εκατοντάδες άνθρωποι ακρωτηριάστηκαν ή δολοφονήθηκαν στο όνομα της επιστήμης. Ο Μένγκελε διάλεγε μόνος του τα θύματά του, τα χρησιμοποιούσε για τα πειράματά του και τα δολοφονούσε όταν του ήταν σκόπιμο. Ένα από τα αγαπημένα πεδία του Μένγκελε ήταν η έρευνα πάνω σε δίδυμους. Μάζευε δίδυμους από όλα τα τμήματα του στρατοπέδου. Πολλά από αυτά τα παιδιά ήταν Ρομά. Ο Μένγκελε δολοφονούσε ο ίδιος τα δίδυμα με ενέσεις στην καρδιά και έστελνε τα μάτια τους στο Βερολίνο, στο ανθρωπολογικό ινστιτούτο Κάιζερ Βίλχελμ, για περαιτέρω επιστημονική αξιολόγηση⁶⁶.

Κάθε μέρα, ο Μένγκελε στεκόταν στο σημείο εκείνο όπου εκφόρτωναν τα τρένα τους αιχμαλώτους και τους τοποθετούσε σε δυο γραμμές. Με χαμογελαστό πρόσωπο και κρατώντας ένα δερμάτινο ραβδί, έστελνε το 70%- 80% στην αριστερή

⁶⁶ K.Fings, H. Heuss, F. Sparing, *Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς*, Αθήνα 1998 σ.130,131,132

λωρίδα και το υπόλοιπο 20%- 30% στη δεξιά. Οι πρώτοι προορίζονταν για τα κρεματόρια, οι δεύτεροι χρησίμευαν για το νέο «ερευνητικό του πεδίο». Οι μέθοδοι του αδίστακτου γιατρού κατέληγαν σε αποτρόπαια πειράματα που στόχο είχαν να ανακαλύψουν τα όρια της ανθρώπινης αντοχής. Με συνεχείς μεταγγίσεις αίματος, εξέθετε όσους είχε στοιβάξει στη δεύτερη ομάδα, σε ακραίες συνθήκες κλιματολογικών αλλαγών, ενώ προχωρούσε σε διαδοχικές μεταμοσχεύσεις, ακρωτηριασμούς, αφαιρούσε κομμάτια και έκανε πειράματα σε καθένα από τα όργανά τους μέχρι να δοκιμαστούν ή και να ξεπεραστούν τα όρια της κόπωσης και της ανθρώπινης εξουθένωσης.

Η Jona Laks, μια δίδυμη που σώθηκε από τα βασανιστήρια, εξομολογείται ότι έφτασε στο στρατόπεδο από το γκέτο του Λοτζ στην Πολωνία και «σώθηκε» από τους θαλάμους αερίων όταν η αδερφή της ανέφερε στον Μένγκελε ότι είναι δίδυμες. Ο Μένγκελε, σύμφωνα με την Jona Laks, αφαιρούσε ανθρώπινα όργανα χωρίς αναισθητική ένεση, και εάν το ένα από τα δίδυμα πέθαινε, αμέσως δολοφονούσε και το άλλο. Μια ακόμη δίδυμη, η Vera Kriegel θυμάται πως την ημέρα που μπήκε στο εργαστήριο του, «λιποθύμησε όταν αντίκρισε έναν τοίχο γεμάτο με ανθρώπινα μάτια, γαλάζια, καστανά, πράσινα». Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η ίδια, «Με κοιτούσαν σαν συλλογή από πεταλούδες».

Παρά το ανθρωποκνηνητό που είχαν εξαπολύσει εναντίον του, κατάφερε να παραμείνει ασύλληπτος για 35 χρόνια. Ανάμεσα στους «σταθμούς» του στην Ιταλία, την Αργεντινή, την Παραγουάη ή τη Βραζιλία, ήταν και η Ελλάδα. Το 1962 η Κύθνος ήταν ένα από τα πολλά νησιά που δεν διέθεταν τουριστική υποδομή⁶⁷.

Οι συχνότεροι τουρίστες ήταν Γερμανοί. Στην ενδοχώρα δεν υπήρχαν ξενοδοχεία ή τουριστικά καταλύματα. Εκτός από το Ξενία, όλα κι όλα τέσσερα ενοικιαζόμενα δωμάτια υπήρχαν στο λιμάνι του Μέριχα, ιδιοκτησίας της οικογένειας Ζαμπέτα. Σε ένα μεγάλο ξενοδοχείο με πολύ κόσμο, θα κινδύνευε να τον αναγνωρίσουν. Έτσι, διάλεξε το λιμάνι απ' όπου μπορούσε έχει και μια καλή οδό διαφυγής. Κάθε φορά που ενοικιάζονταν τα δωμάτια, αμέσως γινόταν γνωστό στην τοπική κοινωνία. Στις αρχές του Αυγούστου, η πληροφορία για τον Μένγκελε έφτασε στον δημοσιογράφο του Spiegel, Χανς Μπέρταμ. Έτσι, πήρε το πλοίο και πήγε στην Κύθνο για να τον βρει. Δεν έψαχνε μόνο τον διαβόητο Μένγκελε, αλλά και τη δεύτερη

⁶⁷ K.Fings, H. Heuss, F. Sparing, *Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς*, Αθήνα 1998, σ. 133

σύζυγό του, Μάρθα. Τα ονόματα που πιθανώς θα χρησιμοποιούσε ήταν Φρίντριχ Έλντερ φον Μπρίτενμπαχ, Φάουστο Ριντόν ή Γρηγορίου. Το σίγουρο ήταν ότι γνώριζε καλά ελληνικά και λατινικά. Λίγες ώρες μετά την άφιξή του, ο Μπέρτχαμ έδειχνε τις φωτογραφίες του ζευγαριού στους νησιώτες. Με έκπληξη άκουσε ότι το ζευγάρι που έψαχνε είχε αναχωρήσει από την Κύθνο με το προηγούμενο καράβι από αυτό που είχε φέρει τον ίδιο. Ο φυγάς Μένγκελε είχε μείνει -όπως έλεγαν στον δημοσιογράφο- για μια εβδομάδα στο νησί.

Ξένα δημοσιεύματα αναφέρουν πάντως ότι ο Μένγκελε βρέθηκε στο νησί της Κύθνου, αλλά έμεινε με τη γυναίκα του και τον θετό του γιο σε μοναστήρι. Όταν λίγες ημέρες μετά την αναχώρησή του πήγαν οι χωροφύλακες ήταν αργά. Την πληροφορία για τον Μένγκελε στην Κύθνο είχε ο διάσημος κυνηγός των Ναζί, Σιμόν Βίζενταλ, που είχε συλλάβει και τον επικεφαλής της «Τελικής Λύσης», Άντολφ Άιχμαν. Αυτός είχε ζητήσει από το Spiegel να στείλει δημοσιογράφο στο νησί. Οι συνεργάτες του πίστευαν ότι ο Μένγκελε είχε πάει στην κηδεία του πατέρα του στη Γερμανία, πριν μεταβεί στην Κύθνο. Ο ελληνικός προορισμός είχε επιλεγεί, όπως εκτιμούσε ο Βίζενταλ, επειδή το εξοχικό σπίτι στο Μεράνο της Ιταλίας και το πατρικό του στο Γκίνσμπουργκ, ήταν υπό παρακολούθηση. Ήταν η εποχή που είχαν χαθεί τα ίχνη του ναζί στη Λατινική Αμερική και υπήρχαν σοβαρές ενδείξεις ότι ταξίδευε στην Ευρώπη.

Μετά την παραμονή του στην Κύθνο, πιθανώς με τη βοήθεια της μυστικής οργάνωσης «Οντέσα», που βοηθούσε τους καταζητούμενους ναζί να διαφύγουν, ταξίδεψε στην Παραγουάη. Ο Μένγκελε είχε συλληφθεί το 1945 από Αμερικανούς στρατιώτες, οι οποίοι όμως τον απελευθέρωσαν, επειδή δεν τον αναγνώριζαν. Για πέντε χρόνια έμεινε ανενόχλητος στη γενέτειρά του, στο Γκίνσμπουργκ. Όταν είδε ότι το κυνήγι των Ναζί κλιμακωνόταν, αποφάσισε, όπως και άλλοι υψηλόβαθμοι του Γ' Ράιχ, να διαφύγει στη Λατινική Αμερική. Το 1950 η «Οντέσα» τον προμήθευσε με πλαστά έγγραφα και μέσω Γένοβας, έφτασε στην Ισπανία με διαβατήριο του Ερυθρού Σταυρού. Ένα χρόνο μετά, βρισκόταν στο Μπουένος Άιρες της Αργεντινής. Το 1954 απέκτησε και την αργεντίνικη υπηκοότητα. Χώρισε από τη σύζυγό του, Ιρέν και παντρεύτηκε τη χήρα του αδερφού του, Μάρθα. Κρυβόταν διαρκώς, αλλάζοντας παρουσιαστικό, διαβατήρια, ονόματα και ταυτότητες. Μετά τη σύλληψη του Άιχμαν, έφυγε πανικόβλητος και επέστρεψε στην Ευρώπη. Το 1962 συναντήθηκε με τη σύζυγό του στην Κύθνο για να φύγει αργότερα προς την Παραγουάη. Το 1970 οι διώκτες του έφτασαν πολύ κοντά στη σύλληψη του Μένγκελε. Διέφυγε όμως στη Βραζιλία, όπου

φιλοξενήθηκε από το ζεύγος Μπόσερτ. Στις 7 Φεβρουαρίου του 1979 πέθανε από εγκεφαλικό στην προσπάθειά του να μην πνιγεί στη θάλασσα του Σάο Πάολο. Ο τάφος με τα λείψανά του βρέθηκε έξι χρόνια μετά. Δεν δικάστηκε ποτέ για τα φρικιαστικά πειράματα που έκανε σε αθώους.⁶⁸

⁶⁸ K.Fings, H. Heuss, F. Sparing, *Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς*, Αθήνα 1998, σ. 133

Γ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Οριακές στιγμές και κατακτήσεις των ευπαθών ομάδων

3.1 Η οικογένεια Όβιτς

Όταν το 1933 ο Χίτλερ εξελέγη καγκελάριος έδωσε εντολή να τεθεί σε λειτουργία το πρόγραμμα Aktion T-4, που σήμαινε τη δολοφονία όλων των ατόμων με ειδικές ανάγκες και ψυχικά προβλήματα. Επτά από τα δώδεκα αδέρφια Όβιτς είναι νάνοι και είναι όλοι Εβραίοι. Η ιδιόρρυθμη αυτή οικογένεια κατάγεται από τη Ρουμανία. Όλοι ήταν μουσικοί και ηθοποιοί που περιόδευαν από πόλη σε πόλη της Ρουμανίας, της Ουγγαρίας και της Τσεχοσλοβακίας τις δεκαετίες του 1930 και του 1940 με τον θίασο Lilliput Troupe. Τραγουδούσαν, έπαιζαν μουσική με μικρά όργανα και διασκέδαζαν τους ντόπιους. Στη σκηνή ανέβαιναν μόνο οι νάνοι και όχι τα ψηλότερα μέλη. Αυτά έγραφαν τα σενάρια, έβρισκαν τα κοστούμια για τις παραστάσεις και ενίοτε εμφανίζονταν ως κομπάρσοι σε διάφορους ρόλους. Η οικογένεια Όβιτς αποτέλεσε το πρώτο συγκρότημα νάνων στην ιστορία του θεάματος⁶⁹.

Το 1937 η Λύα Γκράβ η οποία εργαζόταν σε τσίρκο, ταξίδεψε μακριά στην Ευρώπη για να κυνηγήσει την ευτυχία. Συνελήφθη όμως από τη Γκεστάπο λόγω του ότι ήταν νάνος και ο νανισμός την τοποθετούσε σύμφωνα με τους ναζιστές στην «άχρηστη για την κοινωνία», αλλά και το γεγονός ότι ήταν Εβραία⁷⁰.

Το 1941 τη μετέφεραν στο Άουσβιτς όπου και πέθανε. Οι Όβιτς δεν είχαν αντιληφθεί την επικινδυνότητα που επικρατούσε για τους Εβραίους σε όλη την Ευρώπη. Δεν είχαν ιδέα ότι η δύναμη του Χίτλερ αυξανόταν συνεχώς, ούτε γνώριζαν για τους νόμους της Νυρεμβέργης, τη Νύχτα των Κρυστάλλων ή τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Όπως και πολλοί Εβραίοι στην Τρανσυλβανία δεν ένιωθαν καμία σύνδεση με τα γεγονότα που συνέβαιναν στη μακρινή Γερμανία⁷¹. Κατά τη διάρκεια των είκοσι δύο ετών κυριαρχίας της Ρουμανίας στην Τρανσυλβανία, η Ουγγαρία δεν εγκατέλειψε ποτέ τις ελπίδες της να ανακτήσει ξανά τη παλιά της διοικητική περιφέρεια. Η κατάλληλη στιγμή έφτασε τον Ιούνιο του 1940. Οι Σοβιετικοί έδωσαν τελεσίγραφο στους Ρουμάνους απαιτώντας την επιστροφή της Μπεςαραμπίας. Η Ουγγαρία από τη μεριά της ζήτησε την επιστροφή της Τρανσυλβανίας. Καθώς ο Χίτλερ

⁶⁹ Y. Koren & E. Negev, *Οι 7 Νάνοι του Άουσβιτς*, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 14,17,19

⁷⁰ Y. Koren & E. Negev, ό. π., Θεσσαλονίκη 2012, σ. 78

⁷¹ Y. Koren & E. Negev, ό. π., Θεσσαλονίκη 2012, σ. 79

σχεδίαζε κρυφά να εισβάλλει στη Ρωσία με την «Επιχείρηση Μπαρμπαρόσα⁷²» και επομένως χρειαζόταν την Ουγγαρία και τη Ρουμανία ως συμμάχους, δεν μπορούσε να ρισκάρει μια στρατιωτική αντιμαχία μεταξύ των δύο χωρών. Στις 30 Αυγούστου το 1940, ο Γερμανός Υπουργός Εξωτερικών Γιοακίμ φον Ρίμπεντροπ και ο Ιταλός ομόλογός του, κόμης Γκαλεάτσο Τσιάνο ανακοίνωσαν τους όρους της διαιτησίας: η Ρουμανία έπρεπε να παραχωρήσει το βόρειο τμήμα της Τρανσυλβανίας, του οποίου ο πληθυσμός ήταν δύομισι εκατομμύρια κάτοικοι. Τους μήνες πριν την συμφωνία υπήρξε η κατάρρευση των νόμων και της τάξης στη Ρουμανία και ταυτόχρονα ένα κύμα αντισημιτισμού έκανε την εμφάνισή του. Η κυβέρνηση της Ρουμανίας αντιπαθούσε ανέκαθεν τους Εβραίους, και οι Όβιτς όπως όλοι οι εβραίοι της περιφέρειας, καλωσόρισαν αυτό που νόμισαν πως είναι η επιστροφή στη χρυσή εποχή της Αυστρο-Ουγγρικής κυριαρχίας. Όμως, δεν συνειδητοποίησαν πως το τωρινό καθεστώς της Ουγγαρίας ήταν πλέον αντισημιτικό⁷³.

Με τη καριέρα τους να περνάει κρίση, οι Όβιτς ταξίδεψαν στη Βουδαπέστη, τη καινούργια πρωτεύουσα για να φέρουν σε πέρας μια επιχείρηση που δεν έπρεπε να αποτύχει: να κάνουν αίτηση για τις απαιτούμενες ουγγρικές ταυτότητες. Μπαίνοντας στα γραφεία της Κυβέρνησης οι νάνοι εξέπεμψαν τη θεατρική αυτοπεποίθησή τους που τους είχε χαρίσει η πολύχρονη διασημότητά τους, οι εφτά νάνοι μετέδωσαν το κέφι τους στους υπαλλήλους καταφέροντας να αποφύγουν τη πιο ουσιαστική ερώτηση: αν ήταν Εβραίοι. Η λέξη αυτή δεν εμφανίστηκε στις καινούργιες επίσημες ταυτότητές τους⁷⁴. Για περίπου τέσσερα χρόνια έδιναν παραστάσεις αποκρύπτοντας την καταγωγή τους και διατρέχοντας συνεχώς τον κίνδυνο της σύλληψής, καθώς παρέμβαιναν τον ουγγρικό νόμο που τους απαγόρευε να δίνουν παραστάσεις σε μη εβραϊκό ακροατήριο. Σταμάτησαν να μιλούν Γίντις (εβραϊκά) μπροστά σε κόσμο. Αν τους είχαν κλείσει για Παρασκευή απόγευμα ή για μια Σαββατιάτικη απογευματινή παράσταση, λόγω της ιερότητας του Σαββάτου για τους Εβραίους, ένα μέλος του θιάσου έκανε τον άρρωστο. Οι Όβιτς ένιωθαν ακόμα σχετικά ασφαλείς στο χωριό τους. Το σπίτι τους ήταν ακόμα

⁷² Η «Επιχείρηση Μπαρμπαρόσα» ξεκίνησε στις 22 Ιούνη του 1941 και διήρκεσε έως τις 7 Ιανουαρίου του 1942, όταν τα γερμανικά στρατεύματα εγκλωβίστηκαν από το ρωσικό χειμώνα. Ήταν προοίμιο των γερμανικών επιχειρήσεων στο Ανατολικό Μέτωπο. Η επιχείρηση κόστισε στους Γερμανούς χιλιάδες νεκρούς, τραυματίες και αγνοούμενους. : Y. Koren & E. Negev, *Οι 7 Νάνοι του Άουσβιτς*, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 79

⁷³ Y. Koren & E. Negev, *ό. π.*, σ. 80

⁷⁴ Y. Koren & E. Negev, *ό. π.*, σ. 80-81

δημοφιλής τόπος συγκέντρωσης για τον εορτασμό των εβραϊκών γιορτών⁷⁵. «Τα Σάββατα μετά τη προσευχή οι Όβιτις περπατούσαν στον ειρηνικό δρόμο της Ροζαβλέας, όπως μαρτυρούν οι χωρικοί που επιβίωσαν από τη φρίκη του πολέμου. Μια παρέλαση επτά νάνων που σουλατσάρανε και η οποία έκλεινε στο τέλος με τα ψηλότερα μέλη της οικογένειας. Οι επτά διασημότητες αντάλλασσαν καλοκάγαθα χαμόγελα με τους κατοίκους και τους χαιρετούσαν κουνώντας το χέρι. Όταν διέκριναν ίχνη κοροϊδίας, οι νάνοι προσπαθούσαν να μη το δείχνουν.» Πέντε από τους επτά νάνους παντρεύτηκαν με ταίρια κανονικού ύψους που μετακόμισαν και έγιναν μέλη του σπιτικού των Λίλιπούτ.

Οι νάνοι είχαν 50 τις εκατό πιθανότητες να κάνουν παιδιά κανονικού μεγέθους. Κανένας όμως από τους θηλυκούς νάνους της οικογένειας Όβιτις δεν μπόρεσε να συλλάβει. Ο Αβραάμ Όβιτις που ήταν παντρεμένος με τη ψηλή και πλήρως ανεπτυγμένη Ντόρα Κάντζ, έγινε πατέρας ενός παιδιού, της Μπάτια. Γεννήθηκε το 1936 και αναπτύχθηκε κανονικά⁷⁶.

3.2 Η διαδρομή τους προς το Άουσβιτς

Το καλοκαίρι του 1941 οι ουγγρικές αρχές μάζεψαν 35.000 Εβραίους που είχαν μετακομίσει στην Τρανσυλβανία μετά το 1919 και δεν μπορούσαν να αποδείξουν την ουγγρική τους καταγωγή. Λίγο καιρό αργότερα, τον Αύγουστο του 1941 23.600 από αυτούς δολοφονήθηκαν. Ένας άνδρας όμως, κατάφερε να δραπετεύσει, όντας χτυπημένος από σφαίρα έπεσε στο σκαμμένο μαζικό τάφο και καλύφθηκε με πτώματα. Τελικά κατάφερε να συρθεί μέσα στα πτώματα των συμπατριωτών του και επέστρεψε στον τόπο του, το Σιγκέτ. Περιέγραψε στους κατοίκους την απανθρωπιά με την οποία αντιμετώπιστηκαν οι Εβραίοι αρχηγοί της κοινότητας. Λίγοι όμως τον πίστεψαν, οι περισσότεροι τον αποκάλεσαν τρελό. Ο λόγος που δεν ήθελαν κιόλας να τον πιστέψουν ήταν πως οι περισσότεροι Εβραίοι θεωρούσαν τους εαυτούς τους Ούγγρους, καθώς είχαν ζήσει εκεί στη περιφέρεια για αιώνες, οπότε θεωρούσαν πως η κυβέρνηση δεν θα τους έκανε ποτέ τέτοιο κακό. Το 1941 ο ουγγρικός στρατός ξεκίνησε να στρατολογεί τους Εβραίους άνδρες μεταξύ 18 και 48 ετών, για να τους μεταφέρει σε στρατόπεδα εργασίας στο ουκρανικό μέτωπο⁷⁷. Εκεί, οι Εβραίοι νεοσύλλεκτοι απενεργοποίησαν

⁷⁵ Y. Koren & E. Negev, ό. π., σ. 81

⁷⁶ Y. Koren & E. Negev, ό. π., σ. 84

⁷⁷ Y. Koren & E. Negev, ό. π., σ. 86

νάρκες, ασφαλτόστρωναν δρόμους, κατασκεύαζαν γέφυρες και έσκαβαν σε ορυχεία χαλκού. Η οικογένεια Όβιτς έχασε 4 άντρες λόγω της στρατολόγησης.

Μέχρι τις αρχές του 1944 πάνω από 4 εκατομμύρια Εβραίοι της Ευρώπης είχαν φονευθεί. Εκατοντάδες χιλιάδες ακόμη ήταν μαντρωμένοι στα γκέτο και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Εντούτοις, οι Όβιτς παρά τα δεινά τους κατάφεραν να διατηρήσουν τη καριέρα τους. Συνέχιζαν να κλείνουν περιοδείες που τους πήγαιναν εκατοντάδες μίλια μακριά από το χωριό τους. Όπως πολλοί άλλοι πίστευαν ότι ο πόλεμος θα τελειώσει σύντομα⁷⁸.

Στις 19 Μαρτίου του 1944 οι Όβιτς ξεκουράζονταν στο ξενοδοχείο τους στο Σόλνοκ της Ουγγαρίας μετά από μια επιτυχημένη παράσταση στο εθνικό θέατρο. Ξαφνικά ενώ όλοι κοιμόντουσαν τους ξύπνησε ένας δυνατός ήχος. Ο Μίκι Όβιτς κατέβηκε στο λόμπι του ξενοδοχείου να ζητήσει το λόγο για το θόρυβο. Ο ρεσεψιονίστ του είπε, πως ο γερμανικός στρατός είχε εισβάλει. Οι επτά νάνοι, η αδελφή τους Σάρα και ο μηχανικός σκηνης τους συγκεντρώθηκαν στο λόμπι του ξενοδοχείου με τις βαλίτσες τους. Πάλεψαν σκληρά για να κρύψουν τον πανικό τους όσο ο Αβραάμ Όβιτς πλήρωνε το λογαριασμό και ζητούσε συγγνώμη για την πρόωρη αποχώρηση.

«Είπε ότι ήρθαν νέα για ξαφνική ασθένεια από το σπίτι και έχωσε κρυφά στο χέρι του ταμιά μερικά διπλωμένα χαρτονομίσματα». Δύο ταξί τους μετέφεραν στον σιδηροδρομικό σταθμό, όπου ένα πλήθος από επιβάτες μπλόκαραν τους διαδρόμους με τις βαλίτσες τους. Σειρά από χωροφύλακες και οπλισμένους στρατιώτες βάδιζαν πάνω κάτω την αίθουσα. Οι νάνοι μαζεύτηκαν σε μια γωνία. Στο παρελθόν, ο Αβραάμ ως επικεφαλής του θιάσου και αρχηγός της οικογένειας πάντα πήγαινε να αγοράσει ο ίδιος τα εισιτήρια. Αποφάσισαν όμως να στείλουν την κοκέτα αδελφή τους Ελίζαμπεθ. Η ψηλή αδελφή της Σάρα της άνοιξε το δρόμο⁷⁹. «Τα χαρτιά σας!» είπε ο υπάλληλος πίσω από τα κάγκελα του παραθύρου. Με μία δόση υποψίας ξεφύλλισε τα έγγραφα και είπε πως μόνο ένα τρένο πήγαινε προς την κατεύθυνσή τους και πως ήδη τα εισιτήρια κόντευαν να εξαντληθούν ακόμα και για τους κατάλληλους επιβάτες⁸⁰. Η Ελίζαμπεθ υποψιάστηκε ότι «κατάλληλοι» σήμαινε μη Εβραίοι και υπενθύμισε στον εαυτό της ότι οι ταυτότητες των Όβιτς δεν ανέγραφαν την Εβραϊκή τους καταγωγή. Σηκώθηκε στις μύτες των ποδιών της και είπε στον υπάλληλο: «Οι σύζυγοί μας βρίσκονται στο μέτωπο

⁷⁸ Y. Koren & E. Negev, *Οι 7 Νάνοι του Λουσβιτς*, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 87

⁷⁹ Y. Koren & E. Negev, ό. π., σ. 91

⁸⁰ Y. Koren & E. Negev, ό. π., σ. 91

και μάχονται για την πατρίδα». Ο υπάλληλος, τότε, της απάντησε ειρωνικά σαν να μιλούσε σε μικρό παιδί: «Και έχετε αρκετά χρήματα για να αγοράσετε εννέα εισιτήρια;» Η Ελίζαμπεθ κατάπιε τη περηφάνια της και του έδωσε τον πάκο με τα χαρτονομίσματα. Καθώς προχωρούσαν προς τη πλατφόρμα του τρένου, προσπαθούσαν να αποφύγουν να πέσουν πάνω στους χωροφύλακες. Μια περίπολος όμως, τους εντόπισε και κατευθύνθηκε προς το μέρος τους. Οι νάνοι πάγωσαν. Οι χωροφύλακες μαζεύτηκαν γύρω τους. Μόλις μετά από λίγο κατάλαβαν ότι οι στρατιώτες δεν ήθελαν τα χαρτιά τους αλλά να γελάσουν. Ο Αβραάμ τους είπε ένα αστείο και συμπλήρωσε πως: «όποτε δείτε τις αφίσες μας, πείτε στο ταμιά πως είστε καλεσμένοι μας. Θα σας αφήσει να μπειτε δωρεάν».⁸¹

Ο φόβος των Όβιτς δεν ήταν αδικαιολόγητος. Το ρωσικό μέτωπο είχε γίνει στενότερο προς το Μάρτιο 1944 και ο Χίτλερ είχε πάψει να εμπιστεύεται του Ούγγρους συμμάχους του, οι οποίοι έψαχνα τρόπο να ξεφύγουν από τους Ναζί. Η επιδρομή στην Ουγγαρία – με το κωδικό όνομα «Επιχείρηση Μαργαρίτα 1» - τερμάτισε τεσσεράμισι χρόνια σχετικής ασφάλειας για τους Εβραίους της χώρας⁸². Μέχρι τότε η κυβέρνηση της Ουγγαρίας είχε απορρίψει τις οδηγίες της Γερμανίας για μεταφορά όλων των Εβραίων στα στρατόπεδα θανάτου. Μετά την επιδρομή, η νέα φασιστική κυβέρνηση ανυπομονούσε να κάνει την Ουγγαρία Judenrein- δηλαδή χωρίς Εβραίους⁸³. Στις 7 Απριλίου 1944 Παρασκευή απόγευμα οι Όβιτς ετοιμάζονταν για το Πάσχα. Γιόρτασαν τις επτά ημέρες, το Σάββατο όμως, της 15^{ης} Απριλίου πριν ακόμα προλάβουν να μαζέψουν τα μαχαιροπίρουνα, τους διέταξαν στρατιώτες να ετοιμάσουν τις βαλίτσες τους και να μεταφερθούν στη συναγωγή. Νόμιζαν ότι, επειδή πλησίαζε ο Κόκκινος Στρατός, θα τους μετέφεραν από τα σύνορα σε ένα πιο ασφαλές μέρος της Ουγγαρίας. Η συναγωγή μόλις που χωρούσε τους 650 Εβραίους με τις βαλίτσες τους . Οι Όβιτς τρύπωσαν σε μια γωνιά και έφτιαξαν έναν φράχτη με τις αποσκευές τους για να είναι ασφαλείς, διαφορετικά μπορεί να τους ποδοπατούσαν. Ύστερα, εκδόθηκε ένα καινούργιο διάταγμα όπου ανέφερε: όλοι οι Εβραίοι της Ροζαβλέας συμπεριλαμβανομένων και των Όβιτς έπρεπε να περπατήσουν επτάμισι μίλια ως το χωριό Ντραγκομιρέστι. Ο στρατός επέτρεψε μόνο στα μικρά παιδιά , τους γέροντες και τους ανήμπορους να χρησιμοποιήσουν κάρο αντί να περπατήσουν. Ένας χωρικός που δούλευε στη φάρμα των Όβιτς τους προσέφερε την άμαξά του. Όταν έφτασαν στο

⁸¹ Y. Koren & E. Negev, *Οι 7 Νάνοι του Άουσβιτς*, Θεσσαλονίκη 2012, σ.92

⁸² Y. Koren & E. Negev, *ό. π.*, σ. 93

⁸³ Y. Koren & E. Negev, *ό. π.*, σ. 95

Ντραγκομιρέστι οι Εβραίοι της Ροζαβλέας συναντήθηκαν με τους ομοεθνείς τους από δεκατρία χωριά ακόμα⁸⁴. Οι Όβιτς κατάφεραν να στριμωχτούν στο σπίτι ενός οικογενειακού φίλου. Στο γκέτο υπήρχε απαγόρευση κυκλοφορίας η οποία τους έδινε μια ώρα την ημέρα για να αγοράσουν τα απαραίτητα. Οι κάτοικοι που γυρνούσαν αργά στα σπίτια τους υποβάλλονταν σε ξυλοδαρμό – κάτι που οι νάνοι έτρεμαν, λόγω της δυσκολίας που αντιμετώπιζαν στο περπάτημα- και έτσι η Λεία, η Σάρα και η κουνιάδα τους η Ντόρα έκαναν τα ψώνια.

3.3 Η διαμονή τους στο Άουσβιτς

Στις 14 Μαΐου το 1944 οι νάνοι τοποθετήθηκαν σε μια άμαξα με προορισμό τον σιδηροδρομικό σταθμό Viseul de Jos. Οι υπόλοιποι διέσχισαν αυτή τη διαδρομή πεζοί. Καθώς τους έσπρωχναν οι χωροφύλακες δεν δικαιούνταν ούτε στιγμή ξεκούρασης μετά το ταξίδι των δεκαπέντε μιλίων⁸⁵. Περιπατούσαν εννέα ώρες για να φτάσουν στο σταθμό. Όταν έφτασαν είδαν μπροστά τους το περίγραμμα μιας ατελείωτης σειράς βαγονιών. Σε κατάσταση παραφροσύνης οι στρατιώτες χρησιμοποιούσαν τον υποκόπανο του τουφεκιού τους και κουνώντας τις λόγχες έβαλαν τους εξαντλημένους Εβραίους στα βαγόνια. Η άμαξα που κουβαλούσε τους Όβιτς σταμάτησε μερικά μέτρα μακριά από το σταθμό. Ο αμαξάς τους βοήθησε να κατέβουν και τους άφησε να βρουν μόνοι τους το δρόμο. Κρατώντας γερά τις αποσκευές τους προσπαθούσαν να προστατευτούν από το πλήθος που δεν τους έβλεπε⁸⁶. Ο Σάιμον Σλόμοβιτς, ο βοηθός τους ήταν αυτός που παρατήρησε την απελπισία τους. Με τη γυναίκα του και τα παιδιά του πλησίασε τους Όβιτς, τους ανέβασε σε ένα βαγόνι τρένου και στη συνέχεια ανέβασε τη δική του οικογένεια. Ένας Γερμανός αστυνομικός μέτρησε όλους τους επιβάτες και έγραψε τον αριθμό στη πόρτα του βαγονιού με κιμωλία. Τα βαγόνια ήταν φτιαγμένα για να μεταφέρουν φορτία για αυτό και ήταν σκοτεινά. Ο χώρος ήταν τόσο στενός που έπρεπε να στέκονται όρθιοι για ατελείωτες ώρες και να κάθονται με τη σειρά. Όταν έφτασαν στον προορισμό τους όλοι όσοι κατέβηκαν από το τρένο ήρθαν αντιμέτωποι με μια αρρωστημένη δυσσομία – ένα μείγμα από καπνό και από «κάτι» καμένο. Πριν καταλάβουν τι ακριβώς ήταν αυτές οι αηδιαστικές οσμές, κουφάθηκαν από ουρλιαχτά και βογκητά και από το δυνατό γάβγισμα των σκύλων⁸⁷.

⁸⁴ Y. Koren & E. Negev, *Οι 7 Νάνοι του Άουσβιτς*, Θεσσαλονίκη 2012, σ.100

⁸⁵ Y. Koren & E. Negev, *ό. π.*, σ. 102

⁸⁶ Y. Koren & E. Negev, *ό. π.*, σ. 103

⁸⁷ Y. Koren & E. Negev, *ό. π.*, σ. 107

Ένας στρατιώτης φώναζε: «οι δίδυμοι να βγουν έξω!» άλλοι κραύγαζαν: «οι άντρες στα δεξιά, τα γυναικόπαιδα στα αριστερά». Ο Σάμιον Σλόμοβιτς ανήμπορος παρακολουθούσε με τον δεκαεννιάχρονο γιό του να τους παίρνουν μακριά τους τη γυναίκα του και τα πέντε μικρότερα παιδιά του⁸⁸. Η Σάγια Σλόμοβιτς είδε ότι οι Όβιτς είχαν ολόγυρά τους πολλούς στρατιώτες και πάρα την έχθρα που έτρεφε για τους νάνους –η μόνη σχέση της μαζί τους ήταν ο άντρας της που ήταν ο αμαξιάς και ο βοηθός τους- πήγε μαζί με τα παιδιά της και είπε ότι είναι όλοι μια οικογένεια από το ίδιο χωριό. Προς έκπληξη όλων ο αξιωματικός επέτρεψε κιόλας να πάει μαζί τους και ο άντρας της με τον μεγάλο της γιο. Οι Όβιτς και οι συνοδοί τους στέκονταν στην άκρη της ράμπας και έβλεπαν τους θείους και τις θείες τους, τα ξαδέλφια και τους φίλους τους, όλους τους γείτονες από τη Ροζαβλέα να εξαφανίζονται στο κτήριο με τις δύο καμινάδες, οι οποίες φαίνονταν να πετούν ακατάπαυστα καπνό και φλόγες. «Γιατί καίει αυτή η φωτιά ;» ρώτησε η Πέρλα Όβιτς. Ένας άνδρας, Πολωνός εβραίος που ήταν καιρό εκεί τη κοίταξε εχθρικά και είπε: «Δεν έχεις ιδέα που βρίσκεσαι; Εδώ δεν είναι κανένας φούρνος για ψωμιά- αυτό είναι το Άουσβιτς, ο τάφος του Ισραήλ, και σύντομα θα καταλήξετε και εσείς εκεί»⁸⁹.

3.4 Η συνάντηση της οικογένειας Όβιτς με τον γιατρό του Άουσβιτς, Γιόζεφ Μένγκελε

Στις 30 Μαΐου του 1943 ο τριανταδυάχρονος τότε Μένγκελε έφτασε στο Μπίρκεναου το οποίο απείχε περίπου 2 μίλια από το Άουσβιτς . Το Μπίρκεναου είχε ξεκινήσει να λειτουργεί το 1942, το Άουσβιτς δεν ήταν πλέον αρκετά μεγάλο για να μπορεί να ασχοληθεί με τη μάζα των κοινωνικά και φυλετικά ανεπιθύμητων ανθρώπων⁹⁰. Η πρώτη αποστολή του Μένγκελε μετά την άφιξή του στο Μπίρκεναου ήταν να καταπολεμήσει μια επιδημία τύφου που είχε μολύνει το ένα τρίτο των τροφίμων στον καταυλισμό των γυναικών. Όταν δύο φρουροί των Ες Ες μολύνθηκαν και οι ίδιοι από την ασθένεια ο διοικητής του καταυλισμού πήρε ακραία μέτρα. Η Έλλα Λίνγκενς-Ράινερ, μια παλιά τρόφιμος-γιατρός από τη Βιέννη που δούλευε μαζί με τον Μένγκελε, αναφέρει, ότι λόγω έλλειψης ενός άδειου αποστειρωμένου στρατώνα, ο Μένγκελε έστειλε έναν ολόκληρο στρατώνα με 498 γυναίκες -οι περισσότερες Εβραίες

⁸⁸ Y. Koren & E. Negev, *Οι 7 Νάνοι του Άουσβιτς*, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 108

⁸⁹ Y. Koren & E. Negev, *ό. π.*, σ. 109-110

⁹⁰ Y. Koren & E. Negev, *ό. π.*, σ. 113-114

από την Ελλάδα- στους θαλάμους αερίων και έπειτα διέταξε να αποστειρώσουν τον άδειο στρατώνα για να ακολουθήσει η επόμενη στρατιά μολυσμένων γυναικών⁹¹.

Τη νύχτα που οι Όβιτς έφτασαν στο Μπίρκεναου, ο Μένγκελε κοιμόταν. Οι στρατιώτες όμως που δούλευαν στο στρατώνα του ήξεραν καλά το πάθος του για τα «φρικιά» και προκειμένου να κερδίσουν τη συμπάθεια του γιατρού είχαν πάντα τα μάτια τους ανοιχτά για καινούργια δείγματα που θα μπορούσε να προσθέσει στο «ανθρώπινο τσίρκο του⁹²». Ο Μένγκελε όταν έμαθε ότι μια μεγάλη οικογένεια νάνων είχε φτάσει δεν έχασε στιγμή. Όταν τους αντίκρυσε και συνομίλησε μαζί τους είπε: « Τώρα έχω δουλειά για είκοσι χρόνια». Ο Μένγκελε ήταν ένας απαιτητικός συλλέκτης . Μετά από μια σύντομη ματιά είχε απορρίψει πολλές φορές ως αδιάφορα δείγματα διδύμων και νάνων και χωρίς δεύτερη σκέψη τους είχε στείλει κατευθείαν στο θάνατο. Αν οι Όβιτς είχαν φτάσει ξεχωριστά ο καθένας στο Άουσβιτς, οι περισσότεροι σχεδόν σίγουρα – θα είχαν πεθάνει. Το φορτηγό οδήγησε τους 12 Όβιτς στο Στρατόπεδο Οικογενειών. Ο Μένγκελε όμως, δεν μπόρεσε να τους γλυτώσει από το υποχρεωτικό σημάδεμα στο χέρι με αριθμό σειράς , που οι τρόφιμοι του Άουσβιτς έπρεπε να υποστούν⁹³.

Όβιτς είχαν παρατηρήσει πως τους συμπεριφέρονταν διαφορετικά και θεωρούσαν ότι, ίσως, τους ήθελαν για να διασκεδάσουν τους εξαντλημένους εργάτες και να ανυψώσουν το ηθικό τους. Ο Μένγκελε επειδή ανησυχούσε μήπως οι νάνοι ποδοπατηθούν από τη μάζα των πλήρως ανεπτυγμένων τροφίμων σε ένα στρυμωγμένο στρατώνα , τους έβαλε μαζί με τη συνοδεία τους σε ένα δικό τους μικρό δωμάτιο⁹⁴.

Οι Όβιτς είχαν ο καθένας από μια μάλλινη κουβέρτα, σεντόνια ακόμα και μαξιλάρια, κάτι που πουθενά αλλού δεν υπήρχε στα στενά δωμάτια κράτησης. Οι Όβιτς είχαν ένα ακόμη παραπάνω προνόμιο. Ο Μένγκελε δεν επέτρεπε να υποστούν σωματική τιμωρία . Το μαστίγωμα των τροφίμων μέχρι να ματώσει η διαλυμένη σάρκα τους και το κρέμασμά τους από τα χέρια ήταν συνηθισμένα στο Άουσβιτς⁹⁵.

Σύντομα όμως ήρθε και η σειρά των Όβιτς για τα απάνθρωπα πειράματα του Μένγκελε. Καθημερινά υποβάλλονταν σε εξετάσεις αίματος, σε αναρρόφηση και βιοψία μυελού των οστών, σε χημικές δοκιμασίες που δοκίμαζαν πόσο αντέχουν τα μάτια ή πόσο αντέχουν τα τύμπανα των αυτιών, τράβηγμα των δοντιών χωρίς κανένα φάρμακο ώστε να ανακαλύψουν πόση πίεση αντέχει ένα δόντι για να βγει αλλά και

⁹¹ Y. Koren & E. Negev, *Οι 7 Νάνοι του Άουσβιτς* , Θεσσαλονίκη 2012, σ. 114

⁹² Y. Koren & E. Negev, *ό.π.*, σ. 115

⁹³ Y. Koren & E. Negev, *ό.π.*, σ. 115

⁹⁴ Y. Koren & E. Negev, *ό.π.*, σ. 116

⁹⁵ Y. Koren & E. Negev, *ό.π.*, σ. 120

τράβηγμα των μαλλιών με το χέρι. Επιπλέον, τους ξέντυναν κατά τη διάρκεια διαφόρων διαλέξεων και αναλύσεων ώστε ο Μένγκελε να αποδείξει τα ευρήματά του. Οι γυναίκες ήταν σε χειρότερη μοίρα απ' ό,τι οι άντρες. Τις έδεσαν στα τραπέζια και με τη βία έβαζαν διάφορα πράγματα στη μήτρα τους εξετάζοντας διάφορες εικασίες που είχαν στο μυαλό τους. Πολλές φορές οι γιατροί που βοηθούσαν τον Μένγκελε αρνούσαν να συνεχίσουν τις εξετάσεις, δείχνοντας οίκτο στις γυναίκες που σφάδαζαν από τους πόνους⁹⁶.

Το πιο φρικτό απ' όλα το υπέστη ο Σαμσόν Όβιτς ο 18 μηνών γιός της Λεία. Λόγω του ότι οι γονείς του ήταν μεσαιού ύψους και αυτός γεννήθηκε με νανισμό, προσπαθούσαν καθημερινά να βρουν τον γενετικό του τύπο, υποβάλλοντας το βρέφος σε φρικτά βασανιστήρια, όπως να του παίρνουν αίμα από τα αυτιά.

Επίσης, η οικογένεια ήταν παρούσα όταν ο παράφρον γιατρός έπιασε δύο νεκρά βρέφη νάνους, από μια άλλη οικογένεια και έβρασε τα κόκκαλά τους, ώστε να τα εκθέσει σε μουσείο. Όπως είπαν αργότερα: «Νιώσαμε πως αυτό θα ήταν και το δικό μας μέλλον»⁹⁷.

3.5 Η απελευθέρωσή τους

Ενώ οι οικογένεια Όβιτς μετά από τα καθημερινά πειράματα που δεχόντουσαν από τον Μένγκελε, περίμεναν και αυτοί τη σειρά τους, εν τέλει επιβίωσαν και άντεξαν μέχρι τις 27 Ιανουαρίου του 1945 όταν και απελευθερώθηκαν από το Άουσβιτς. Η οικογένεια περπάτησε για 7 μήνες μέχρι να φτάσει στο σπίτι της στη Ρουμανία. Δυστυχώς βρήκε ολόκληρο το χωριό λεηλατημένο έτσι, για ένα μικρό διάστημα πήγαν στη Ρουμανική πόλη Σιγκέτ πριν μετακομίσουν στο Βέλγιο. Τον Μάιο του 1949 αποφάσισαν να μετακομίσουν ξανά, με προορισμό την Χαϊφα, στο Ισραήλ. Ξεκίνησαν πάλι να τραγουδούν και να εμφανίζονται σε διάφορες εκδηλώσεις μέχρι το 1955 όπου και σταμάτησαν⁹⁸.

Η τελευταία ενήλικη διασωθείσα της οικογένειας Όβιτς, Πέρλα Όβιτς, πέθανε το 2001. Σε συνέντευξή της είχε αναφέρει: «Αν ήμουν ένα υγιές εβραϊόπουλο, με ύψος ένα μέτρο και εβδομήντα εκατοστά, θα είχα εκτελεσθεί με αέριο όπως εκατοντάδες χιλιάδες άλλοι Εβραίοι στη χώρα μου. Γι' αυτό, αν ποτέ αναρωτιόμουν γιατί γεννήθηκα

⁹⁶ Y. Koren & E. Negev, *Οι 7 Νάνοι του Άουσβιτς*, Θεσσαλονίκη 2012, σ.134

⁹⁷ Y. Koren & E. Negev, *ό.π.*, σ. 137

⁹⁸ Y. Koren & E. Negev, *ό.π.*, σ. 260

νάνος, η απάντησή μου θα ήταν ότι η αναπηρία μου, η δυσμορφία μου, ήταν ο τρόπος του θεού να με κρατήσει ζωντανή»⁹⁹.

⁹⁹ Y. Koren & E. Negev, *Οι 7 Νάνοι του Αουσβιτς*, Θεσσαλονίκη 2012, σ.383-384

Δ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η προσφορά του χρέους στην ανθρωπότητα

4.1 Ο Carl Lutz πολέμησε τους ναζί μέσω της γραφειοκρατίας

Ο Carl Lutz, ήταν Ελβετός διπλωμάτης. Υπηρέτησε ως Ελβετός Αντιπρόεδρος στη Βουδαπέστη της Ουγγαρίας από το 1942 μέχρι το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Έσωσε πάνω από 62.000 Εβραίους, μια από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις διάσωσης των Εβραίων του Β Παγκοσμίου Πολέμου.

Ο Lutz μετανάστευσε ως νέος στις Ηνωμένες Πολιτείες . Στη συνέχεια, έγινε διπλωμάτης, και υπηρέτησε στο ελβετικό προξενείο στην Παλαιστίνη. Ο Lutz, όντας μεθοδιστής (Ο Μεθοδισμός είναι Χριστιανικό προτεσταντικό κίνημα), μεταφέρθηκε στην Βουδαπέστη.

Εκείνη την εποχή, η Ουγγαρία ήταν μια από τις δυνάμεις του Άξονα που συμάχησε με τη ναζιστική Γερμανία. Ο Ούγγρος Regent Miklós Horthy είχε εγκρίνει νόμους που περιόριζαν τις δραστηριότητες και τις κινήσεις των Ούγγρων Εβραίων. Κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων του πολέμου, ο ουγγρικός στρατός διέπραξε αντι-εβραϊκά πογκρόμ και περισσότεροι από 100.000 Ούγγροι Εβραίοι επιβλήθηκαν για να δουλέψουν στο μέτωπο της μάχης σε σκληρές συνθήκες. Ωστόσο, ο Horthy αρνήθηκε να αφήσει τους Ούγγρους Εβραίους να απελαθούν σε στρατόπεδα εξόντωσης από τους Ναζί.¹⁰⁰

Ο Lutz αντιπροσώπευε χώρες που είχαν διακόψει τις διπλωματικές τους σχέσεις με την Ουγγαρία λόγω της γερμανικής συμμαχίας. Αναστατωμένος από την επισφαλή κατάσταση των Εβραίων στην Ουγγαρία, ο Lutz άρχισε να συνεργάζεται με την Εβραϊκή Υπηρεσία για την Παλαιστίνη, μια ομάδα που βοήθησε τους Ευρωπαίους Εβραίους να εισέλθουν στη Βρετανική Παλαιστίνη. Χιλιάδες Εβραίοι, συμπεριλαμβανομένων 10.000 παιδιών, διέφυγαν από την Ουγγαρία με ελβετικά έγγραφα που εξέδωσε ο Lutz.

Στη συνέχεια, το 1944, τα πράγματα έγιναν ακόμη χειρότερα. Όταν ο Χίτλερ έμαθε ότι ο Horthy προσπαθούσε να βρει μια διέξοδο από τη συμμαχία του Άξονα,

¹⁰⁰ History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

ανέτρεψε τον Horthy και έβαλε- το Σταυρωτό Βέλος - ένα πολιτικό κόμμα που αποτελούνταν από Ούγγρους ναζιστές. Το κόμμα άρχισε μια βασιλεία τρόμου σε ολόκληρη την Ουγγαρία, αναγκάζοντας τους Εβραίους σε γκέτο, εκτοπίζοντάς τους σε στρατόπεδα θανάτου και εκτελώντας τους .

Ο Lutz τρομοκρατήθηκε και προσπάθησε να διαπραγματευτεί έναν τρόπο να σταματήσει τις απελάσεις. Ενάντια σε όλες τις πιθανότητες, έλαβε την άδεια να εκδώσει προστατευτικά έγγραφα για 8.000 Εβραίους - ένα μικροσκοπικό τμήμα των 800.000 Εβραίων της Ουγγαρίας - να φύγουν στην Παλαιστίνη υπό ελβετική προστασία.

Είχε λάβει άδεια μόνο για να εκδώσει 8000 επιστολές, αλλά σε μια προσπάθεια εξοικονόμησης όσο το δυνατόν περισσότερων Εβραίων, ο Lutz ερμήνευσε την εντολή ως ισχύουσα για τις οικογένειες και όχι για τους μεμονωμένους ανθρώπους. Έδωσε όλο και περισσότερες προστατευτικές επιστολές, με αριθμηση ένα έως 8000, και τα μέλη της Σιωνιστικής νεολαίας έβαζαν κρυφά χιλιάδες ακόμη.

Καθώς το ουγγρικό ναζιστικό κόμμα Σταυρωτό βέλος είχε εξαπολυθεί σε ολόκληρη τη Βουδαπέστη, οι άνθρωποι με έγγραφα που εκδίδονταν από τον Lutz συνωστίζονταν σε ασφαλείς κατοικίες που βοήθησε να οργανώσει. Για να αποφευχθεί η επιδρομή τους, ο Lutz επέκτεινε την ελβετική προστασία σε 76 κτίρια. Ένα από αυτά ήταν ένα πολυκατάστημα που ονομαζόταν Glass House, όπου και αποτέλεσε καταφύγιο για 3.000 Εβραίους και έδρα για τους κρυφούς Σιωνιστές.

Σε όλη την Ουγγαρία επικράτησε χάος καθώς, 440.000 Εβραίοι μεταφέρθηκαν στο Άουσβιτς μέσα σε δύο μήνες. Άλλοι πυροβολήθηκαν και ρίχτηκαν στον Δούναβη από το «Σταυρωτό Βέλος». Κάποια στιγμή κιόλας, ο Lutz έπεσε ακόμη και στον ποταμό για να σώσει μια γυναίκα που αιμορραγούσε επικαλούμενος τις ελβετικές διπλωματικές δυνάμεις του. Παραδόξως, οι Εβραίοι με χαρτιά που τους είχε εκδώσει ο Lutz δεν είχαν γίνει στόχος¹⁰¹.

«Οι Γερμανοί είναι πολύ σωστοί άνθρωποι», δήλωσε ο Eric Saul, ιδρυτής και εκτελεστικός διευθυντής του έργου Visas for Life: The Right and Honorable Diplomats Project. «Θαυμάζουν την πειθαρχία και την τάξη. Έτσι, όταν οι ναζιστές διοικητές

¹⁰¹ History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

είδαν αυτές τις επιστολές, τους αποδέχτηκαν. Παρά τις προσπάθειες των Ναζί και Ούγγρων να τον εμποδίσουν, συνέχισε να εργάζεται για να σώσει όλο και περισσότερους Εβραίους». Στη συνέχεια, τον Νοέμβριο του 1944, το κόμμα Σταυρωτό Βέλος συγκέντρωσε 70.000 Εβραίους και τους ανάγκασε σε πορεία θανάτου σε διάφορα στρατόπεδα συγκέντρωσης στην Αυστρία και τη Γερμανία. Ο Carl Lutz και η σύζυγός του ακολούθησαν. Καθώς συνεχίζονταν οι εξαντλητικές πορείες, έβγαζαν τους ανθρώπους εκτός γραμμής κάθε φορά που παρουσιαζόταν μια ευκαιρία, με την έκδοση προστατευτικών εγγράφων και ότι ήταν υπό την προστασία τους.

«Για αυτούς τους ανθρώπους ήταν η τελευταία δόση ελπίδας, γι' 'εμάς, αυτό, ήταν η χειρότερη μορφή ψυχικών βασανιστηρίων», δήλωσε αργότερα ο Lutz. «Είδαμε τους ανθρώπους να είναι γδαρμένοι από μαστίγια και ξαπλωμένοι στη λάσπη με ματωμένα πρόσωπα. Όποτε έβρισκα ευκαιρία πήγαινα μαζί με αυτούς τους ανθρώπους στο δρόμο τους προς στα στρατόπεδα συγκέντρωσης για να προσπαθήσω να τους δείξω ότι υπήρχε ακόμη ελπίδα». Μέχρι το τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, 565.000 Ούγγροι Εβραίοι είχαν δολοφονηθεί. Από τις προσπάθειες του Lutz και των συνωμοτών του, που περιλάμβαναν διπλωμάτες από άλλες χώρες και μέλη της Σιωνιστικής χώρας, σώθηκαν 62.000 Εβραίοι - το ήμισυ του εβραϊκού πληθυσμού της Βουδαπέστης. Εξακολουθεί να είναι ασαφές πόσοι Εβραίοι έφτασαν σε ασφαλή σπίτια της Βουδαπέστης ή πόσα διαβατήρια εκδόθηκαν ή πλαστογραφήθηκαν.

Μετά τον πόλεμο, ο Lutz χώρισε την πρώτη του σύζυγο και παντρεύτηκε τη Maria Magdalena Grausz, τη γυναίκα που βοήθησε να σώσει τον Ιούλιο του 1944. Επέστρεψε στην Ελβετία, αλλά όχι για διακρίσεις ή αναγνώριση¹⁰².

Σήμερα, ο ηρωισμός του Lutz είναι σαφής. Αλλά μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι πράξεις του δεν γιορτάστηκαν. Η Ελβετία τον επέκρινε για την υπερπήδηση της διπλωματικής του εξουσίας, τη διερεύνηση των δραστηριοτήτων του κατά τη διάρκεια του πολέμου και την παρεμπόδιση της σταδιοδρομίας του.

Τελικά, η φήμη του αποκαταστάθηκε. Αλλά αν και ο Lutz συγκρίθηκε με τον Oskar Schindler και άλλους Εθνικούς που χρησιμοποίησαν τις σχέσεις τους για να σώσουν τους Εβραίους, είναι ακόμα σχετικά άγνωστος. Ο Lutz δεν το έκανε για τη

¹⁰² History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazi», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

φήμη, όμως, όπως έλεγε η θετή του κόρη Agnes Hirschisays, «Οι νόμοι της ζωής είναι ισχυρότεροι από τους τεχνητούς νόμους. Ο πατέρας μου θεωρούσε πάντα το χρόνο του στη Βουδαπέστη και τη διάσωση αθώων Εβραίων ως το πιο σημαντικό μέρος της ζωής του.

4.2 Ο Δάσκαλος, Johan van Hulst, έσωσε εκατοντάδες εβραιόπουλα

Το 1942 και το 1943 ο Ολλανδός εκπαιδευτικός Johan van Hulst κανόνισε τη μεταφορά ενός πολύτιμου φορτίου. Περάστηκε πάνω από ένα φράκτη, κρυμμένο σε καλάθι και σάκους, και στη συνέχεια βγήκε έξω από το Άμστερνταμ με ποδήλατο. Το φορτίο δεν ήταν τρόφιμα ή προμήθειες: ήταν παιδιά Εβραίων, λαθραίων και διασωθέντων από τον Hulst και τους συναδέλφους του κατά τη διάρκεια της ναζιστικής κατοχής των Κάτω Χωρών.

Μέχρι το τέλος του πολέμου, ο Hulst είχε βοηθήσει περίπου 600 εβραία παιδιά. Τώρα, ο ηρωισμός του τιμάται στο Άμστερνταμ στις 22 Μαρτίου 2018. Ήταν 107 ετών.

Ένας χριστιανός, ο Hulst έγινε αναπληρωτής διευθυντής του Κέντρου Εκπαίδευσης των Μεταρρυθμισμένων Δασκάλων στο Άμστερνταμ το 1940, έτος κατά το οποίο η Γερμανία εισέβαλε στις Κάτω Χώρες. Ο Hulst βοήθησε το σχολείο να μετατραπεί σε αντι-ναζιστική αντίσταση και ένα καταφύγιο για τους Ολλανδούς δασκάλους που αρνήθηκαν να υπογράψουν τον όρκο της πίστης στη Γερμανία, που σύντομα έγινε υποχρεωτικός για τους Ολλανδούς φοιτητές.

Το 1942, έγινε καταφύγιο άλλου είδους. Το σχολείο ήταν απέναντι από ένα θέατρο που λειτουργούσε ως κέντρο απέλασης για τους Εβραίους. Εκεί, τα εβραιόπουλα τα πήραν από τους γονείς τους και τα έστειλαν σε μια εγκατάσταση ημερήσιας φροντίδας δίπλα στην σχολή του Hulst. Δουλεύοντας in cognito με τους εργάτες του νηπιαγωγείου, ο Hulst και οι συνάδελφοί του βοήθησαν να περάσουν στα κρυφά τα παιδιά έξω από την πόλη¹⁰³.

Τα παιδιά τα έκρυβαν οι δάσκαλοι σε καλάθια και σάκους. Οι εργάτες αντίστασης τα πήγαιναν στη συνέχεια στην ύπαιθρο όπου ζούσαν κρυμμένα όλο το

¹⁰³ History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazi», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

υπόλοιπο του πολέμου. Ο Walter Süskind, ο Εβραίος που διηύθυνε την αρχειοθέτηση στο κέντρο απέλασης, διέγραφε τότε τα ονόματα των παιδιών από τα επίσημα αρχεία. Το κόλπο αυτό διήρκεσε μέχρι το 1943, όταν το κέντρο φύλαξης έκλεισε και ο Εβραίος διευθυντής του, Henriëtte Pimentel, στάλθηκε στο Άουσβιτς.

Αργότερα, ο Hulst υπηρέτησε στην Ολλανδική Γερουσία και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ήταν ένας από τους χιλιάδες εργάτες αντίστασης που αφήφισαν την ναζιστική κατοχή των Κάτω Χωρών και εργάστηκαν για να προστατεύσουν και να κρύψουν τους Ολλανδούς Εβραίους κατά τη διάρκεια του Β' παγκόσμιου πολέμου. Παρόλο που πάνω από το 75% των Ολλανδών Εβραίων δολοφονήθηκαν στο Ολοκαύτωμα, τα δύο τρίτα των Εβραίων που στάλθηκαν να κρυφτούν στην Ολλανδία, επέζησαν.

Ο Johan van Hulst έσωσε περίπου 600 παιδιά και το 1972 ονομάστηκε ενάρετος μεταξύ των εθνών από τον Yad Vashem, στο μνημείο του Ισραήλ στα θύματα του Ολοκαυτώματος. Βοήθησε επίσης, να κρύψει άλλους Εβραίους κατά τη διάρκεια του πολέμου. Αλλά μέχρι το τέλος της ζωής του, εξέφραζε τη λύπη του που δεν έκανε περισσότερα.

«Καταλαβαίνεις ότι δεν μπορείς να πάρεις μαζί σου όλα τα παιδιά», είχε πει στον Yad Vashem. «Ξέρεις ότι τα παιδιά που αφήνεις πίσω θα πεθάνουν. Πήρα δώδεκα μαζί μου. Αργότερα αναρωτήθηκα, γιατί όχι δεκατρία;»¹⁰⁴

Σήμερα, το σχολείο όπου ο Hulst και οι συνεργάτες του εργάστηκαν για να σώσουν τα εβραιόπουλα από τις ναζιστικές φρικαλεότητες είναι η έδρα του Ολλανδικού Εθνικού Μουσείου Ολοκαυτώματος.

4.3 Freddie Oversteegen: σκότωνε ναζί μαζί με την αδελφή της

Η Freddie Oversteegen ήταν μόλις 14 όταν προσχώρησε στην ολλανδική αντίσταση κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και μόνο μερικά χρόνια μεγαλύτερη όταν έγινε ένας από τους ένοπλους δολοφόνους του. Μαζί με την αδελφή της - και αργότερα, μια νεαρή γυναίκα που ονομάζεται Hannie Schaft - το τρίο παραπλάνησε, παγίδεψε και σκότωσε τους Γερμανούς Ναζί και τους Ολλανδούς συνεργάτες τους.

¹⁰⁴ History Story, 4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis, 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

Η Freddie και η αδελφή της, Truus, ηλικίας δύο ετών, μεγάλωσαν στην πόλη του Haarlem με μία μητέρα της εργατικής τάξης. Η μητέρα τους ήταν κομμουνίστρια και δίδαξε στις κόρες της τη σημασία της καταπολέμησης της αδικίας. Όταν η Ευρώπη βρισκόταν στο χείλος του πολέμου το 1939, πήρε Εβραίους πρόσφυγες στο σπίτι τους¹⁰⁵.

Μέσω του παραδείγματος της μητέρας τους, οι Freddie και Truus «έμαθαν ότι αν πρέπει να βοηθήσετε κάποιον, όπως οι πρόσφυγες, πρέπει να κάνετε θυσίες για τον εαυτό σας», λέει ο Jeroen Pliester, πρόεδρος του Εθνικού Ιδρύματος Hannie Schaft. «Νομίζω ότι ήταν ένας από τους βασικούς μοχλούς για αυτούς, η υψηλή ηθική αρχή και η ετοιμότητα της μητέρας τους να ενεργούν όταν έχει πραγματικά σημασία».

Τον Μάιο του 1940, οι ναζί εισέβαλαν στις Κάτω Χώρες, ξεκινώντας μια κατοχή που κράτησε μέχρι το τέλος του πολέμου. Σε απάντηση, τα κορίτσια βοήθησαν τη μητέρα τους διανέμοντας αντι-ναζιστικές εφημερίδες και φυλλάδια για την αντίσταση.

«Επίσης κολλήσαμε προειδοποιήσεις στις γερμανικές αφίσες στο δρόμο που καλούν τους άνδρες να δουλεύουν στη Γερμανία", αναφέρθηκε αργότερα στις συνεντεύξεις που έκανε η ίδια με την αδελφή της με τον ανθρωπολόγο Ellis Jonker, που συλλέχθηκε στο βιβλίο Under Fire: Women and Second World War II. "Και τότε παίρναμε τα ποδήλατά μας και τρέχαμε».

Αυτές οι πράξεις δεν ήταν μόνο ανατρεπτικές, αλλά και επικίνδυνες. Εάν οι ναζιστές ή η ολλανδική αστυνομία έπιαναν τις αδελφές, ίσως θα τις είχαν σκοτώσει. Ωστόσο, το γεγονός ότι ήταν και νεαρά κορίτσια - και η Freddie φαινόταν ακόμα νεότερη όταν είχε τα μαλλιά της πλεξίδες - σήμαινε ότι οι υπάλληλοι ήταν λιγότερο πιθανό να υποψιάζονται ότι εργάζονταν για την αντίσταση. Αυτός μπορεί να είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους το 1941 ένας διοικητής του ομίλου Haarlem Resistance Group επισκέφθηκε το σπίτι τους για να ζητήσει από τη μητέρα τους αν μπορούσε να προσλάβει τις Freddie και Truus.

Η μητέρα τους συμφώνησε και οι αδελφές συμφώνησαν να ενταχθούν. «Μόνο αργότερα μας είπε τι θα έπρεπε πραγματικά να κάνουμε: σαμποτάζ σε γέφυρες και

¹⁰⁵ History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

σιδηροδρομικές γραμμές», δήλωσε η Truus. «Και να μάθουν να πυροβολούν, να πυροβολούν Ναζί», πρόσθεσε. Θυμάμαι την αδελφή μου λέγοντας: «Λοιπόν, αυτό είναι κάτι δεν έχω κάνει ποτέ!»

Σε τουλάχιστον μία περίπτωση, η Truus κατάφερε να παρασύρει έναν αξιωματικό Ες Ες στα δάση, ώστε κάποιος από την αντίσταση να τον πυροβολήσει. Όπως είπε ο διοικητής που τους προσέλαβε, η Freddie και η Truus έμαθαν να πυροβολήσουν τους ναζί, και οι αδελφές άρχισαν να πηγαίνουν από μόνες τους σε αποστολές δολοφονίας. Αργότερα, επικεντρώθηκαν στη δολοφονία Ολλανδών συνεργατών που συνέλαβαν ή απειλούσαν τους Εβραίους πρόσφυγες και μέλη της αντίστασης.

«Ήταν κάτι το ασυνήθιστο αυτά τα κορίτσια», λέει ο Bas von Benda-Beckmann, πρώην ερευνητής στο Ινστιτούτο Πόλεων, Ολοκαυτώματος και Γενοκτονίας της Ολλανδίας. «Υπήρξαν πολλές γυναίκες που συμμετείχαν στην αντίσταση στην Ολλανδία, αλλά όχι τόσο με τον τρόπο που ήταν αυτά τα κορίτσια. Δεν υπάρχουν πολλά παραδείγματα γυναικών που πυροβόλησαν οι ίδιες τους συνεργάτες των Γερμανών».

Σε αυτές τις αποστολές, η Freddie ήταν ιδιαίτερα καλή στο να ακολουθήσει έναν στόχο ή να προσέχει κατά τη διάρκεια των αποστολών, αφού φαινόταν τόσο νέα και ανυποψίαστη. Και οι δύο αδελφές σκότωσαν, αλλά ποτέ δεν αποκάλυψαν πόσους Ναζί και Ολλανδούς συνεργάτες δολοφόνησαν. Σύμφωνα με τον Pliester, η Freddie όταν ερωτού πόσους είχε σκοτώσει η αδελφή της και αυτή, απαντούσε ότι, ήταν στρατιώτες, και οι στρατιώτες δεν λένε.

Συνεπώς, δεν έχουμε πάρα πολλές λεπτομέρειες σχετικά με το πώς οι «ρευστοποιήσεις» τους, όπως τους αποκαλούσαν, έπαιζαν. Ο Μπέντα-Μπέκμαν λέει ότι μερικές φορές θα ακολουθούσαν έναν στόχο στο σπίτι του για να τον σκοτώσουν ή να τους πυροδοτήσουν με τα ποδήλατά τους.

Τα υπόλοιπα καθήκοντά τους στον όμιλο αντοχής του Haarlem περιλάμβαναν «την προσέλκυση Εβραίων [προσφύγων] σε ένα νέο κρησφύγετο, που εργαζόταν στο νοσοκομείο έκτακτης ανάγκης στο Enschede όπου ανατίναξαν τη σιδηροδρομική

γραμμή μεταξύ Ijmuiden και Haarlem», γράφει ο Jonker. Το 1943, ένωσαν τις δυνάμεις τους με μια άλλη νεαρή γυναίκα, τη Hannie Schaft.¹⁰⁶

Η Hannie ήταν πρώην πανεπιστημιακή φοιτήτρια που εγκατέλειψε το πανεπιστήμιο επειδή, αρνήθηκε να υπογράψει δέσμευση πίστης στη Γερμανία. Μαζί, οι τρεις νεαρές γυναίκες σχημάτιζαν σαμποτάζ και σχέδια δολοφονίας. Η Hannie έγινε η καλύτερή τους φίλη και οι αδελφές ήταν συντετριμμένες όταν οι Ναζί την συνέλαβαν και την σκότωσαν το 1945, μόλις τρεις εβδομάδες πριν τη λήξη του πολέμου στην Ευρώπη. Σύμφωνα με την εφημερίδα, τα τελευταία λόγια της Hannie ήταν, «έχω καλύτερο σημάδι από εσένα», προς τον εκτελεστή της που την είχε είδη τραυματίσει. Μετά τον πόλεμο, οι αδελφές ήρθαν αντιμέτωπες με το τραύμα της δολοφονίας ανθρώπων που είχαν δολοφονήσει και της απώλειας της καλύτερης τους φίλης. Η Truus δημιούργησε γλυπτά και αργότερα μίλησε και έγραψε για το χρόνο τους στην αντίσταση. Η Freddie συμβιβάστηκε με το να παντρευτεί και να κάνει παιδιά, όπως δήλωσε στο VICE Netherlands το 2016. Αλλά η εμπειρία του πολέμου εξακολουθούσε να μην της επιτρέπει να κοιμηθεί τα βράδια. Σε άλλη συνέντευξη, η Freddie θυμήθηκε να βλέπει ένα πρόσωπο που πυροβόλησε να πέφτει στο έδαφος και να έχει την ανθρώπινη ώθηση να θέλει να τον βοηθήσει. «Δεν αισθανθήκαμε ότι μας ταιριάζει», δήλωσε η Truus στον Τζόνκερ για τις δολοφονίες τους. «Ποτέ δεν ταιριάζει σε κανέναν, εκτός αν είναι πραγματικοί εγκληματίες».

Και οι δύο γυναίκες πέθαναν στην ηλικία των 92 ετών - η Truus το 2016 και η Freddie στις 5 Σεπτεμβρίου 2018 μια μέρα πριν την ηλικία των 93 ετών. Καθ' όλη τη διάρκεια της μεγάλης ζωής τους, οι Κάτω Χώρες απέτυχαν να αναγνωρίσουν σωστά τα επιτεύγματα των γυναικών και τις περιόριζαν ως κομμουνίστριες. Το 2014 έλαβαν τελικά εθνική αναγνώριση για την υπηρεσία τους στη χώρα τους, με τη λήψη του Mobilisatie-Oorlogskruis ή του «Σταυρού Κινητοποίησης Πολέμου¹⁰⁷».

¹⁰⁶ History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

¹⁰⁷ History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

4.4 Virginia Hall: μια από τις πιο επικίνδυνες κατασκόπους του Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι Ναζιστές αξιωματούχοι κυνηγούσαν συνεχώς τους αγωνιστές της αντίστασης και τους συμμαχικούς κατασκόπους που τους βοήθησαν. Αλλά υπήρχε ένας ξένος πράκτορας που το τρίτο Ράιχ είχε ιδιαίτερη περιφρόνηση - μια γυναίκα υπεύθυνη για περισσότερες, αποστολές δολιοφθοράς και διαρροές κινήσεων ναζιστικών στρατευμάτων από κάθε κατάσκοπος στη Γαλλία. Το όνομά της ήταν Virginia Hall, αλλά οι Ναζί την γνώριζαν μόνο ως «η κουτσή κυρία».

«Θα έδινα τα πάντα για να πιάσω αυτή τη κουτσή Καναδή», είχε πει ο Κλάους Μπάρμπι, ο περίφημος αρχηγός της Γκεστάπο. Παρά τις σκληρές προσπάθειές του, ποτέ δεν κατάφερε να το κάνει.

Η Virginia Hall δεν ήταν Καναδή, αλλά όντως κούτσαινε, εξαιτίας ενός φρικιαστικού ατυχήματος που έπαθε κατά τη διάρκεια κυνηγιού που απαιτούσε τον ακρωτηριασμό του αριστερού ποδιού κάτω από το γόνατο. Στη θέση του υπήρχε ένα ξύλινο προσθετικό πόδι, του οποίου η ίδια είχε δώσει το παρατσούκλι Cuthbert.

Η Hall ανατράφηκε στη Βαλτιμόρη της Μέριλαντ από μια πλούσια και κοσμική οικογένεια που δεν έθεσε κανένα όριο στη δυνατότητα της κόρης της. Αθλητική, απότομη και αστεία, ψηφίστηκε «η πιο πρωτότυπη στην τάξη μας» στο ετήσιο σχολείο της. Ξεκίνησε τις σπουδές της στο Barnard και το Radcliffe, αλλά τελείωσε στο Παρίσι και τη Βιέννη, με άπταιστα γαλλικά, γερμανικά και ιταλικά και λίγα ρώσικα.

Μετά την αποφοίτησή της, η Hall έκανε αίτηση στην Αμερικανική Υπηρεσία Εξωτερικών, όντας πρόθυμη να δει τον κόσμο και να υπηρετήσει τη χώρα της, αλλά ήταν συγκλονισμένη όταν πήρε για απάντηση ένα γράμμα απόρριψης λέγοντας της, «Δεν υπάρχουν γυναίκες, δεν πρόκειται να υπάρξουν.¹⁰⁸»

Δεν ήταν έτοιμη όμως να παραιτηθεί, η Hall αποφάσισε να εισέλθει σε ξένη υπηρεσία «από τη πίσω πόρτα», λέει ο Pearson, με το να γίνει υπάλληλος γραφείου στην αμερικανική πρεσβεία στη Βαρσοβία και στη συνέχεια στο Προξενείο των ΗΠΑ στη Σμύρνη της Τουρκίας. Ήταν κατά τη διάρκεια μιας εκδρομής κυνηγιού με

¹⁰⁸ History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

Αμερικανούς φίλους στην Τουρκία το 1933 που η Hall μπλέχτηκε σε ένα συρματοπλέγμα και το όπλο της απασφάλισε καταλάθος τραυματίζοντάς την σοβαρά στο αριστερό της πόδι. Γυρίζοντας πίσω στο σπίτι της στη Μέριλαντ, η Hall έκανε ξανά αίτηση στο Υπουργείο Εξωτερικών, απλώς να απορριφθεί πάλι, αυτή τη φορά όχι επειδή ήταν γυναίκα, αλλά επειδή ήταν ακρωτηριασμένη.

Η Hall εγκατέλειψε το Υπουργείο Εξωτερικών και επέστρεψε στο Παρίσι ως πολίτης το 1940 την παραμονή της γερμανικής εισβολής. Οδήγησε ασθενοφόρα για το γαλλικό στρατό και έφυγε στην Αγγλία όταν η Γαλλία κατακτήθηκε από τους Ναζί. Σε ένα κοκτέιλ πάρτι στο Λονδίνο, ένας ξένος της έδωσε μια επαγγελματική κάρτα και είπε: «Αν πραγματικά ενδιαφέρεσαι να σταματήσεις τον Χίτλερ, έλα να με δεις».

Η γυναίκα δεν ήταν άλλη από τη Vera Atkins, μια Βρετανή κατάσκοπο που πιστεύεται ότι είναι η έμπνευση του Ian Fleming για τη Miss Money Penny στη σειρά James Bond. Ο Atkins, που προσέλαβε πράκτορες για το νεοσύστατο Executive Operations Execution (SOE) του Winston Churchill, εντυπωσιάστηκε από τις γνώσεις της Hall σχετικά με τη γαλλική ύπαιθρο, την πολύγλωσση ευελιξία της και το τσαγανό της. Το 1941, ο Hall έγινε η πρώτη γυναίκα πράκτορας της SOE στη Γαλλία, με ψεύτικο όνομα και πλαστά χαρτιά ως Αμερικανή δημοσιογράφος με την New York Post. Απέδειξε γρήγορα εξαιρετική εξειδίκευση όχι μόνο να αναμεταδίδει πληροφορίες σχετικά με τις κινήσεις των γερμανικών στρατευμάτων και τις στρατιωτικές θέσεις, αλλά και να στρατολογεί ένα δίκτυο πιστών κατασκόπων στην κεντρική Γαλλία.

Η αποστολή της SOE ήταν να γεμίσει την Ευρώπη με σαμποτάζ ανταρτών και τακτικές ανατροπής ενάντια στις ναζιστικές δυνάμεις. Το BBC θα εισάγει κωδικοποιημένα μηνύματα στις νυχτερινές ραδιοφωνικές εκπομπές του. Η αίθουσα θα αρχειοθετήσει τις ειδήσεις με τον συντάκτη της στη Νέα Υόρκη, ενσωματωμένο με κωδικοποιημένα μηνύματα για τους προϊσταμένους της SOE στο Λονδίνο. Η Hall έγινε τόσο διαβόητη για στους ναζιστικούς ηγέτες που η Γκεστάπο την ονόμασε «τη πιο επικίνδυνη από όλους τους συμμαχικούς κατασκόπους». Όταν ο Μπάρμπι και η Γκεστάπο μοίραζαν αφίσες αναζήτησης για την «κουτσή κυρία», ο Hall διέφυγε τη χώρα με τον μόνο τρόπο που μπορούσε, ταξίδι πάνω από τα βουνά των Πυρηναίων νότια προς την Ισπανία. Οι Ισπανοί οδηγοί της αρνήθηκαν πρώτα να πάρουν μια γυναίκα, πόσο μάλλον μια ακρωτηριασμένη, αλλά δεν αποθαρρυνόταν. Ο καιρός τον Νοέμβριο ήταν πολύ κρύος και δυσκόλευε τη κατάσταση του ξύλινου ποδιού της.

Σε ένα ασφαλές σπίτι στα βουνά, η Hall επικοινωνούσε μέσω ραδιοφώνου με τους προϊσταμένους της στο Λονδίνο για να αναφέρει ότι ήταν εντάξει, αλλά ότι ο

Cuthbert την ταλαιπωρούσε. Η σοβαρή απάντηση από την έδρα της SOE, η οποία μπέρδευσε τον Cuthbert για πληροφοριοδότη, έλεγε: «Αν ο Cuthbert σας ταλαιπωρεί, να τον απομακρύνετε». Αλλά η Hall δεν τελείωσε να αγωνίζεται για τους Ναζί. Δεδομένου ότι η βρετανική SOE αρνήθηκε να την στείλει πίσω στη Γαλλία, η Hall προσυπέγραψε το Γραφείο Στρατηγικής Υπηρεσίας των ΗΠΑ (OSS), ως πρόδρομος για της CIA. Το 1944, μήνες πριν από την απόβαση στη Νορμανδία, η Hall πέρασε ένα βρετανικό σκάφος τορπιλών στη Γαλλία και μεταμφιεσμένο ως γυναίκα αγρότισσα ηλικίας 60 ετών διασχίζοντας τη γαλλική ύπαιθρο διοργανώνοντας αποστολές δολιοφθοράς εναντίον του γερμανικού στρατού. Σε μία έκθεση της OSS, η ομάδα της Hall είχε πιστωθεί με φορτηγά τρένα, ανατίναξε τέσσερις γέφυρες, σκότωσε 150 Ναζί και κατέλαβε 500 ακόμα. Μετά τον πόλεμο, η Hall τιμήθηκε με τον Διακεκριμένο Σταυρό Υπηρεσίας, μία από τις υψηλότερες αμερικανικές τιμητικές διακρίσεις για την ανδρεία στην μάχη. Ήταν η μόνη γυναίκα που έλαβε το βραβείο κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Στο σπίτι της συνέχισε να εργάζεται για τη CIA μέχρι την υποχρεωτική συνταξιοδότησή της σε ηλικία 60 ετών¹⁰⁹.

¹⁰⁹ History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο εθνικισμός, ο λαϊκισμός και η βία, αποτελούσαν τα βασικά χαρακτηριστικά της ιδεολογίας του ναζισμού. Αυτό όμως, που διαφοροποιούσε το ναζισμό από άλλες εθνικιστικές ιδεολογίες ήταν η δημιουργία της Άρια Φυλής.

Δημιούργησε στρατόπεδα θανάτου εξοντώνοντας εκατομμύρια ανθρώπους με φριχτά βασανιστήρια. Επιπλέον ο ναζισμός επιδόθηκε σε απάνθρωπα πειράματα σε ανθρώπους που θεωρούσε ότι δεν άξιζαν ή ότι δεν πληρούσαν τα κριτήρια για να ανήκουν στο γερμανικό κράτος. Η εξόντωση αναπήρων, ψυχικά ασθενών, γυναικών, ομοφυλόφιλων ή άτομα από διαφορετική φυλή, όπως οι Ρομά, είχε, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς τους, ως στόχο τον περιορισμό της μετάδοσης «ανεπαρκών» γονιδίων στις επόμενες γενιές. Ο γερμανικός λαός έπρεπε να κυριαρχήσει σε όλη την Ευρώπη, ώστε να εξασφαλίσει νέα, βιώσιμα εδάφη, εκτοπίζοντας ή εξαφανίζοντας φυλετικά διαφορετικούς πληθυσμούς.

Στο παραπάνω εγχείρημα βοήθησε η δημιουργία στρατοπέδων συγκέντρωσης. Το σχέδιο στην αρχή ήταν να εξοντωθούν οι άνθρωποι που οδηγούνταν εκεί μέσω της σκληρής εργασίας, κάτι που αποδείχθηκε χρονοβόρο. Έτσι, εμπνεύστηκαν την Τελική Λύση – η οποία ευτυχώς δεν ολοκληρώθηκε – δημιουργώντας τους λεγόμενους θαλάμους αερίων και τα κρεματόρια. Το στρατόπεδο θανάτου, Άουσβιτς σηματοδότησε το μεγαλύτερο νεκροταφείο στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Το ζήτημα του αριθμού των θυμάτων που εξολοθρεύθηκαν στο Άουσβιτς, παραμένει επί σειρά ετών αντικείμενο συζητήσεων στην επιστημονική κοινότητα. Εκκενώνοντας το στρατόπεδο οι Γερμανοί έκαψαν τα αρχεία με τις εισαγωγές κρατούμενων αιχμαλώτων, καθιστώντας δύσκολο έργο τον ακριβή υπολογισμό των θυμάτων.

Τέλος, δεν πρέπει να παραληφθεί πως η πλειοψηφία των Γερμανών πολιτών γνώριζε από την αρχή τις ρατσιστικές και αντισημιτικές πολιτικές ενέργειες των ναζί. Από τη μια πλευρά, η συναίνεσή τους μπορεί και να οφείλετε στις άσχημες οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν αλλά, και στην έντονη προπαγάνδα που ασκούσαν οι ναζιστές. Αυτό γινόταν είτε μέσω προβολής ταινιών με διάφορα ρατσιστικά μηνύματα, όπως για παράδειγμα προβάλλονταν ταινίες που παρουσίαζαν τους ανάπηρους ανθρώπους ως βάρος στη γερμανική κοινωνία, είτε η έντονη προβολή του άριου στρατιώτη με συγκεκριμένα μορφολογικά χαρακτηριστικά και πειθαρχημένο

χαρακτήρα χωρίς παρεκκλίσεις. Από την άλλη μεριά, ίσως πολλοί Γερμανοί δεν γνώριζαν την ακριβή κατάσταση που επικρατούσε μέσα στα στρατόπεδα ή αν άκουγαν αυτά τα πειράματα που πραγματοποιούνταν εκεί μέσα να το θεωρούσαν ψέμα καθώς διέφευγε από τα όρια της ανθρώπινης φαντασίας.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι μέσα σε αυτή τη χαοτική κατάσταση που επικρατούσε κατά τη διάρκεια του ναζισμού, υπήρξαν άνθρωποι που βοήθησαν ή ακόμα διακινδύνεψαν τη ζωή τους, χωρίς κάποιο όφελος, για να σώσουν πολλούς από τους αθώους ανθρώπους που βρίσκονταν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Το ολοκαύτωμα των εβραίων και των ευπαθών ομάδων, καθώς και τα απάνθρωπα εγκλήματα που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια του ναζισμού, είναι γεγονός. Ένα γεγονός, το οποίο δεν πρέπει ποτέ να ξεχαστεί.

Οφείλουμε, να διδάσκεται στην ανθρωπότητα το έγκλημα αυτό, με απώτερο σκοπό την αποφυγή τέτοιων εγκληματικών πράξεων στο μέλλον καθώς, και να καλλιεργούμε την έννοια του σεβασμού προς τον άνθρωπο ανεξαρτήτως φύλου, καταγωγής, χρώματος, ιδιαιτερότητας ή φυλής.

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Ανώνυμου συγγραφέα, «Γυναίκες στα στρατόπεδα συγκέντρωσης», διαθέσιμο στο: <http://www.reppa.gr>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

Κουτουμάνος Α. , «Το Ολοκαύτωμα: Παράσημα, προνόμια αλλά και θάνατο στους αναπήρους!», 2005, διαθέσιμο στο: <http://www.noesi.gr>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019

Holocaust Encyclopedia, «Women during holocaust», διαθέσιμο στο: <http://www.encyclopedia.ushmm.org>, ημερομηνία προσπέλασης: 2/09/2019

B. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Alastair P., *Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος*, Θεσσαλονίκη 2004

Bugglen M., *Forced Labour in Nazi Concentration Camps in De Vito, C.G.*, Lichtenstein A. 2015

Chomant C., *Lettres de l'entreprise Bayer au camp d' Auschwitz sur l'achat de femmes pour experimentations chimiques*, France 2010

Clogg R., *Σύντομη Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας*, Αθήνα 2012

Fings K. - Heuss H. – Spring F., *Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς*, Αθήνα 1998

Gentile E., *Φασισμός, Ιστορία και ερμηνεία*, Αθήνα 2011

Helm S., *if this is a woman*, London 2015

Jelavich Barbara, *Ιστορία των Βαλκανίων II, 20^{ος} αιώνας*, Αθήνα 2006

Karen Y. – Negev E., *Οι 7 νάνοι του Άουσβιτς*, Θεσσαλονίκη 2012

Laurence R., *Άουσβιτς: Οι Ναζί και η Τελική Λύση*, Αθήνα 2006

Mineau A., *Operation Barbarossa: Ideology and Ethics against Human Dignity*, (Value Inquiry book series 161), Brill 2004

Βαλινάκης Γ., *Εισαγωγή στην ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, Θεσσαλονίκη 1989

Βιβιόρκα Α., *Το Άουσβιτς, όπως το εξήγησα στην Κόρη μου*, Αθήνα 2013

Γκέργουορθ Ρ., *Οι ηττημένοι*, Αθήνα 2018

Ηλιαδάκης Μ. Τ., *Οι επανορθώσεις και το γερμανικό κατοχικό δάνειο*, Αθήνα 2012

Καργάκος Ι. Σαράντος, *2^{ος} Παγκόσμιος Πόλεμος*, Τόμος Α΄, Αθήνα 2017

Καργάκος Ι. Σαράντος, *2^{ος} Παγκόσμιος Πόλεμος*, Τόμος Β΄, Αθήνα 2017

Καργάκος Ι. Σαράντος, *2^{ος} Παγκόσμιος Πόλεμος*, Τόμος Γ΄, Αθήνα 2018

Καργάκος Ι. Σαράντος, *2^{ος} Παγκόσμιος Πόλεμος*, Τόμος Δ΄, Αθήνα 2018

Κέρσου Ι., *Ο Χίτλερ, οι Γερμανοί και η Τελική Λύση*, Αθήνα 2011

Κουλούρη Χ., Λούκος Χ., *Τα πρόσωπα του Καποδίστρια*, Αθήνα 2012

Κύντσελ Μ., *Τζιγάντ και Μίσος κατά των Εβραίων*, Αθήνα 2015

Λάνγκ Χ., *Οι γυναίκες του Μπλόκ 10*, Αθήνα 2019

Μόρρις Χ., *Ο δερματοστίκτης του Άουσβιτς*, Αθήνα 2018

Μόργκενταου Χ., *Τα μυστικά του Βοσπόρου*, Αθήνα 1998

Νόρμπερτ Ε., *Ναζισμός και γερμανικός χαρακτήρας*, Αθήνα 2015

Οικονομάκου Κ., *Ο τραγουδιστής του Άουσβιτς, Εστρόγκο Ναχάμα*, Αθήνα 2017

Σαούλ Φ., *Σκέψεις για τον Ναζισμό*, Αθήνα 2019

Συλλογικό, *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} Αιώνα*, (Τόμος Γ΄ Μέρος Β΄), Αθήνα 2007

Σταθάκης Γ., *Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ*, Αθήνα 2004

Φέργκιουσον Ν., *Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος*, Αθήνα 2008

Χέγκερ Χ., *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000

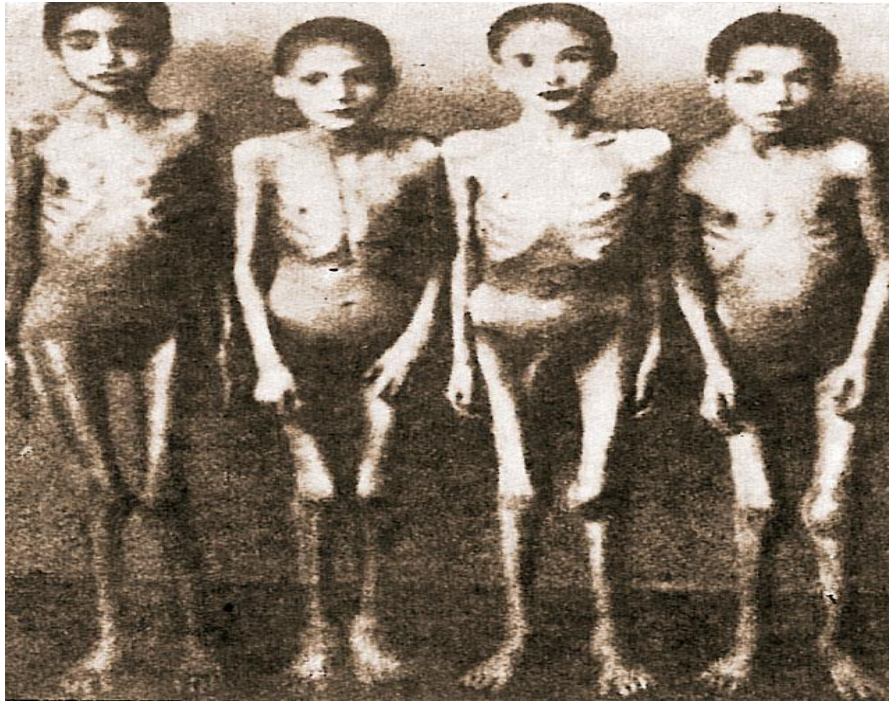
1. Φωτογραφικό Υλικό

Εικόνα 1. Αδύναμοι άνδρες και γυναικόπαιδα, δευτερόλεπτα πριν τον τουφεκισμό, (Πηγή: Γιαννακόπουλος Π., «Χάιντς Κούνιο: «Μέσα στα σαπούνια ήταν κάποιος δικός μας»,31/10/2015, διαθέσιμο στο: <http://www.athj.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 12/09/2019)

Εικόνα 2. Αιχμάλωτοι σε στρατόπεδο συγκέντρωσης (Πηγή: L'home dels ulls tristos, "mauthausen",16/07/2017,διαθέσιμοστο:<http://www.allunyament.wordpress.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 12/09/2019)

Εικόνα 3. Δίδυμοι Ρομά, πάνω στους οποίους πραγματοποίησε πειράματα ο Μένγκελε. Αρχείο του ιδρύματος του Άουσβιτς στη μνήμη των θυμάτων. (Πηγή: Fings K. - Heuss H. – Sparing F., Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς, Αθήνα 1998)

Εικόνα 4. Πλεκτήριο για ψάθες στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Ράβενσμπρικ. Φωτογραφία που τραβήχτηκε από τα Ες Ες για προπαγανδιστικούς λόγους. Ίδρυμα του Ράβενσμπρικ στη μνήμη των θυμάτων. (Πηγή: Fings K. - Heuss H. – Sparing F., Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς, Αθήνα 1998)

Εικόνα 5. Ομοφυλόφιλοι κρατούμενοι, φορώντας το ροζ τρίγωνο. (Πηγή: Χέγκερ Χ., *Οι Άντρες με το ρόζ τρίγωνο*, Αθήνα 2000)

Εικόνα 6. Η αφίσα λέει πως ένας ανάπηρος κοστίζει 60.000 μάρκα. «Σύντροφε, αυτά είναι και δικά Σου χρήματα» «Νέος λαός» - Έκδοση του Γραφείου Φυλετικής Πολιτικής του NSDAP -Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος» (Πηγή: Olga Khazan, “Remembering the Nazis’ Disabled Victims, 3/09/2014, διαθέσιμο στο: <http://www.theatlantic.com>, ημερομηνία προσπέλασης 12/09/2019

Εικόνα 7. Η οικογένεια Όβιτς σε πλήρη σύνθεση με τα παιδιά και τους συζύγους τους. Ο ναζισμός δεν πέρασε στους απογόνους τους. (Πηγή: Fings K. - Heuss H. – Sparing F., Οι Σίντι και οι Ρομά υπό το ναζιστικό καθεστώς, Αθήνα 1998)

Εικόνα 8. Ο Carl Lutz, ο Ελβετός διπλωμάτης που έσωσε 62.000 Εβραίους. (Πηγή: History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019)

Εικόνα 9. Ο δάσκαλος, *Johan van Hulst*, έσωσε εκατοντάδες εβραιόπουλα (Πηγή: History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019)

Εικόνα 10. Η *Freddie Oversteegen*: σκότωνε Ναζί μαζί με την αδελφή της. (Πηγή: History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019)

Εικόνα 11. Η Virginia Hall ήταν μια από τις πιο επικίνδυνες κατασκόπους του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. (Πηγή: History Story, «4 Heroes Who Risked Their Lives to Take on the Nazis», 25/09/2018, ανανέωση, 4/04/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.history.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 7/09/2019)

Εικόνα 12. Γιόζεφ Μένγκελε Ο επονομαζόμενος «Άγγελος του Θανάτου», ο ανώτατος γιατρός του Λουσβιτς που αποφάσιζε το ποιος θα πεθάνει αμέσως και ποιος θα χρησιμοποιηθεί ως εργάτης ή ως πειραματόζωο. (Πηγή: Gettysburg Museum of History “Mengele”, 31/08/2019, διαθέσιμο στο: <http://www.gettysburgmuseumofhistory.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 12/09/2019)

Εικόνα 13. Το λιγότερο αποτροπιασμό προκαλούν οι φωτογραφίες ντοκουμέντα που απεικονίζουν τους φρουρούς του στρατοπέδου θανάτου Άουσβιτς, σε χαλαρές στιγμές να απολαμβάνουν τη ζωή, ενώ δίπλα τους τα κρεματόρια «δουλεύουν» ακατάπαυστα. (Πηγή: Νόστιμον Ίμαρ, «Γιατί οι φρουροί του Άουσβιτς γελούσαν», 17/06/2015, διαθέσιμο, στο: <http://www.nostimonimar.gr>: ημερομηνία προσπέλασης: 12/09/2019)

Εικόνα 14. Η πύλη του κυρίως στρατοπέδου του Άουσβιτς, με την επιγραφή «Η εργασία απελευθερώνει». (Πηγή: Renegade Tribune, “From Wear’s War”, 11/03/2018, διαθέσιμο στο: <http://www.renegadetribune.com>, ημερομηνία προσπέλασης: 12/09/2019)

2. Μαρτυρίες

Παρακάτω παραθέτω μαρτυρίες Ελλήνων που βρισκόντουσαν μέσα στους θαλάμους αερίων. Οι άνθρωποι αυτοί ήταν κρατούμενοι και δούλευαν για την ειδική μονάδα Sondercommando , όπου εξαναγκάζονταν να καίνε τους συγκρατούμενους τους. (Ι. Χανδρινός, «Άουσβιτς, Το διαβόητο στρατόπεδο θανάτου», στο: Ιστορικά Θέματα, τ. 147, Φεβρουάριος 2015, σ. 34-51)

1. *«Όταν ο θάλαμος άδειαζε από τα πτώματα έπρεπε να πλυθεί από τα ίχνη αίματος και περιττωμάτων και να καλυφθεί με άσπρη μπογιά ταχείας πήξεως. Αυτό γινόταν κάθε φορά που άδειαζε ο θάλαμος επειδή τα θύματα πάνω στην απελπισία και τους πόνους του θανάτου έζυναν με τα χέρια τους τοίχους οι οποίοι ήταν γεμάτοι με αίμα και κομμάτια σάρκας. Κανείς από την επόμενη αποστολή δεν έπρεπε να υποψιαστεί πως έμπαινε σε κάτι άλλο από θάλαμο απολύμανσης.» (Ντάνιελ Μπεναμίας από Θεσσαλονίκη)*

2. *«Όταν έμπαιναν οι πρώτοι και έβλεπαν ότι δεν υπήρχαν λουτήρες αλλά τέσσερις τοίχοι άδειοι, καταλάβαιναν ότι είχε έρθει η ώρα τους και άρχιζαν να κλαίνε και να φωνάζουν. Οι άλλοι, καθώς άκουγαν τα κλάματα, δεν έμπαιναν μέσα, αντιστέκονταν. Τότε οι Γερμανοί τους κτυπάγανε αλύπητα με ένα βούρδουλα. [...] Επειδή ήταν πολλοί και δεν χωρούσαν όλοι, τους στρίμωνχαν σε τέτοιο σημείο, ώστε αναγκάζονταν να σηκώνουν τα χέρια ψηλά για να χωρέσουν. Στο τέλος έπιαναν τα μικρά παιδιά που είχαν μείνει και τα πετούσανε πάνω από τα κεφάλια των μεγάλων...».* (Ερρίκος Σεβίλιας, από Αθήνα).

3. *«Θυμάμαι πως ένα βράδυ ήρθε ένα φορτηγό γεμάτο με αρρώστους , γέρους και ανάπηρους. Όπως ήταν, με τα ρούχα και όλα, τους πετούσα από την καρότσα στον λάκκο ζωντανούς! Τους έκαψαν ζωντανούς ... Αυτό το είδα δύο φορές όσο διάστημα ήμουν στο Sonderkommando». (Σαούλ Χαζάν, από Θεσσαλονίκη).*

4. «Ένα βράδυ ήρθε διαταγή να πάμε όλοι οι Έλληνες να εργαστούμε στους λάκκους [αποτέφρωσης]. Επικεφαλής μας ήταν ο Γερμανός αρχηγός των κρεματόριων, Otto Moll και ένας Γερμανός Κάπο. Ήταν η πιο σκοτεινή νύχτα για εμάς. Εκείνο το βράδυ έφεραν 4.000 Ούγγρους , τους οποίους αφού τους δηλητηρίασαν, τους ρίχναμε στους λάκκους. Οι φωτιές, η βροχή, το ξύλο και οι πιστολιές του Moll μάς έκαναν να μην ξέραμε πια τι κάναμε. Ο Moll σκότωσε τον πρώτο μας επειδή τον διέταξε κάτι κι εκείνος δεν κατάλαβε. Ένας άλλος, μη αντέχοντας ρίχτηκε στη φωτιά ζωντανός. Εκείνη τη βραδιά είμασταν αποφασισμένοι να πεθάνουμε για να τελειώσουμε, αλλά μας κράτησε μια σκέψη: να εκδικηθούμε...». (Μαρσέλ Νατζαρή, από Θεσσαλονίκη)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ζωή στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης και οι φρικαλεότητες που διαπράχθησαν σε χιλιάδες αθώους πολίτες, αποτελούν ένα αντικείμενο που έχει ερευνηθεί εκτενώς από την ακαδημαϊκή κοινότητα και έχει καταγραφεί σε βιβλία, στον κινηματογράφο και σε ντοκιμαντέρ. Όμως, οι αντίξοες συνθήκες διαβίωσης με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωπες οι ευπαθείς ομάδες, όπως οι γυναίκες, οι Τσιγγάνοι, οι ομοφυλόφιλοι ή τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι ένα θέμα που δεν έχει δεχθεί την ανάλογη προσοχή. Αυτό είναι ακριβώς το θέμα της παρούσας εργασίας, η οποία επικεντρώνεται στην προβολή της ζωής στα στρατόπεδα συγκέντρωσης από μια διαφορετική οπτική.

Την οπτική της γυναίκας, του ομοφυλόφιλου ή του μη κανονικού ανθρώπου. Ξεκινώντας με μια ιστορική αναδρομή από την άνοδο των Ναζί στην εξουσία και συνεχίζοντας με την παρουσίαση της ζωής των ευπαθών ομάδων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Γίνεται περιγραφή των συνθηκών διαβίωσης αυτών των ανθρώπων μέσα στα στρατόπεδα. Μέσα σε αυτές τις επικίνδυνες συνθήκες όμως, μια οικογένεια με ιδιαιτερότητα (νανισμό) καταφέρνει να επιβιώσει από τη διαμονή τους στο στρατόπεδο θανάτου, το Άουσβιτς καθώς και από τα αποτρόπαια πειράματα που διέπραξε επάνω τους ο γιατρός του στρατοπέδου.

Η εργασία κλείνει, δίνοντας τα ανάλογα εύσημα σε τέσσερις άσημες προσωπικότητες που προσέφεραν τα μέγιστα, συχνά θέτοντας σε κίνδυνο τη δική τους ζωή, προκειμένου να σώσουν τους αδικώς διωκόμενους συμπολίτες τους.